



COVID-19 I TURISME:

ANÀLISI DE L'IMPACTE EN LES VARIABLES TURÍSTIQUES DE LES PRINCIPALS COMUNITATS D'ESPANYA. COMPARATIVA 2020-2019

Treball final de màster

MÀSTER EN DIRECCIÓ I PLANIFICACIÓ DEL TURISME

Universitat de Girona

Autora

Mònica Famada Roquer

Tutor

Yassine Bouallala Lechheb

Curs acadèmic

2020 - 2021

RESUM

El treball presentat a continuació considera l'impacte de la Covid-19 en el marc del sector turístic en relacionar els factors essencials que ambdós conceptes comparteixen com són la globalització, la seguretat, en aquest cas sanitària; i la mobilitat. Amb l'objectiu d'analitzar l'impacte del coronavirus en l'oferta i la demanda turística, s'analitzen quantitativament una sèrie de divuit variables vinculades directament amb el turisme en les sis comunitats autonòmiques més turístiques d'Espanya, sent aquestes Catalunya, la Comunitat Valenciana, la Comunitat de Madrid, Andalusia, les Illes Balears, i les Illes Canàries. Els resultats obtinguts confirmen que el coronavirus ha suposat un fort impacte en el sector turístic d'Espanya en el període de l'any 2020, però alhora també mostra com la commoció no ha estat la mateixa en els diferents escenaris analitzats.

Paraules clau: mobilitat, restriccions, impacte, Covid-19 i comunitats autònomes.

ABSTRACT

The work presented below considers the impact of Covid-19 in the framework of the tourism sector regarding the essential factors that both concepts share such as globalization, security focused on health; and mobility. With the aim of analysing the impact of coronavirus on tourism supply and demand, a series of eighteen variables directly linked to tourism in the six most touristic autonomous communities in Spain are analysed quantitatively; these being Catalonia, the Valencian Community, the Community of Madrid, Andalusia, the Balearic Islands and the Canary Islands. The results obtained confirm that the coronavirus has had a strong impact on the tourism sector in Spain in the period of 2020, but it also presents how the commotion has not been the same in the different scenarios analysed.

Keywords: mobility, impact, restrictions, Covid-19 and autonomous communities.

Índex general

1.	Introducció	8
2.	Objectius	11
3.	Metodologia	13
4.	Marc teòric	15
4.1	La globalització, la salut i el turisme	15
4.1.1	Els desavantatges de la globalització.....	16
4.1.2	La globalització de la salut.....	17
4.1.3	Salut i turisme.....	18
4.2	La seguretat com a necessitat fonamental	20
4.2.1	La seguretat en el turisme.....	20
4.2.2	La seguretat sanitària en temps de Covid-19.....	21
4.3	La mobilitat del turisme	23
4.3.1	La mobilitat intrínseca en el turisme.....	23
4.3.2	La mobilitat en temps de Covid-19.....	24
5.	Anàlisi turístic d'Espanya en el context de la Covid-19	26
5.1	Mobilitat	28
5.1.1	Variable 1. Nombre de turistes a Espanya per CA.....	28
5.1.2	Variable 2. Nombre de turistes internacionals per nacionalitat i CA.....	30
5.1.3	Variable 3. Nombre de viatgers en el sector hotelier a Espanya per CA.....	35
5.1.4	Variable 4. Nombre de viatgers als càmpings d'Espanya per CA.....	39
5.1.5	Variable 5. Nombre de viatgers en apartaments turístics d'Espanya per CA.....	44
5.1.6	Variable 6. Nombre de viatgers en el turisme rural d'Espanya per CA.....	48
5.2	Allotjament turístic	54
5.2.1	Variable 7. Estada mitjana segons el tipus d'allotjament turístic per CA.....	54
5.2.2	Variable 8. Pernotacions en el sector hotelier d'Espanya per CA.....	62
5.2.3	Variable 9. Pernotacions en els càmpings d'Espanya per CA.....	66
5.2.4	Variable 10. Pernotacions en els apartaments turístics d'Espanya per CA.....	71
5.2.5	Variable 11. Pernotacions en el turisme rural d'Espanya per CA.....	76
5.3	Despesa turística	81
5.3.1	Variable 12. Despesa mitja per persona dels turistes internacionals per CA.....	81
5.3.2	Variable 13. Despesa mitja per turista internacional per nacionalitat i CA.....	83
5.3.3	Variable 14. Despesa mitja per turista nacional per CA de residència.....	88

5.4	Ocupació laboral	90
5.4.1	Variable 15. Ocupació laboral al primer trimestre del 2020.....	90
5.4.2	Variable 16. Ocupació laboral al segon trimestre del 2020	91
5.4.3	Variable 17. Ocupació laboral al tercer trimestre del 2020	91
5.4.4	Variable 18. Ocupació laboral al quart trimestre del 2020	92
6.	Conclusions	93
6.1	Discussions	97
7.	Bibliografia	98
8.	Annexos	103

Índex de taules

Taula 1:	Variació interanual del nombre de turistes a Espanya per CA (2019-2020)	28
Taula 2:	Variació interanual del nombre de viatgers internacionals segons nacionalitat i per CA (2019-2020).....	32
Taula 3:	Variació interanual del nombre de viatgers nacionals en el sector hotelier d'Espanya per CA (2019-2020).....	35
Taula 4:	Variació interanual del nombre de viatgers internacionals en el sector hotelier d'Espanya per CA (2019-2020).....	37
Taula 5:	Variació interanual del nombre de viatgers nacionals als càmpings d'Espanya per CA (2019-2020).....	39
Taula 6:	Variació interanual del nombre de viatgers internacionals als càmpings d'Espanya per CA (2019-2020).....	42
Taula 7:	Variació interanual del nombre de viatgers nacionals en apartaments turístics d'Espanya per CA (2019-2020).....	44
Taula 8:	Variació interanual del nombre de viatgers internacionals en apartaments turístics d'Espanya per CA (2019-2020).....	46
Taula 9:	Variació interanual del nombre de viatgers nacionals del turisme rural a Espanya per CA (2019-2020).....	48
Taula 10:	Variació interanual del nombre de viatgers internacionals en el turisme rural d'Espanya per CA (2019-2020).....	51
Taula 11:	Variació interanual de l'estada mitja en el sector hotelier d'Espanya per comunitat autònoma (dies) (2019, 2020).....	54
Taula 12:	Variació interanual de l'estada mitja en càmpings d'Espanya per comunitat autònoma (dies) (2019-2020).....	56

Taula 13: Variació interanual de l'estada mitja en apartaments turístics d'Espanya (dies) (2019-2020).....	58
Taula 14: Variació interanual de l'estada mitja en el turisme rural d'Espanya per CA (2019-2020).....	60
Taula 15: Variació interanual en les pernoctacions del turisme nacional en el sector hotelier d'Espanya per comunitats autònomes (2019-2021).	62
Taula 16: Variació interanual en les pernoctacions del turisme internacional en el sector hotelier d'Espanya per CA (2019-2020).	64
Taula 17: Variació interanual en les pernoctacions internacionals en càmpings d'Espanya per CA (2019-2020).....	66
Taula 18: Variació interanual de les pernoctacions del turisme internacional en càmpings d'Espanya per CA (2019 - 2020).....	69
Taula 19: Variació interanual en les pernoctacions del turisme nacional en apartaments turístics d'Espanya per CA (2019-2020).	71
Taula 20: Variació interanual en les pernoctacions del turisme internacional en apartaments turístics d'Espanya per CA (2019-2020).	74
Taula 21: Variació interanual en les pernoctacions del turisme nacional en el turisme rural d'Espanya per CA (2019).	76
Taula 22: Variació interanual en les pernoctacions del turisme internacional en el turisme rural d'Espanya per CA (2019-2020).....	79
Taula 23: Despesa mitja per persona dels turistes internacionals per CA (2019-2020).....	81
Taula 24: Variació interanual de la despesa mitja per turistes internacionals segons CA (2019-2020).....	85
Taula 25: Variació interanual de la despesa mitja per persona resident a Espanya per comunitat autònoma de residència (2019-2020).	88

Índex de gràfics

Gràfic 1: Nombre total de turistes a Espanya (2019; 2020).....	29
Gràfic 2: Nombre total de viatgers nacionals en el sector hotelier d'Espanya (2019-2020)	36
Gràfic 3: Variació interanual del nombre total de viatgers internacionals en el sector hotelier d'Espanya (2019, 2020).....	38
Gràfic 4: Nombre total de viatgers nacionals als càmpings d'Espanya per CA (2019, 2020).....	40
Gràfic 5: Nombre total de viatgers internacionals als càmpings d'Espanya (2019, 2020).....	43

Gràfic 6: Nombre total de viatgers nacionals en apartaments turístics d'Espanya (2019, 2020)..	45
Gràfic 7: Nombre total de viatgers internacionals en apartaments turístics d'Espanya (2019, 2020)..	47
Gràfic 8: Nombre total de viatgers nacionals en el turisme rural d'Espanya (2019, 2020).	49
Gràfic 9: Nombre total de viatgers internacionals en el turisme rural d'Espanya (2019, 2020)..	52
Gràfic 10: Estada mitja en el sector hotelier d'Espanya (dies) (2019, 2020).	55
Gràfic 11: Estada mitja en els càmpings d'Espanya (dies) (2019, 2020)	57
Gràfic 12: Estada mitja en apartaments turístics d'Espanya (dies) (2019, 2020).	59
Gràfic 13: Estada mitja en el turisme rural d'Espanya (2019, 2020).	61
Gràfic 14: Pernoctacions totals en el sector hotelier d'Espanya (2019, 2020).	63
Gràfic 15: Pernoctacions totals internacionals en el sector hotelier d'Espanya (2019, 2020).	65
Gràfic 16: Pernoctacions totals del turisme nacional en càmpings d'Espanya (2019, 2020)..	68
Gràfic 17: Pernoctacions totals del turisme internacional en càmpings d'Espanya (2019, 2020)	70
Gràfic 18: Pernoctacions totals dels turisme nacional en apartaments turístics d'Espanya (2019, 2020)..	73
Gràfic 19: Pernoctacions totals del turisme internacional en apartaments turístics d'Espanya (2019, 2020)..	75
Gràfic 20: Pernoctacions totals del turisme nacional en el turisme rural d'Espanya (2019, 2020)..	78
Gràfic 21: Pernoctacions totals del turisme internacional en el turisme rural d'Espanya (2019, 2020).	80
Gràfic 22: Despesa mitja per persona dels turistes internacionals per CA (2019, 2020).	82

1. Introducció

L'any 2020 ha estat un any atípic marcat en essència per una crisi sanitària mundial arrel de la pandèmia generada per la malaltia de la Covid-19 causada pel virus SARS-Cov-2 (Síndrome Respiratori Agut). Conceptes que abans eren pocs usats com confinament, aforament limitat, distanciament social o ús obligatori de mascareta, ara són paraules que han passat a formar part del nostre vocabulari diari.

Aquesta situació va començar a finals de desembre de 2019 quan es van detectar diversos casos d'un tipus de pneumònia desconeguda fins al moment en un mercat de marisc a Wuhan, Xina, més endavant batejat com a coronavirus. Aquella era en un inici una situació irregular i desconcertant plena d'incertesa que ens quedava lluny de casa. De totes maneres, la situació va escalar ràpidament i un mes després arribaven els primers casos de Covid-19 a França i Austràlia, juntament amb els primers morts per coronavirus als Estats Units i Brasil el mes de febrer. Tampoc es va demorar en arribar a Espanya, i el 15 de març començava el confinament domiciliari, similar el que ja estava tenint lloc a Itàlia, programat pels pròxims quinze dies, però finalment prorrogat a dos mesos i mig. Va ser durant aquest mateix mes quan l'Organització Mundial de la Salut (OMS) va declarar la crisi sanitària per la Covid-19 com a pandèmia, fet que implicava que el seu efecte ja no era en un únic territori, sinó que afectava a tot el món. Al mes de maig el nombre d'infectats confirmats ja era de cinc milions, i el nombre de víctimes mortals era superior als 340.000. Alhora, també es compartien bones notícies: més de dos milions s'havien o s'estaven recuperant.

Tot i que aquesta última dada augmentava, també ho continuava fent el nombre d'infectats i morts. De fet, el setembre de 2020 es va superar el milió de morts mundials per coronavirus. Dins aquest context de confusió i desconcert, el món seguia treballant per trobar la cura i tota l'esperança s'abocava en el descobriment de la vacuna, que va arribar finalment al novembre en quatre formats diferents. De totes maneres, quelcom no implicava el final de la pandèmia, ja que serien necessaris mesos, o fins i tot anys, per abastir a tota la població mundial.

A finals del 2020, les dades apuntaven a un total de 83 milions i mig d'infectats confirmats, amb 1,82 milions de víctimes mortals mundials. Avui, un any i mig després de l'inici de la pandèmia, continuem vivint dins aquesta situació de desconcert.

Un dels motius que ajuden a entendre aquesta ràpida propagació és la famosa globalització. La interconnexió mundial de tots els àmbits possibles aporta clars i obvis beneficis a la societat,

però tota moneda guarda dues cares, i allà on hi ha grans avantatges també hi ha altres inconvenients. La globalització compta amb certs desavantatges que, en els casos plantejats més extrems, poden conduir a situacions com la viscuda actualment: tot està interconnectat i, per tant, els límits, les barreres i les fronteres desapareixen. Tot allò que passa en un punt geogràfic en concret pot traslladar-se fàcilment arreu del món.

Hi ha sectors que en surten més perjudicats que d'altres. El turisme, per exemple, és una indústria generalment molt desenvolupada i consolidada, fet que implica que certs conflictes no l'afecten de la mateixa manera que ho fan en altres contextos. Aquest no ha estat el cas, però, de la pandèmia del 2020. El coronavirus ha implicat la parada total del turisme a causa del confinament que va entrar en vigor, juntament amb el fet que molts països van optar per tancar les seves fronteres i evitar així l'entrada d'estrangers al seu país. El turisme és considerat com a una necessitat de primer grau el dia d'avui, però s'ha evidenciat que en certes situacions excepcionals aquesta necessitat queda completament anul·lada, sigui per una imposició forçada o per voluntat pròpia.

Més enllà del confinament i de les decisions governamentals, hi ha un requisit elemental per garantir el correcte desenvolupament del turisme, i aquest és la seguretat. La seguretat és un dels pilars essencials del turisme, però segurament fins ara no s'havia contemplat més enllà del perill generat pel terrorisme o la inestabilitat política i/o social del país. Ara, però, entra en joc una nova amenaça: la higiene i la sanitat, i la necessitat imperial de garantir-la.

Els governs i estats d'arreu del món van aplicar diverses mesures restrictives en el transcurs de la pandèmia, arribant a extrems com el tancament total de les fronteres per evitar l'entrada d'estrangers al país. La mobilitat va quedar reduïda a zero en els mesos simultanis a l'inici de la pandèmia, aturant per complet el turisme. I és que la mobilitat és un altre dels pilars que fan que el turisme i el seu desenvolupament sigui possible.

El conjunt de punts esmentats anteriors són el que s'expliquen detalladament en el projecte exposat a continuació en establir una base teòrica que permetrà entendre el context de la Covid-19 en el sector turístic, i el vincle entre un i altre concepte.

Tenint en compte els punts anteriors, hi ha una sèrie de variables relacionades amb el turisme que permeten quantificar parcialment l'oferta i la demanda turística en un territori. Per exemple, aquelles relacionades amb la mobilitat o amb els valors de viatgers en les diferents tipologies d'establiments. És per això que es prendran com a base referencial per valorar l'impacte de la Covid-19 en el sector turístic d'Espanya, en aquest cas autonòmic.

En el moment d'estudiar un màster en direcció i planificació del turisme, s'evidencia com el sector turístic és un àmbit amb una projecció molt positiva a curt, mitjà i llarg termini; ja que les xifres no han parat de créixer any rere any. Es valora al turisme com a una necessitat de primer grau, intrínsec en la societat i amb una base fortament sòlida i consolidada sobre la qual sustentat-se. De fet, al 17 d'agost de 2017 Barcelona va ser víctima d'un atemptat terrorista, però, tot i això, la seva activitat turística en els mesos posteriors pràcticament no va patir davallades, i la ciutat va seguir creixent els anys vinents. Tenint en compte l'arquetip anterior, resulta desconcertant i certament sorprenent que la Covid-19 hagi estat capaç d'aturar per complet l'activitat de tot el món en un marge de temps tan curt i durant tants mesos. De fet, el dia d'avui encara seguim en pandèmia i, personalment, encara em segueix impressionant la situació, ja que un mateix difícilment es planteja haver de viure un escenari similar a l'actual. És per aquest motiu que l'objecte d'estudi presentat a continuació es desenvolupa al voltant del coronavirus i el seu impacte en el sector turístic, un dels sectors que ha patit la forta i forçada aturada mundial arrel de la Covid-19.

2. Objectius

Així doncs, el projecte que es presenta a continuació vincula els fenòmens del turisme i de la pandèmia generada per la Covid-19, amb la intenció de valorar l'impacte d'aquest segon sobre el primer, posant major atenció en la mobilitat i el sector dels allotjaments turístics, que permeten quantificar la quantitat d'usuaris que han fet ús dels serveis turístics en un context on no existeix la mobilitat. És per aquest motiu que l'objectiu principal del treball és:

- Analitzar l'impacte en la demanda i l'oferta turística generat per la pandèmia de la Covid-19 viscuda l'any 2020.

A partir d'aquí, es formulen també un seguit d'objectius secundaris que es resoldran en el transcurs del treball:

1. Revisar la literatura que analitza l'arribada de la Covid-19 i l'afecte d'aquesta sobre els pilars essencials del turisme, per tal d'establir una base teòrica que ajudi a entendre la vinculació entre ambdós conceptes.
2. Analitzar l'impacte de la Covid-19 sobre l'activitat turística d'un país on el turisme representa un pilar substancial en la seva activitat econòmica.
3. Analitzar l'impacte de la Covid-19 en les principals comunitats autònomes d'Espanya i analitzar quines n'han resultat més impactades, en cas de fer-ho.
4. Analitzar l'impacte de la Covid-19 sobre els diferents tipus d'establiments turístics i avaluar quins n'han resultat més afectats.
5. Analitzar els canvis de conducta de les principals nacionalitats rebudes a Espanya.

Espanya és un dels països on el turisme s'ha convertit en la principal font econòmica del país. En aquest cas, el turisme aporta prop del 15% del PIB, a més de generar al voltant de tres milions i mig de llocs de treball. És per això que l'anàlisi d'aquest treball i dels objectius especificats anteriorment es farà d'acord amb les dades turístiques obtingudes en el marc de les comunitats autònomes d'Espanya més turístiques, i sempre en períodes mensuals per tal de determinar-ne l'evolució a curt i mitjà termini.

A més dels objectius, també es plantegen un seguit d'hipòtesis que buscaran resposta al llarg del projecte i que es resoldran com a verdaderes o falses al final d'aquest:

1. Existeix una correlació directa entre la pandèmia de la Covid-19 i la demanda turística en el nombre de turistes en la destinació.
2. L'arribada de la Covid-19 suposa un impacte negatiu sobre el turisme, tant nacional com internacional, però aquest primer mostra una recuperació més ràpida en comparació al segon.
3. La Covid-19 afectarà negativament a tota classe d'establiments, és a dir, càmpings, hotels, apartaments turístics i turisme rural; però ho farà en menor grau en el cas dels càmpings i del turisme rural, ja que ambdós sectors impliquen natura, espais oberts i aire lliure; factors rellevants i recurrents durant la pandèmia.
4. Les comunitats autònomes que apliquen mesures i restriccions més estrictes són, alhora, les que reben un major impacte en l'àmbit turístic arran de la pandèmia.
5. La proximitat és un factor clau per a la recuperació turística, ja que les restriccions per bloc de països incentiven una mobilitat reduïda.

Quelcom es farà a través de l'anàlisi de diferents variables quantitatives vinculades directament al turisme, des del nombre d'arribades de turistes fins a la despesa mitjana per persona, el nombre de pernoctacions en cadascun dels establiments turístics, l'estada mitjana, i l'ocupació laboral. Cadascuna de les variables serà avaluada individualment i per comunitat autònoma, resultant en una conclusió final per a cadascuna d'elles i posades posteriorment en comú amb la finalitat de determinar si hi ha una correlació suficientment sòlida i consolidada entre elles per determinar l'existència d'un vincle entre la pandèmia de la Covid-19 i el turisme.

3. Metodologia

El projecte presentat a continuació consta de dos principals blocs: el primer, un marc teòric per posar en context la pandèmia generada per la Covid-19, els factors que l'han fet possible, i l'impacte que aquesta ha causat sobre el turisme; i el segon, basat en l'anàlisi d'un conjunt de variables en el marc de les comunitats autònomes més turístiques d'Espanya amb l'objectiu de visualitzar i evidenciar l'impacte del coronavirus en el sector turístic, en cas d'haver-n'hi hagut, i el comportament d'aquest en cadascun dels escenaris.

Per a la primera part, es va seguir un mètode de recollida d'informació a través de diverses fonts de recerca, des de llibres fins a articles de revista, enciclopèdies, informes tècnics, articles acadèmics i tesis doctorals; amb l'objectiu d'obtenir una base teòrica sòlida respecte al turisme i els principals condicionants indispensables per garantir-ne el desenvolupament adequat, per seguir amb algunes de les amenaces que el fan perillar avui dia, com pot ser el cas de la propagació d'una malaltia infecciosa. En aquest context, la globalització ha jugat un paper elemental. Juntament amb aquesta informació, també es va fer una recerca sobre els pilars essencials pel correcte desenvolupament turístic com són la seguretat i la mobilitat, i com ambdós s'han vist fortament alterats l'any 2020.

Respecte a la segona secció referent a l'impacte de la Covid-19, es va fer seguint un mètode de recollida i anàlisi de dades numèriques en un període de temps concret de dos anys, essent aquests 2019 i 2020, per tal de disposar de dades prèvies, simultànies i posteriors a la pandèmia ressaltant sobretot el seu inici i contrarestant els canvis al llarg de la seva evolució. Les dades analitzades s'han extret majoritàriament de la base de dades de l'entitat oficial de l'Institut Nacional d'Estadística d'Espanya (INE). Alhora, també s'ha extret informació de l'Enquesta de Població Activa (EPA) elaborada per l'Institut d'Estudis Turístics per Turespaña. Aquesta anàlisi engloba un total de divuit variables que fan referència al nombre de turistes nacionals i internacionals, el nombre de viatgers nacionals i internacionals en els diferents tipus d'establiments, el nombre de pernотacions segons tipus d'establiment turístic, l'estada mitjana dels turistes en els diferents tipus d'allotjament, la despesa mitjana per persona, la despesa mitjana segons nacionalitat i, finalment, l'ocupació laboral i la seva evolució en aquests dos anys. Totes aquestes variables es van valorar des de l'àmbit autonòmic i d'acord amb les comunitats autònomes més turístiques d'Espanya, és a dir, Andalusia, Catalunya, les Balears, la Comunitat Valenciana, la Comunitat de Madrid i les Canàries. Es va optar per seguir aquest criteri en base a les dades disponibles, ja que no totes les comunitats compten amb

aquestes dades. Alhora, EPA esmenta textualment aquestes sis comunitats com les més turístiques del país.

Totes les variables han estat presentades seguint el mateix format: una taula que recull la variació interanual mensual de les dades obtingudes en comparar els valors en qüestió del 2020 amb les xifres del 2019. Alhora, sempre que no existeixi una limitació de dades, també s'ha calculat la mitjana mensual i per comunitat autònoma per valorar cas per cas. Els valors resultants en negatiu han estat identificats en vermell per tal de facilitar-ne la lectura. Alhora, la majoria de les variables han estat acompanyades d'un gràfic lineal que mostra l'evolució de les dades totals obtingudes els anys 2019 i 2020, amb l'objectiu també d'evidenciar-ne la diferència en un suport més visual. En alguns casos, la manca de dades ha comportat que s'optés per no elaborar el gràfic, ja que la informació que aquest aportava era poc concisa.

Així doncs, el treball presentat a continuació ha estat constituït a partir de dos grans blocs principals: el primer, basat en una recerca més teòrica per assentar els pilars primordials del turisme i l'afecte de la Covid-19 sobre aquests; i el segon, fomentat en una cerca quantitativa de diferents factors objectivament mesurables i valorables. La primera part s'ha completat principalment a través d'autors qualificats, articles acadèmics i publicacions en revistes científiques, entre altres fonts. La segona, ha seguit un procés de recerca de dades bàsic fomentat en bases de dades d'institucions confiablès sobre la demanda agregada i l'oferta, provinent de centres de gestió de dades d'estadístiques. Finalment, s'exposen les conclusions que sintetitzen tota la informació analitzada al llarg del treball, juntament amb una secció de discussions on s'exposen les dificultats que s'han afrontat en el transcurs del projecte.

4. Marc teòric

El desenvolupament del marc teòric presentat a continuació pren com a fil argumental el coronavirus i el seu estret vincle amb conceptes relacionats directament amb el turisme, partint de la base que l'objectiu d'aquest treball és analitzar l'impacte de la Covid-19 sobre l'oferta i la demanda turística d'Espanya. La globalització, la seguretat i la mobilitat són tres pilars bàsics per garantir el correcte desenvolupament turístic que han patit alteracions arran de la pandèmia. És per aquest mateix motiu que, seguidament, es tracten aquests conceptes tenint en compte el context en el qual es desenvolupen.

4.1 La globalització, la salut i el turisme

En parlar sobre els resultats que s'obtenen en vincular els conceptes de globalització i turisme, es pot fer principalment des de dos punts de vista diferents: els beneficis que aporta aquest vincle, o les mancances que en sorgeixen. La globalització no és res més que la interconnexió a escala mundial de tots els àmbits possibles, siguin econòmics, polítics, tecnològics, socials o culturals. En un món globalitzat, les barreres físiques desapareixen i l'accessibilitat a serveis, béns, informació i països es tangibilitza. Tot està a l'abast de tothom, l'accés és generalment ràpid i senzill, i l'intercanvi cultural es fa més que evident. La globalització és un fenomen posterior al turisme, però el comportament d'ambdós fenòmens és altament similar pel que fa a la seva transversalitat, és a dir, al seu impacte en totes les disciplines. Quan es parla de la globalització en el marc turístic, de nou, es tendeix a pensar en tots aquells beneficis que els avenços tecnològics principalment han aportat al sector: l'accés del turista a tots els productes i serveis existents, la facilitat per comparar preus, el feedback entre clients i professionals, l'accés infinit a la informació, la liberalització del transport aeri, o els sistemes de reserves de serveis.

Així doncs, els beneficis són molt clars i evidents, però moltes vegades els inconvenients passen més desapercibuts. Vivim en un món certament globalitzat que actualment està travessant un estat de pandèmia, una pandèmia que ha aconseguit estendre's mundialment en menys de mig any. Per consegüent, quin ha estat el paper de la globalització en aquest àmbit? Com ha contribuït la globalització en l'àgil propagació de la pandèmia? Aquesta és la pregunta que es respondrà en l'apartat a continuació, on es tractarà la globalització des del seu vessant més ocult per, seguidament, entendre el seu impacte en la salut i en el turisme.

4.1.1 Els desavantatges de la globalització

La globalització és un fenomen genuí i palpable que involucra voluntària o involuntàriament a tots els països i nacions, que els afecta de manera directa o indirecta, i que ho fa de forma positiva o negativa.

Des del punt de vista d'un economista, la globalització acostuma a veure's com a quelcom positiu, ja que entren en joc la lliure circulació de béns, les economies d'escala i la dinamització de l'economia per exemple (Quiroa, s.d.) (Smeral, 1998); però per a molts altres països aquests beneficis queden amagats sota l'ombra d'altres impactes adversos. De fet, hi ha diversos autors que consideren que el terme de "globalització" no correspon al fenomen que es descriu com a tal. Consideren que parlar sobre globalització implicaria un impacte global i mundial equitatiu on totes les parts implicades se'n beneficiessin per igual, cosa que no succeeix. Tal com Roldán (2005) exposa, les desigualtats s'han intensificat encara més en les últimes dues dècades, un període que coincideix amb la intensificació de la globalització marcada principalment pels avenços tecnològics a finals del segle XX. La globalització comporta, intrínsecament, una alteració entre els països desenvolupats i els subdesenvolupats que extrema les desigualtats entre ambdós bàndols (Cortés, 2003). Els països menys desenvolupats es troben atrapats en un sistema dominat per les grans potències econòmiques, fet que moltes vegades els porta a acceptar el liberalisme total de la seva economia (Roldán, 2005), és a dir, un mercat lliure sense cap tipus d'intervenció per part de l'Estat. Quelcom comporta un gran impuls per a l'economia del país, però, alhora, implica també l'aparició de moltes injustícies, ja que molts aspectes socials deixen de tenir-se en compte (Roldán, Husillos, Sevilla, 2018).

Ángela Yurani Burgos (2017) també així ho explica. La globalització ha obert les portes a les inversions internacionals estrangeres, moltes vegades assignades a destinacions més desenvolupades i deixant als països més pobres fora de joc. Les empreses internacionals que aposten per crear negocis en aquestes últimes destinacions també emmenen en elles una amenaça cap als llocs de treball de la comunitat local, la seva seguretat i la seva cultura (Roldán, 2005). Aquest darrer punt – *la pèrdua de la cultura* – és, de fet, un dels inconvenients més citats en parlar sobre la globalització, i és que no és difícil de comprendre: els nous negocis externs porten amb ells la seva cultura, que a poc a poc es va incorporant en la cultura tradicional fins que aquesta perd la seva conformació original. Aquestes empreses internacionals són potències amb més poder i, com a tal, predominen. Així doncs, a poc a poc es va constituint una cultura global amb una major representació dels països desenvolupats que són, alhora, aquells amb una major apropiació i domini del mercat (Burgos, 2017).

L'impacte sobre la cultura, tot i ser el més evident per a molts, no és l'únic. La globalització no atén a cap mecanisme de redistribució de la renda, ni a la marginació de certs grups socials, ni a l'accentuació en l'augment de la pobresa i de l'atur, ni a la degradació ambiental (Roldán, 2005). Tal com aquest mateix autor apunta (2005), "la tendència imposada per la globalització no s'encamina a la convergència, sinó a l'augment de les desigualtats" (p. 40), és a dir, els rics són cada vegada més rics i els pobres cada vegada més pobres. Aquesta desigualtat econòmica no es dona només entre països, sinó que també augmenta la desigualtat entre individus d'una mateixa nació (Stiglitz, 2018).

En conclusió, un món globalitzat comporta també un seguit de conseqüències que moltes vegades passen desapercebudes, com les exposades fins ara. D'altra banda, però, hi ha un altre impacte de major interès per aquest estudi, com és el següent: la globalització implica un major risc de transport involuntari de malalties entre nacions (Calitou, 2011). I és que la globalització ha jugat un paper clau en la ràpida dispersió de la Covid-19 arreu del món en un temps rècord.

4.1.2 La globalització de la salut

Xina va comunicar a la resta del món la magnitud de la situació que estaven vivint, juntament amb els patrons de comportament del nou virus, conegut com a coronavirus, caracteritzat principalment per la seva agressivitat, la ràpida transmissió, la capacitat de sobreviure en entorns externs i l'existència de portadors del virus asimptomàtics. Es van encarregar d'emfatitzar l'important paper de la globalització en la facilitat de propagació dels agents infecciosos, però molts països van optar per ignorar aquestes advertències, i la primera víctima a resultar-ne fortament colpejada va ser, sobretot, Europa (Mas-Coma, Jones, Marty, 2002).

Només van haver de passar uns mesos des de l'inici de la pandèmia perquè diversos autors publicuessin els seus articles acadèmics, alguns d'ells en edicions especials focalitzades exclusivament en el coronavirus, per entendre el perquè de la ràpida propagació del coronavirus. I és que, independentment de la ràpida capacitat de contagi del virus SARS-CoV-2, una de les principals causes assenyalada per a molts autors és també una altra: la globalització (Mingarro, 2020; Farrell i Newman, 2020; Van de Pas, 2020). De fet, un estudi realitzat per Mohammad Reza Farzanegan, Mehdi Feizi i Hassan F. Gholipour (2020) demostra empíricament com aquells països amb un nivell superior de globalització socioeconòmica, han estat també els països amb més exposició al coronavirus i que n'han rebut una major col·lisió. Seguint el fil d'aquesta conclusió, és comprensible que els Estats Units i Europa hagin estat

fortament afectats, ja que són territoris altament exposats a la internacionalització i al tràfic, no només de mercaderies, sinó també de persones (Millán, Santander, 2020).

En qualsevol cas, l'advertència de la Covid-19 cap al món no és que la globalització sigui un fracàs, sinó que la globalització és fràgil (Farrell, Newman, 2020). Aquesta ha estat una crisi mundial que ha despulat les debilitats del món des de molts punts de vista diferents: des de la sanitat fins a l'educació, la política, l'economia, etcètera i, fins i tot, la solidaritat. Quan és literalment tot el món qui necessita ajuda, la llei natural per a la supervivència pren el protagonisme, i la solidaritat i la fraternitat que es defensaven globalment fins al moment desapareixen, deixant a la llum les desigualtats (Kurjak, Stanojevic, Jakovljevic, Gaber, Porovic, Medjedovic, Vacek, 2020). Però, de la mateixa manera que la globalització ha extremat la complexitat de la situació, la globalització també pot convertir-se en part de la solució. Això mateix explica Mingarro (2020), qui compren que la globalització ha estat una part significant del problema, però qui també considera que pot ser part de la resposta, ja que el context extraordinari actual requereix una coordinació entre totes les nacions del món per aconseguir una única resposta conjunta i global.

4.1.3 Salut i turisme

La característica comuna entre el turisme i la globalització és la seva transversalitat, és a dir, la seva vinculació a activitats molt diferents, des del transport fins a la cultura, l'hostaleria, l'economia, la tecnologia, l'oci, etcètera. És per això que el seu paper en la pandèmia del coronavirus ha estat també conjunt. Arribat aquest punt, és clar que la globalització ha estat un element clau en el transcurs de la pandèmia, però a aquest factor se li ha de sumar també el gran volum de viatgers internacionals que, de fet, no ha parat de créixer any rere any. La combinació d'ambdós components és decisiva per a la propagació de malalties infeccioses i no només de l'actual Covid-19, sinó també d'altres brots com l'ebola o la grip (Menchero, 2020).

És evident que el turisme aporta infinitat de beneficis, però cal destacar que des del cos sanitari també se'l veu com a una via de transmissió de malalties que atempta contra la salut pública i la seguretat dels turistes (Menchero, 2020). I és que, actualment, una persona només necessita 36 hores per recórrer tot el món. Tornant al context de la Covid-19, i tenint en compte que la seva ràpida propagació depèn en gran part de les interaccions interpersonals, el moviment de viatgers internacionals potencia greument el factor de nous brots (Farzanegan, Gholipour, Feizi, Nunkoo, Andargoli, 2020). En aquest entorn, el turista no es comporta només com a portador del virus, sinó que també pot contribuir a la manifestació de nous gèrmens en viatjar a destinacions exòtiques (Menchero, 2020).

És evident que la salut i el turisme comparteixen un clar vincle comú, tot i que moltes vegades aquest passí desapercebut. La importància del turisme és evident, però no pot valorar-se de forma individual. Cal veure a la salut amb els mateixos ulls, no només per la cura dels viatgers, sinó també pel bé de la comunitat local. El dany de qualsevol d'aquests dos grups comporta clars riscos: l'aparició d'un patogen que assalta una destinació i impacta amb part de la seva població local i turista, danyant així la imatge i la reputació del lloc (Ruiz-de-Chávez, Jiménez-Aguado, Marquez-Laposse, Alleyne, 1994). O l'aparició d'un agent infeccios que utilitza al conjunt de la població per propagar-se arreu del món; tal com ha estat el cas del coronavirus.

Per consegüent, la salut afecta directament al turisme, i el turisme a la salut (Ruiz-de-Chávez *et al.*, 1994). Tant la salut – en aquest cas infecciosa – com el turisme requereixen mobilitat i interacció social, per això són dues variables que poden impactar l'una sobre l'altra i que, per tant, s'han de tenir en compte i cuidar per igual. L'existència d'un món globalitzat és innegable, i tenint en compte que la salut i el turisme en constitueixen una part tan important, se'ls ha de prioritzar i tractar conjuntament. En un món post-Covid, la globalització seguirà sent-hi present, però un dels majors reptes que apareixerà serà aconseguir que aquest procés es converteixi en un sistema que funcioni equitativament per a tothom (Kumar, 2020).

4.2 La seguretat com a necessitat fonamental

El turisme és un sector altament consolidat amb una base sòlida i forta que es recuperarà en un futur de la colpejada soferta per la pandèmia. El turisme és, avui dia, un fenomen molt integrat en la societat, però que requereix un seguit de variables essencials per a fer-lo possible, des de l'oferta d'allotjament de la destinació fins a l'accessibilitat, l'oferta complementària, la gastronomia, l'estil de vida de la seva comunitat local, entre d'altres. Però, alhora, hi ha altres factors menys tangibles, però igual d'essencials, com és l'estabilitat política, la delinqüència, el terrorisme per exemple, o la seguretat. Moltes vegades, aquest últim concepte s'interpreta des de la integritat física, però l'any 2020 ha servit per considerar-la des d'un punt de vista completament diferent enfocat bàsicament a l'aspecte sanitari i higiènic.

L'apartat exposat a continuació parla sobre la importància de la seguretat, i sobre com la pandèmia de la Covid-19 ha canviat, segurament irreversiblement, la percepció i la transcendència d'aquesta.

4.2.1 La seguretat en el turisme

El turisme és un fenomen purament transversal, per això no és sorprenent que també estigui ineludiblement entrecruat amb la seguretat. S'acostuma a veure a les guerres, al terrorisme o als delictes com a amenaces directes contra la comunitat local i la indústria del turisme i, tot i que han existit durant centenars d'anys i segueixen estant presents el dia d'avui, la seva importància no es va intensificar fins a l'11 de setembre de 2001 amb els atemptats terroristes contra objectius nord-americans en mans del grup Al Qaeda. La seva repercussió no va quedar en sòl americà, sinó que es va traslladar a la totalitat del món (Mansfeld, Pizam, 2006).

El turisme és una indústria fortament consolidada, però quelcom no significa que no sigui alhora fràgil i trencadissa, convertint-se en un punt de mira per fer trontollar al món. La sèrie d'atemptats van portar amb ells moltes noves mesures de seguretat totalment inexistents fins al moment com l'escaneig d'equipatge, els escàners corporals, la limitació de les substàncies líquides (Brunn, 2004), la instal·lació de càmeres de seguretat en aeroports i estacions, o l'emmagatzematge de dades personals (Garcia, 2015). Són mesures que es mantenen encara avui i que ens segueixen protegint contra amenaces com les esmentades fins ara, tot i que actualment les amenaces a les quals estem exposats com a societat van molt més enllà. De fet, diversos autors assenyalen a les epidèmies i pandèmies com a les noves enemigues del turisme i de la seguretat (Kôvári, Zimányi, 2010). La naturalesa de la seguretat ha canviat, i ho ha fet

molt segurament per sempre. Les inquietuds vinculades al terrorisme i a la seguretat nacional segueixen i seguiran coexistint amb el turisme, però les controvèrsies vinculades a la sanitat també guanyaran un paper important, per no dir essencial. (Hall, Timothy, Duval, 2003).

Tots els sectors i totes les indústries segueixen un procés natural de canvi i evolució, intervinguts en més o menys grau per un o altre factor. El turisme està influenciat per molts components a causa de la seva essència, però la seguretat ha estat reconeguda com a una de les majors forces canviants del turisme, sobretot en aquest darrer i nou mil·lenni. La qualitat del turisme és un fi que cal garantir i que va des d'amenaques mitjanament controlables com el terrorisme, fins a altres preocupacions menys governables com la seguretat alimentària, els desastres naturals o els problemes de salut (Popescu, Vîlcea, 2021).

És cert que la societat ha estat viatjant al llarg de tota la història, i la seguretat s'ha entès i s'ha capturat moltes vegades com a quelcom ja intrínsec a l'acte en si. De totes maneres, hi ha reptes que l'han convertit en un element molt més evident i palpable, convertint-lo en un requisit bàsic per a totes les categories de l'activitat humana (Rivera, 2020). I tenint en compte que el turisme és ja una activitat integrada en la societat, també ho serà la seguretat.

4.2.2 La seguretat sanitària en temps de Covid-19

Així doncs, i arribat a aquest punt, és evident que la seguretat sanitària és una de les variables que componen la concepció de seguretat en un territori, i segurament cada vegada ho serà més. És una necessitat que cal garantir, tot i que fer-ho pot suposar un gran repte, no només per la seva intangibilitat i immensitat, sinó també perquè entren en joc molts agents diferents, des de professionals del sector fins a les empreses, la mateixa comunitat o el mateix Estat. De totes maneres, el poder d'aquests representants és molt diferent en la presa de decisions, i la màxima potestat la té, en aquest cas i en la majoria de casos, l'Estat (López, 2020). Aquesta afirmació no podria resultar més evident que aplicada en el context actual, on governs van optar per aplicar confinaments domiciliaris, restriccions en la mobilitat, limitació d'aforaments i de reunions socials i, fins i tot, el tancament de fronteres nacionals. És indubtable que aquestes mesures han estat destructives des del punt de vista econòmic, però, alhora, han estat les més efectives per afrontar una crisi mundial d'aquestes dimensions (López, 2020).

La crisi generada arran del sorgiment del coronavirus ha comportat la reaparició del paper de l'Estat com a protector de les comunitats. De nou, aquesta labor s'ha evidenciat a través de l'enfortiment dels serveis sanitaris, les ajudes econòmiques, l'assistència a grups vulnerables, entre altres polítiques públiques d'assistència comunitària. I és que, en situacions

d'emergència com ha estat aquesta, la política pública es converteix en l'única eina capaç de protegir a la comunitat a través de la fomentació de la seva seguretat, entenent a la política pública com al bé col·lectiu i legítim a tothom (Millán, Santander, 2020).

Espanya va ser dels primers països a patir el fort impacte de la Covid-19 i, tot i que comptava amb les advertències i experiències de la Xina i Itàlia, la seva capacitat de reacció va ser més aviat parsimoniosa (López, 2020). De totes maneres, la responsabilitat no pot recaure exclusivament sobre el seu govern, ja que en una situació d'incertesa com aquesta, la resposta que es precisa ha de venir del conjunt de la comunitat internacional tenint en compte que es tracta d'una amenaça mundial. Tot i que la Unió Europea no disposa de les competències legislatives en gestió de la sanitat pública, sinó que aquestes recauen sobre els propis estats membres, en un escenari d'incertesa i inseguretat com la crisi sanitària viscuda, la resposta ha de ser coordinada i conjunta per garantir una cohesió internacional (López, 2020). Però, de la mateixa manera que una crisi d'aquestes dimensions requereix la coordinació entre diferents organismes interestatals, l'actuació dels organismes intraestats també pot contribuir a l'amortiment d'efectes a major escala. En aquest cas, diversos autors bolquen part d'aquesta responsabilitat a les empreses del sector. Mañosa (2020), per exemple, les defineix com a representants dinàmics i vius de la salut dins de les ciutats. Aquesta definició els hi atribueix, no només pel seu tracte i contacte directe i/o indirecte amb l'activitat turística, sinó també en referència a la promoció d'una cultura de treball saludable basada en el benestar tant físic com mental. Així doncs, les empreses hauran d'afrontar una nova prioritat relacionada amb la seguretat sanitària que recaurà sobre el producte, l'empresa en si i la destinació, i que haurà de valorar aquest conjunt per sobre del volum de negoci; una visió lleugerament diferent de la percepció discernida fins ara (Calveras, 2020). Però, en qualsevol cas, aquesta és una pandèmia mundial i, com a tal, requereix una actuació comunitària global definida des d'un punt de vista internacional (López, 2020).

Tal com recull aquest apartat, la seguretat és un pilar essencial sobre el qual es sustenta el turisme. És per això que no seria sorprenent que la por al contagi i l'exposició al virus es convertissin en un nou risc a afrontar, no només per part de les destinacions emissores sinó també receptores. La por mal gestionada pot convertir-se en un motiu suficientment sòlid per no viatjar, immobilitzant així a una destinació fins al moment turística (Menchero, 2020).

Així doncs, la salut compta amb grans possibilitats de convertir-se en un dels productes estrella aplicats en l'àmbit del turisme, i no només atribuït a la situació actual, sinó també en un futur que el dia d'avui encara està per definir (Padrón, Hernández, 2020).

4.3 La mobilitat del turisme

La immensitat del turisme permet que sigui una disciplina que es pugui viure des de moltes perspectives diferents. El turisme es basa de moltes variables indispensables que el fan possible, com és la seguretat com s'ha vist fins ara, però hi ha un altre factor totalment indispensable, ja que sense aquest, directament no existiria el turisme. Aquest element tan bàsic i fonamental és, ni més ni menys que la mobilitat. Les restriccions en la mobilitat aplicades durant la pandèmia van anul·lar-la per complet, implicant la desaparició íntegra del turisme durant mesos. No va ser fins que les mesures restrictives es van flexibilitzar que el turisme va tornar-se a despertar.

Així doncs, l'apartat presentat a continuació tracta sobre el vincle entre aquests dos conceptes – mobilitat i turisme –, a més d'exposar l'afecte que ha suposat la pandèmia de la Covid-19 sobre ambdós àmbits.

4.3.1 La mobilitat intrínseca en el turisme

El turisme és una activitat purament humana. Només els humans viatgen per oci, per negocis o per altres motius fora del seu entorn habitual. De fet, l'any 1995 l'Organització Mundial del Turisme (OMT) així mateix ho definia, puntualitzant també que aquest viatge ha de ser superior a les 24 hores i en un període màxim d'un any. El viatjar i el turisme engloben una qualitat que els caracteritza: la mobilitat. La mobilitat és una qualitat intrínseca al turisme, per això ho és també del comportament humà (Serrano, García, Espejo, 2015).

Chesnais (1997) i Lévy (2001) mostren el fort enllaç entre la mobilitat i dos altres conceptes: l'accessibilitat i el transport. I és que sense transport no hi ha mobilitat – a excepció de la possibilitat de viatjar a peu –, i sense mobilitat no existeix el transport (Gutiérrez, 2012). Ambdós conceptes deixen d'existir sense la coexistència de l'altre, però tot i això no són sinònims. Així doncs, el transport és novament connatural al comportament humà. Així mateix ho explica Fernández Durán (1981) en afirmar que és impossible estudiar el transport sense vincular-lo a la societat, ja que coexisteix juntament amb aquesta i amb el territori on es desenvolupa.

La mobilitat, el transport i l'accessibilitat no només són pilars substancials del turisme, sinó que són també eines que ajuden a modelar-lo, a planificar-lo i a desenvolupar-lo sobre el terreny físic (Khadaroo i Seetanah, 2007). Les infraestructures del transport són les que permeten la mobilitat, que influeix directament sobre l'accessibilitat, que impacta

immediatament sobre el desenvolupament turístic d'una destinació (Serrano *et al.*, 2015). Partint de la base que el turisme és un sector dinàmic sotmès als canvis constants, les destinacions on es desenvolupa també acaben experimentant aquestes transformacions (Sheller, Urry, 2004) (*Citat per* Troncoso, Kuper, Almirón, 2011, p. 3), per això cal treballar el conjunt d'aquestes variants com a un únic tot.

És incoherent interpretar només la mobilitat entre dues destinacions, sinó que també cal entendre-la de manera interna a la destinació.

4.3.2 La mobilitat en temps de Covid-19

La mobilitat és una qualitat intrínseca de les persones, unes persones que, no només han inventat i desenvolupat els mitjans de transport, sinó que, a més a més, elles mateixes s'han convertit en portadores, en aquest cas de virus i malalties (Lavau, 2014). Així doncs, no és d'estranyar que una de les mesures preventives per frenar el nombre de contagis per coronavirus arreu del món fos ni més ni menys que el tancament de les fronteres en un 80% dels països. Aquesta mesura, sumada als confinaments – *domiciliaris, municipals i comarcals* –, i a les quarantenes, va influir directament en la lliure circulació. I és que aquesta es va convertir en l'única via efectiva i vigorosa per esmorteir la situació i preservar la nostra salut i la dels altres (Singh, Pérez, Hernández, Velázquez, 2020). Tot i que un 20% dels països van mantenir les seves fronteres obertes al món, cap d'ells va restar indiferent davant de la situació i el 100% de les nacions van optar per aplicar restriccions i mesures preventives davant de la Covid-19. El turisme depèn i es val de la mobilitat, per això va quedar reduït a zero quan es van tancar fronteres, carreteres, estacions i aeroports.

Molts autors assenyalen que aquesta pandèmia ha estat útil per evidenciar quelcom que ja se sabia, però que no es podia confirmar, i és que les fronteres geogràfiques són barreres que actuen com a privilegi per uns i com a injustícia per altres. Els habitants dels països de l'hemisferi nord, destacant sobretot Europa i Amèrica, han disposat des de sempre de la llibertat per moure's i viatjar sense pràcticament cap restricció o visat. D'altra banda, però, les comunitats del sud no ho han tingut mai tan fàcil. És cert que la Covid-19 no entén ni de fronteres ni de privilegis, però també es irrefutable que els països amb major llibertat per viatjar s'han convertit, també, ens els més afectats per la pandèmia (Lazreg, Garnaoui, 2020). La mobilitat és una moneda que encobreix dues cares molt oposades i molt equivalents alhora: un privilegi i honor, o una condemna. La pandèmia ha servit per revelar les desigualtats d'aquesta mateixa moneda (Adey, Hannam, Sheller, Tyfield, 2021).

Les societats modernes estan estructurades en base a una mobilitat constant, una circulació que va quedar totalment bloquejada amb l'arribada de la Covid-19 i que va obligar a milers de milions de persones a reestructurar la seva vida. El moviment és una acció estretament vinculada al comportament i a les necessitats humanes caracteritzat per la seva constància, però també per la seva desigualtat (Adey *et al.*, 2021). Aquesta desigualtat és, precisament, la que ha esbossat durant anys el plantejament d'un món sense barreres amb un tot i un tothom interconnectats. En qualsevol cas, si hi ha un nou escenari a plantejar després de la pandèmia és, de fet, un món amb restriccions i mesures encara més estrictes per defensar i protegir al país de les possibles amenaces externes (Kumar, 2020).

És cert que el tancament de fronteres ha estat una mesura dràstica, però també molt efectiva i no pas inèdita. Les fronteres, tot i no ser pròpiament murs físics i sòlids, han actuat des de sempre com a una via preventiva per actuar davant d'amenaces, tot i que aquestes amenaces també han evolucionat. Fins ara es dibuixaven principalment en forma de terrorisme, tràfic o migracions, tal com explica Kumar (2020), però en les últimes dècades han entrat en joc altres comminacions poc tradicionals, però igual d'importants. El coronavirus n'és un exemple.

La lluita encara vigent contra la Covid-19 ha evidenciat que la immobilitat pot convertir-se en una via molt pràctica per potenciar la prevenció col·lectiva entesa, no només en les limitacions frontereres, sinó també intraestatals. I és que el coronavirus ha implicat una sobtada i brusca agitació de totes les fronteres, no només d'aquelles que divideixen els estats, sinó també de les translúcides línies divisòries que separen municipis, comarques, províncies, ciutats i, fins i tot, hospitals (Lazreg, Garnaoui, 2020).

Sense mobilitat no es pot dur a terme el turisme i, per suposat, si aquesta es veu restringida hi ha una correlació proporcional entre ambdós conceptes. Quelcom que afecta la mobilitat, també incumbeix sobre el turisme.

5. Anàlisi turístic d'Espanya en el context de la Covid-19

La informació tractada fins aquest punt és rellevant per entendre el context en el qual apareix el coronavirus. El turisme representava un pilar molt rellevant, especialment econòmicament, per a molts països, que experimentava una situació de desenvolupament positiu i en auge. La seva potència i solidesa, però, no van ser suficients per esmorteir el cop que la Covid-19 va suposar. La globalització, analitzada fins al moment com a còmplice del turisme i el seu desenvolupament, es va convertir alhora en una de les principals causes de la ràpida propagació del virus. Tots els governs van prendre mesures restrictives estrictes per esmorteir el nombre de contagis entre la seva població, fet que va resultar en el tancament de fronteres interestatals en els casos més extrems, amb l'objectiu d'evitar l'entrada d'estrangers al país. Aquestes mesures van suposar una parada total en la mobilitat, no només entre països sinó també dins dels mateixos països; també impactant directament al teixit turístic.

Tenint en compte que la mobilitat és un dels factors essencials que fan possible el turisme, i que amb l'arribada del coronavirus va quedar reduïda a zero, el nombre d'arribades internacionals en el període de l'any 2020 es converteix en una de les principals variables a analitzar. Alhora, es valoren també altres variables estretament vinculades al turisme.

A partir d'aquí, el projecte pren per objectiu avaluar quantitativament i empíricament si la Covid-19 ha suposat un impacte real sobre el turisme a Espanya i, en cas d'haver-ho fet, en quins àmbits del turisme ha impactat amb més força. Per a fer-ho, a continuació s'analitzen un total de divuit variables turístiques especificades seguidament. La selecció d'aquestes no ha estat aleatòria, sinó que s'ha fet en d'acord amb la seva rellevància turística i d'acord amb la disponibilitat mensual de les dades per a cadascuna de les comunitats autònomes:

1. Nombre total de turistes a Espanya
2. Nombre de turistes internacionals per nacionalitats
3. Nombre de viatgers en el sector hotelier
4. Nombre de viatgers en càmpings
5. Nombre de viatgers en apartaments turístics
6. Nombre de viatgers en el turisme rural
7. Estada mitjana segons la tipologia d'establiment turístic
8. Pernoctacions en el sector hotelier
9. Pernoctacions en càmpings
10. Pernoctacions en apartaments turístics

11. Pernoctacions en el turisme rural
12. Despesa mitjana per turista internacional
13. Despesa mitjana per turista internacional segons nacionalitat
14. Despesa mitjana per turista nacional
15. Ocupació laboral al primer trimestre del 2020
16. Ocupació laboral al segon trimestre del 2020
17. Ocupació laboral al tercer trimestre del 2020
18. Ocupació laboral al quart trimestre del 2020

Seguint l'ordre anterior, les variables s'han dividit en quatre blocs diferents d'acord amb la temàtica principal presentada, essent aquests:

1. Mobilitat – variables 1, 2, 3, 4, 5, 6.
2. Allotjament turístic – variables 7, 8, 9, 10, 11.
3. Despesa turística – variables 12, 13, 14.
4. Ocupació laboral – variables 15, 16, 17, 18.

Tot i que Espanya compta amb un total de disset comunitats i dues ciutats autònomes, la següent anàlisi ha pres com a objecte d'estudi a sis de les disset comunitats, sent aquestes les més turístiques d'acord amb l'Enquesta de Població Activa (EPA) publicada trimestralment per l'Institut Nacional d'Estadística (INE). Alhora, hi ha variables que només disposen de les dades mensuals referents als següents sis casos, fet que ha apressat l'elecció següent:

- Andalusia
- Catalunya
- Comunitat Valenciana
- Comunitat de Madrid
- Illes Balears
- Illes Canàries

L'anàlisi es podria haver enfocat també envers les dades econòmiques presentades de l'any 2020, però els informes definitius no es publiquen fins al setembre, fet que dificulta la valoració econòmica. Alhora, l'accés a informació actualitzada en l'àmbit internacional que resulti comparable també suposa un repte, per això s'ha escollit efectuar la comparativa en base a les dades autonòmiques de les principals comunitats turístiques d'Espanya.

5.1 Mobilitat

5.1.1 Variable 1. Nombre de turistes a Espanya segons la comunitat autònoma de destí

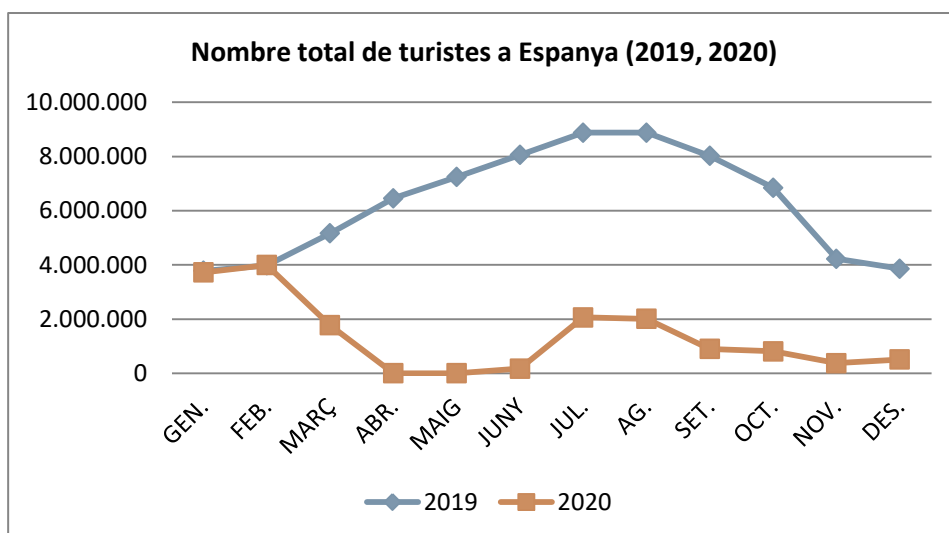
La variable presentada a continuació permet conèixer el nombre de turistes que van arribar a la província d'Espanya els anys 2019 i 2020, i ho fa dividint-los segons la comunitat autònoma de destinació.

La taula (*Taula 1*) presentada a continuació resumeix la variació interanual del 2020 respecte a l'any 2019, amb l'objectiu de mesurar quantitativament la diferència entre un any i l'altre i valorar així si hi ha hagut un impacte negatiu o positiu. Les taules amb les dades respectives poden consultar-se als annexos 1 i 2. Alhora, les dades s'acompanyen d'un gràfic (*Gràfic 1*) lineal que mostra les xifres de turistes totals d'ambdós anys per visualitzar-ne la diferència.

Variació interanual del nombre de turistes a Espanya per comunitat autònoma (2019 - 2020)													
CA	GEN.	FEBR.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.	MITJANA
Andalusia	5,34%	-0,05%	-64,61%	-100,00%	-100,00%	-98,87%	-71,37%	-74,06%	-86,97%	-87,96%	-91,98%	-89,14%	-71,64%
Balears	-26,88%	0,65%	-68,35%	-100,00%	-100,00%	-98,63%	-74,90%	-79,89%	-94,06%	-93,13%	-89,00%	-82,31%	-75,54%
Canàries	-4,97%	-0,80%	-65,72%	-100,00%	-100,00%	-99,70%	-79,08%	-76,87%	-90,28%	-88,03%	-86,31%	-82,76%	-72,88%
Catalunya	-4,41%	-6,21%	-68,84%	-100,00%	-100,00%	-96,47%	-81,64%	-80,57%	-86,28%	-86,25%	-94,39%	-90,20%	-74,61%
C. Valenciana	4,71%	15,11%	-61,68%	-100,00%	-100,00%	-96,66%	-69,20%	-66,15%	-81,69%	-79,66%	-90,03%	-84,19%	-67,45%
Madrid	4,59%	3,88%	-63,37%	-100,00%	-100,00%	-97,12%	-87,82%	-88,79%	-92,79%	-94,67%	-95,07%	-90,94%	-75,18%
Mitjana	-3,60%	2,10%	-65,43%	-100,00%	-100,00%	-97,91%	-77,34%	-77,72%	-88,68%	-88,28%	-91,13%	-86,59%	-72,81%

Taula 1: Variació interanual del nombre de turistes a Espanya per CA (2019-2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).



Gràfic 1: Nombre total de turistes a Espanya (2019; 2020).
Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

La tendència en el nombre de turistes a Espanya durant gener i febrer mostra comportaments molt dispersos en el conjunt de les comunitats. La Comunitat Valenciana i Madrid, per exemple, aconsegueixen créixer durant ambdós mesos, mentre les Canàries i Catalunya decreixen. En qualsevol cas, el comportament en les comunitats s'unifica a partir del mes de març, coincidint amb l'inici de la pandèmia a Espanya i amb l'aplicació de mesures restrictives contra la mobilitat.

Els mesos d'abril i maig repercuteixen per igual en tots els casos amb un decreixement del nombre d'arribades internacionals equivalent al 100% sense excepció.

Amb l'arribada del mes de juny, les restriccions es destensen i, tot i que el nombre de turistes supera el valor de zero, els decreixements en comparació l'any 2019 segueixen sent molt significatius, sempre majors al 96,4%.

Els mesos de juliol i agost fan referència a la temporada alta turísticament parlant, per això mostren les dades menys devastadores de tot el període analitzat, tot i expressar disminucions en el nombre d'arribades mai inferiors al 66,1%.

5.1.2 Variable 2. Nombre de turistes internacionals per nacionalitat i segons comunitat autònoma de destí

Aquesta segona variable també fa referència al nombre de turistes internacionals arribats a Espanya d'acord amb la comunitat autònoma de destí en el període de 2019 i 2020, però distingeix els turistes d'acord amb la seva nacionalitat. Tal com s'ha vist anteriorment, el nombre d'arribades internacionals a Espanya ha patit una decaiguda amb l'arribada del coronavirus, però aquesta anàlisi permetrà conèixer quines han estat les nacionalitats que més se n'han ressentit i en quina mesura ho han fet.

Tot i que Espanya rep turistes d'arreu del món, s'han seleccionat les deu nacionalitats més rellevants en termes d'arribades per simplificar l'anàlisi i per treballar amb dades més representatives. Els països en qüestió són: França, Regne Unit, Alemanya, Itàlia, Portugal, els Països Baixos, els Estats Units, Bèlgica, Irlanda i Suïssa. Hi ha certes nacionalitats en algunes de les comunitats autònomes de les quals no hi ha cap dada. És per això que s'ha optat per eliminar-les de la taula i simplificar així les dades. Aquest és el cas de Portugal i els Estats Units a les Balears, les Canàries i la Comunitat Valenciana; i el cas dels Països Baixos, Irlanda i Suïssa a la Comunitat de Madrid.

Seguint el format de la primera variable, a continuació s'adjunta una taula (*Taula 2*) amb la variació interanual en el nombre de turistes segons nacionalitat i per comunitat autònoma obtinguda en contrarestar les dades de 2019 i 2020. En qualsevol cas, la totalitat de les dades es pot consultar als annexos 3 i 4.

Variació interanual del nombre de viatgers internacionals segons nacionalitats i per comunitat autònoma de destí a Espanya (2019 - 2020)												
	GEN.	FEBR.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia												
França	-21,54%	-13,04%	-69,45%	n.d.	n.d.	-96,90%	-52,83%	-64,14%	-47,17%	-75,38%	-91,77%	-77,05%
Regne Unit	-7,71%	2,25%	-64,28%	n.d.	n.d.	n.d.	-76,55%	-79,64%	-87,25%	-89,09%	-93,24%	-94,01%
Alemanya	23,95%	-9,76%	-61,12%	n.d.	n.d.	n.d.	-70,14%	-69,21%	-91,03%	-92,03%	-90,44%	-90,46%
Itàlia	14,33%	-25,70%	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	-53,49%	-80,74%	-90,80%	-93,38%	-89,15%	-94,01%
Països Baixos	39,99%	17,53%	-55,44%	n.d.	n.d.	-97,93%	-36,25%	-48,94%	-92,95%	-90,28%	-87,01%	-89,39%
Portugal	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	-56,75%	-68,08%	n.d.	n.d.	n.d.
Bèlgica	-5,23%	1,43%	n.d.	n.d.	n.d.	-98,56%	-66,26%	-61,22%	-94,01%	-80,98%	-82,35%	-92,72%

Covid-19 i turisme: anàlisi de l'impacte en les variables turístiques de les principals comunitats d'Espanya

Suïssa	n.d.	-53,52%	-6,71%	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Estats Units	54,35%	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Irlanda	-0,31%	34,21%	-50,96%	n.d.	n.d.	n.d.	-89,93%	-88,55%	-95,70%	-92,38%	-90,03%	-88,08%
Balears												
França	-33,11%	49,14%	-41,06%	n.d.	n.d.	-98,49%	-66,30%	-54,30%	-78,91%	-72,98%	-85,48%	-77,46%
Regne Unit	-59,27%	-9,85%	-66,89%	n.d.	n.d.	n.d.	-84,46%	-92,30%	-96,10%	-96,95%	-85,81%	-92,22%
Alemanya	-21,70%	-0,10%	-68,69%	n.d.	n.d.	-96,89%	-60,15%	-76,41%	-95,61%	-93,47%	-91,47%	-87,68%
Itàlia	n.d.	n.d.	-82,12%	n.d.	n.d.	-97,89%	-81,07%	-74,19%	-86,34%	-91,09%	-91,92%	-87,07%
Països Baixos	-7,07%	-4,09%	-73,51%	n.d.	n.d.	-98,50%	-69,59%	-74,77%	-92,61%	-89,29%	-86,13%	-33,38%
Bèlgica	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	-99,23%	-61,82%	-61,29%	-96,13%	-79,77%	n.d.	n.d.
Suïssa	-82,77%	-6,03%	n.d.	n.d.	n.d.	-98,53%	-67,55%	-79,20%	-93,73%	-95,35%	-72,48%	-70,50%
Irlanda	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	-93,69%	-92,02%	-95,00%	n.d.	n.d.	n.d.
Canàries												
França	25,14%	6,21%	-55,20%	n.d.	n.d.	n.d.	-83,20%	-65,42%	-82,24%	-57,34%	-89,58%	-68,48%
Regne Unit	-14,39%	-3,82%	-65,56%	n.d.	n.d.	n.d.	-84,91%	-90,06%	-94,16%	-88,51%	-86,12%	-81,74%
Alemanya	-4,04%	-0,84%	-61,42%	n.d.	n.d.	-99,65%	-68,83%	-58,34%	-92,97%	-92,83%	-81,58%	-78,68%
Itàlia	4,82%	18,00%	-76,42%	n.d.	n.d.	n.d.	-71,64%	-53,40%	-76,70%	-75,06%	-89,97%	-90,65%
Països Baixos	1,52%	11,28%	-60,03%	n.d.	n.d.	n.d.	-67,91%	-59,69%	-95,18%	-95,60%	-88,29%	-81,66%
Bèlgica	13,90%	-14,15%	-67,93%	n.d.	n.d.	n.d.	-58,57%	-54,12%	-64,06%	-58,97%	-68,88%	-75,75%
Suïssa	32,72%	26,64%	-68,74%	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	-48,31%	n.d.	n.d.	-88,08%	-80,65%
Irlanda	2,90%	-3,47%	-74,38%	n.d.	n.d.	n.d.	-82,28%	-87,61%	-93,11%	-90,02%	-88,97%	-82,71%
Catalunya												
França	1,05%	5,98%	-59,29%	n.d.	n.d.	-90,03%	-64,00%	-64,29%	-64,35%	-56,01%	-93,04%	-75,38%
Regne Unit	-23,05%	13,34%	-65,24%	n.d.	n.d.	n.d.	-89,13%	-94,14%	-94,18%	-94,35%	-96,00%	-95,10%
Alemanya	-5,80%	-3,56%	-68,58%	n.d.	n.d.	-96,95%	-77,82%	-89,57%	-91,38%	-94,47%	-94,17%	-90,51%
Itàlia	-1,66%	-28,08%	-83,07%	n.d.	n.d.	-96,72%	-86,02%	-91,24%	-82,41%	-83,71%	-94,77%	-95,32%
Països Baixos	3,51%	7,90%	-55,85%	n.d.	n.d.	-95,28%	-71,86%	-83,76%	-89,42%	-93,82%	-92,32%	n.d.
Portugal	n.d.	41,74%	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Bèlgica	-17,63%	-6,60%	-75,26%	n.d.	n.d.	n.d.	-71,25%	-83,77%	-88,27%	n.d.	n.d.	n.d.
Suïssa	-37,59%	-51,51%	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	-83,35%	-89,54%	-91,03%	-91,08%	-90,87%	-85,63%
Estats Units	-10,43%	-17,43%	-71,48%	n.d.	n.d.	n.d.	-97,52%	-93,89%	-97,58%	-98,68%	-98,36%	-97,85%
Irlanda	n.d.	-18,79%	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	-95,27%	-97,17%	n.d.	n.d.
C. Valenciana												

França	34,20%	16,92%	-63,55%	n.d.	n.d.	-92,78%	-62,13%	-46,16%	-48,40%	-43,65%	-89,01%	-81,78%
Regne Unit	3,19%	24,34%	-60,03%	n.d.	n.d.	n.d.	-78,41%	-84,30%	-88,92%	-86,68%	-93,52%	-88,70%
Alemanya	-1,95%	17,04%	-71,95%	n.d.	n.d.	-94,45%	-63,90%	-48,64%	-85,14%	-81,57%	-83,86%	-84,99%
Itàlia	-19,60%	81,66%	-74,92%	n.d.	n.d.	-94,07%	-64,06%	-68,77%	-80,40%	-92,75%	-92,54%	-87,34%
Països Baixos	4,01%	26,89%	-56,10%	n.d.	n.d.	-93,28%	-44,46%	-47,86%	-89,88%	-82,48%	-89,22%	-85,46%
Bèlgica	16,98%	0,80%	-44,31%	n.d.	n.d.	-93,29%	-48,83%	-39,02%	-80,33%	-59,74%	-71,62%	-69,32%
Suïssa	7,86%	77,75%	-62,55%	n.d.	n.d.	-95,66%	-58,43%	-78,28%	-81,13%	-85,56%	n.d.	-60,14%
Irlanda	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	-80,85%	-87,15%	-86,59%	-92,97%	-90,73%	n.d.
Madrid												
França	29,90%	-6,29%	-63,75%	n.d.	n.d.	-85,98%	-75,58%	-74,17%	-75,93%	-84,28%	-88,22%	-79,54%
Regne Unit	2,38%	-28,77%	-75,31%	n.d.	n.d.	n.d.	-84,37%	-90,90%	-96,25%	-98,76%	-93,54%	-90,44%
Alemanya	1,93%	-10,97%	n.d.	n.d.	n.d.	-94,04%	-83,48%	-83,24%	-96,80%	n.d.	-93,33%	-93,78%
Itàlia	-16,17%	-34,74%	-82,52%	n.d.	n.d.	n.d.	-91,86%	-85,24%	-94,99%	-92,00%	-94,77%	n.d.
Portugal	n.d.	71,14%	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	-85,88%	n.d.
Bèlgica	-22,10%	138,03%	-55,35%	n.d.	n.d.	n.d.	-79,64%	-85,26%	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Estats Units	-17,75%	-10,92%	-65,19%	n.d.	n.d.	n.d.	-97,89%	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.

Taula 2: Variació interanual del nombre de viatgers internacionals segons nacionalitat i per CA (2019-2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

ANDALUSIA

En observar la totalitat de les dades, es veu com la tendència a Andalusia és generalment a la baixa. Hi ha nacionalitat que augmenten durant gener i/o febrer com és el cas d'Alemanya, els Països Baixos, Itàlia, Bèlgica, Estats Units i Irlanda; però no hi ha cap nacionalitat que segueixi amb aquest comportament a partir de març. De fet, totes les nacionalitats decreixen en nombre de viatgers en comparació l'any 2019 sense excepció i amb percentatges entre el 36,25% i el 98,56%. La limitació en la disponibilitat de dades dificulta la valoració anual per nacionalitat, però partint dels casos on es disposa de la totalitat de dades a partir del mes de juny, França és la nacionalitat que menys decreix. Aquest comportament es podria explicar per la proximitat i accessibilitat entre ambdues destinacions. En valors absoluts, la nacionalitat amb major presència l'any 2019 a Andalusia és el Regne Unit amb diferència, passant de 3.012.848 turistes a 582.950 l'any 2020. En valors percentuals, pateix decreixements molt significatius posteriors a la pandèmia. Durant ambdós períodes, la segona nacionalitat és França, seguit d'Alemanya.

BALEARS

A les Illes Balears, totes les nacionalitats decreixen en contrarestar les dades de 2020 amb les de 2019, no només en els moments posteriors a la pandèmia sinó també anteriors. Només hi ha una nacionalitat que mostri un valor en positiu: França creix un 49,14% el mes de febrer. Seguint el comportament anterior i igual que en la resta de comunitats, la manca de dades en alguns casos dificulta la lectura d'aquestes. En qualsevol cas, es poden valorar les nacionalitats en moments posteriors a l'inici de la pandèmia amb el mes de juny. La nacionalitat que menys decreix és França, seguida a prop dels Països Baixos. De nou, una possible justificació a aquest comportament pot ser el factor de la proximitat. En termes absoluts, Alemanya es converteix en el país amb major presència a les Balears tant el 2019 com el 2020, seguit del Regne Unit, França, Itàlia i els Països Baixos.

CANÀRIES

França, Itàlia, els Països Baixos i Suïssa són les quatre nacionalitats que mostren creixements durant els mesos de gener i febrer. D'altra banda, països com el Regne Unit i Alemanya experimenten decreixements durant ambdós mesos. La manca de dades torna a suposar un repte en la seva anàlisi, però d'acord amb les disponibles, Bèlgica és la nacionalitat que menys decreix, seguida de França. En valors absoluts, el Regne Unit es converteix en la principal nacionalitat a les Canàries, amb una representació l'any 2019 pròxima als cinc milions. Durant l'any 2020 manté la posició, seguit d'Alemanya, França i els Països Baixos. L'any 2019, aquests dos últims països s'intercanvien la posició.

CATALUNYA

Durant els mesos de gener i febrer, només hi ha dues nacionalitats que experimentin creixements: França i els Països Baixos. Regne Unit també creix respecte a l'any 2019, però ho fa només al febrer. La resta de nacionalitats, per contra, mostren decreixements, en alguns casos més accentuats que en altres. A partir del mes de març, el comportament és igual en totes les nacionalitats: decreixements que es mouen entre el 55,9% i el 98,7%. En el cas de Catalunya, es considera interessant destacar el següent patró: les nacionalitats experimenten caigudes en el nombre de turistes majoritàriament superiors al 71%, mentre que a França els descensos no acostumen a arribar a aquesta xifra. En valors absoluts, França és sempre la principal nacionalitat a Catalunya, a més de ser-ho amb una diferència significativa; més de quatre milions de turistes l'any 2019 i prop d'1.320.000 l'any 2020. En la segona posició hi trobem el Regne Unit seguit d'Alemanya, amb molta diferència l'any 2019, però molt pròxims el 2020.

COMUNITAT VALENCIANA

La Comunitat Valenciana és l'única comunitat on totes les nacionalitats creixen durant els mesos de gener i febrer, exceptuant el cas d'Alemanya i Itàlia amb decreixements el primer mes de l'any. A partir de llavors, però, la tendència seguida és la mateixa que en la resta de comunitats, és a dir, a la baixa. França es converteix novament en la nacionalitat que menys decreix, a més de ser la nacionalitat amb major presència l'any 2020 amb 654.365 turistes. Es considera important destacar la importància del factor de la proximitat a l'hora de viatjar, especialment quan hi ha restriccions que controlen la mobilitat, ja que l'any 2019 la principal nacionalitat era el Regne Unit amb 2.837.647 turistes; amb prop d'1.200.000 turistes més que França.

MADRID

En el cas de la Comunitat de Madrid, la disponibilitat de dades és escassa en comparació a les altres comunitats, fet que dificulta molt l'anàlisi general de la informació. En aquest cas, la tendència de la majoria de nacionalitats és a la baixa, amb descensos molt més pronunciats a partir del mes de juliol. Només França disposa del nombre total de turistes entre el juliol i desembre, per tant no es pot comparar amb cap altre cas. D'altra banda, Itàlia es col·loca en primera posició en valors absoluts l'any 2019, amb 657.321 turistes; seguit de França, el Regne Unit i Alemanya. En qualsevol cas, l'any 2020 segueix una tendència distinta al cas anterior: la major presència turística són els francesos amb 166.836; seguits d'Itàlia. De nou, la proximitat de França amb Espanya pot ser la responsable dels canvis en el comportament del turista francès l'any 2020.

5.1.3 Variable 3. Nombre de viatgers en el sector hotelier a Espanya per comunitats autònomes

La següent variable permet analitzar el nombre de viatgers, entenent per viatger aquella persona que realitza una o més pernoctacions seguides en el mateix allotjament, d'acord amb l'INE, en les comunitats autònomes ja especificades. Aquesta variable se subdivideix en dos grups: viatgers residents a Espanya, i viatgers internacionals. Així doncs, aquesta divisió permetrà veure l'impacte de la Covid-19, en cas que n'hi hagi hagut, no només sobre el turisme internacional sinó també sobre el turisme local.

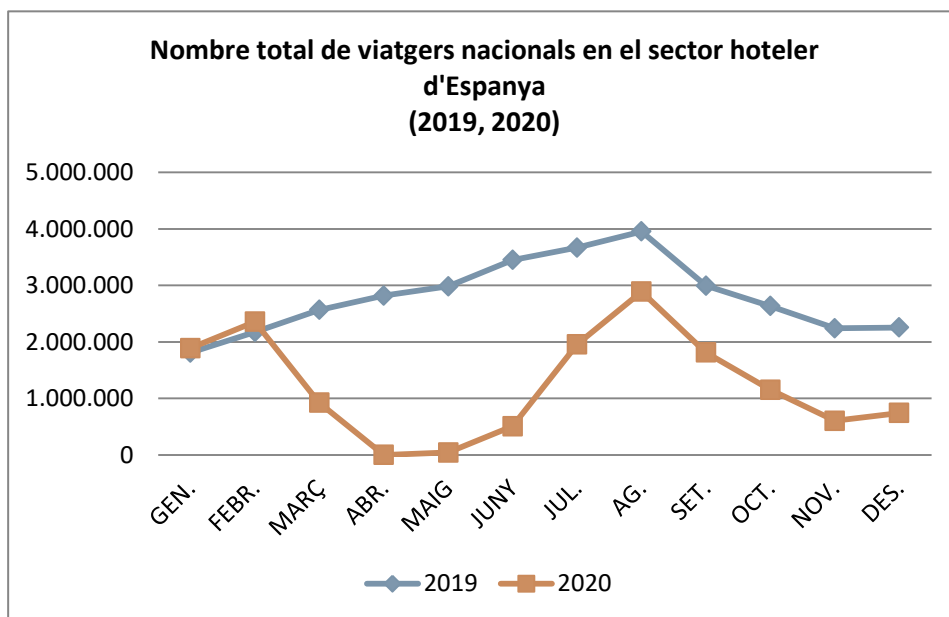
La taula (Taula 3) adjunta a continuació exposa la variació interanual del nombre de viatgers nacionals en el sector hotelier del 2020 respecte a l'any 2019. Les dades respectives a aquest període poden consultar-se en els annexos 5 i 6. Alhora, a continuació també es presenta un gràfic (Gràfic 2) que permet visualitzar el nombre total de viatgers d'ambdós anys.

RESIDENTS A ESPANYA

Variació interanual del nombre de viatgers nacionals en el sector hotelier d'Espanya per comunitats autònomes (2019 - 2020)													
CA	GEN.	FEBR.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.	MITJANA
Andalusia	7,21%	11,81%	-60,20%	-100,00%	-98,56%	-81,72%	-38,25%	-25,31%	-10,11%	-48,80%	-79,15%	-73,94%	-49,75%
Balears	0,10%	11,61%	-64,05%	-100,00%	-98,89%	-90,41%	-48,05%	-3,64%	-47,08%	-67,06%	-65,77%	-56,66%	-52,49%
Canàries	6,63%	15,84%	-61,81%	-100,00%	-99,52%	-95,51%	-61,74%	-30,50%	-29,46%	-34,60%	-59,77%	-55,40%	-50,49%
Catalunya	5,48%	2,90%	-63,51%	-100,00%	-98,89%	-85,01%	-40,80%	-11,02%	-28,65%	-60,75%	-76,01%	-66,90%	-51,93%
C. Valenciana	-6,48%	7,53%	-69,01%	-100,00%	-98,07%	-86,60%	-44,67%	-27,82%	-37,86%	-44,97%	-69,15%	-61,02%	-53,18%
Madrid	6,48%	6,36%	-66,42%	-100,00%	-97,98%	-85,12%	-69,41%	-69,28%	-64,95%	-75,15%	-70,42%	-65,88%	-62,65%
Mitjana	3,24%	9,34%	-64,17%	-100,00%	-98,65%	-87,40%	-50,49%	-27,93%	-36,35%	-55,22%	-70,05%	-63,30%	-53,41%

Taula 3: Variació interanual del nombre de viatgers nacionals en el sector hotelier d'Espanya per CA (2019-2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).



Gràfic 2: Nombre total de viatgers nacionals en el sector hotelier d'Espanya (2019-2020).
Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

A excepció de la xifra de la Comunitat Valenciana durant el mes de gener, la resta de comunitats autònomes mostren un creixement positiu de fins a un 15,84% els mesos de gener i febrer. Aquesta tendència, però, cau en picat amb l'arribada del mes de març, assolint uns valors de decreixement que se situen entre el -60% i el -70%.

Els valors segueixen caient el mes d'abril amb disminucions equivalents al 100% en totes les comunitats autònomes sense excepció. A partir de llavors, el nombre de viatgers augmenta progressivament tot i fer-ho molt discretament, fins a arribar al pic el mes d'agost. Tot i que els valors creixen, es mantenen sempre per sota de les xifres assolides l'any 2019. En el cas de Madrid, aquesta diferència és considerable: el nombre de viatgers del mes d'agost de l'any 2020 és un 69,28% inferior al nombre assolit l'any 2019. En el cas de les Illes Balears, per contra, aquest mateix valor només decreix un 3,64%.

A partir del mes d'agost, el nombre de viatgers nacionals torna a disminuir, mantenint-se sempre inferior l'any 2019.

Així doncs, l'arribada de la Covid-19 l'any 2020 a Espanya, mostra un clar impacte en el sector hotelier del país en el context del turisme nacional.

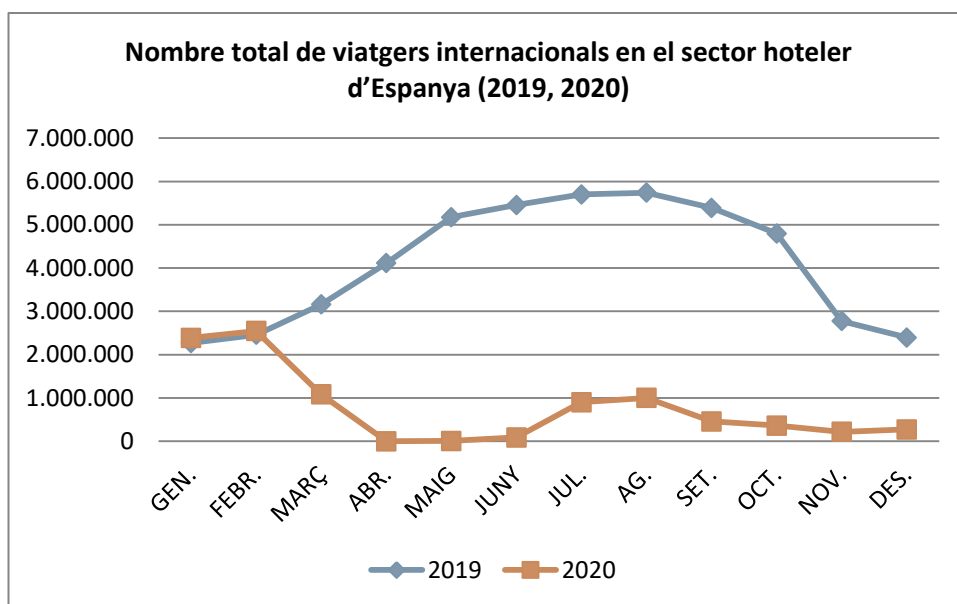
TURISTES INTERNACIONAL

La taula (Taula 4) adjunta a continuació exposa la variació interanual de viatgers internacionals en el sector hotelier d'Espanya del 2020 respecte a l'any 2019. Les dades respectives a aquest període poden consultar-se en els annexos 7 i 8. Alhora, a continuació també es presenta un gràfic (Gràfic 3) que permet visualitzar el nombre total de viatgers d'ambdós anys.

Variació interanual del nombre de viatgers internacionals en el sector hotelier d'Espanya per comunitats autònomes (2019-2020)													
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.	MITJANA
Andalusia	6,21%	4,60%	-65,69%	-100,00%	-99,77%	-98,05%	-82,76%	-80,98%	-90,48%	-91,23%	-91,75%	-88,16%	-73,17%
Balears	13,49%	7,05%	-62,28%	-100,00%	-99,91%	-97,88%	-81,90%	-78,79%	-89,05%	-90,98%	-94,97%	-91,82%	-72,25%
Canàries	24,98%	6,13%	-69,80%	-100,00%	-99,99%	-99,60%	-84,37%	-84,19%	-96,39%	-97,03%	-92,35%	-90,06%	-73,56%
Catalunya	-1,72%	8,48%	-59,28%	-100,00%	-99,95%	-99,69%	-84,56%	-78,20%	-90,84%	-89,99%	-86,86%	-83,70%	-72,19%
C. Valenciana	6,38%	-1,22%	-70,56%	-100,00%	-99,75%	-97,65%	-84,24%	-84,42%	-90,18%	-92,65%	-95,16%	-91,14%	-75,05%
Madrid	2,04%	3,37%	-62,65%	-100,00%	-99,71%	-97,13%	-75,97%	-72,94%	-85,79%	-85,79%	-90,27%	-87,56%	-71,03%
Mitjana	8,56%	4,74%	-65,04%	-100,00%	-99,85%	-98,33%	-82,30%	-79,92%	-90,46%	-91,28%	-91,89%	-88,74%	-72,88%

Taula 4: Variació interanual del nombre de viatgers internacionals en el sector hotelier d'Espanya per CA (2019-2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).



Gràfic 3: Variació interanual del nombre total de viatgers internacionals en el sector hotelier d'Espanya (2019, 2020).
Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

En aquest cas, s'observa com el nombre de viatgers estrangers segueix un comportament força similar al nombre de viatgers nacionals en el cas del sector hotelier:

- Durant els mesos de gener i febrer, la variació interanual és positiva, és a dir, el nombre de viatgers de l'any 2020 és superior a la xifra del 2019 en la majoria de les comunitats autònomes amb només dues excepcions:
 - Catalunya mostra un decreixement del -1,72% el mes de gener;
 - La Comunitat Valenciana mostra un decreixement del -1,22% el mes de febrer.
- A partir del mes de març, i coincidint amb l'inici de la pandèmia, el nombre de viatgers internacionals cau progressivament en totes les comunitats fins a assolir decreixements equivalents al 100% a l'abril.
- A partir de llavors, el nombre de viatgers es recupera lentament, fins a assolir el seu punt màxim el mes d'agost. Tot i augmentar, els valors segueixen mantenir-se molt per sota en comparació l'any 2019. De fet, els decreixements se situen entre el 90,03% i el 83% en el millor dels casos.

En conclusió, el coronavirus ha impactat fortament al sector hotelier de la península afectant, no només al turisme internacional, sinó també al turisme local. En qualsevol cas, cal destacar que la davallada soferta pel turisme internacional és major en comparació al turisme nacional. Aquest comportament és comprensible tenint en compte les mesures restrictives aplicades per l'Estat Espanyol, juntament amb altres països del món: el tancament de fronteres terrestres, aèries i marítimes va implicar l'aturada d'arribades internacionals, mentre les fronteres intraestats estaven obertes.

5.1.4 Variable 4. Nombre de viatgers als càmpings d'Espanya per comunitats autònomes

La variable exposada a continuació fa referència al nombre de viatgers als càmpings d'Espanya en cadascuna de les comunitats. En aquest cas, les dades es divideixen novament en dos subgrups: el primer fa referència al nombre de viatgers residents a Espanya, i el segon fa referència al nombre de viatgers internacionals; fet que permetrà valorar l'impacte sobre el turisme per part de tots dos grups.

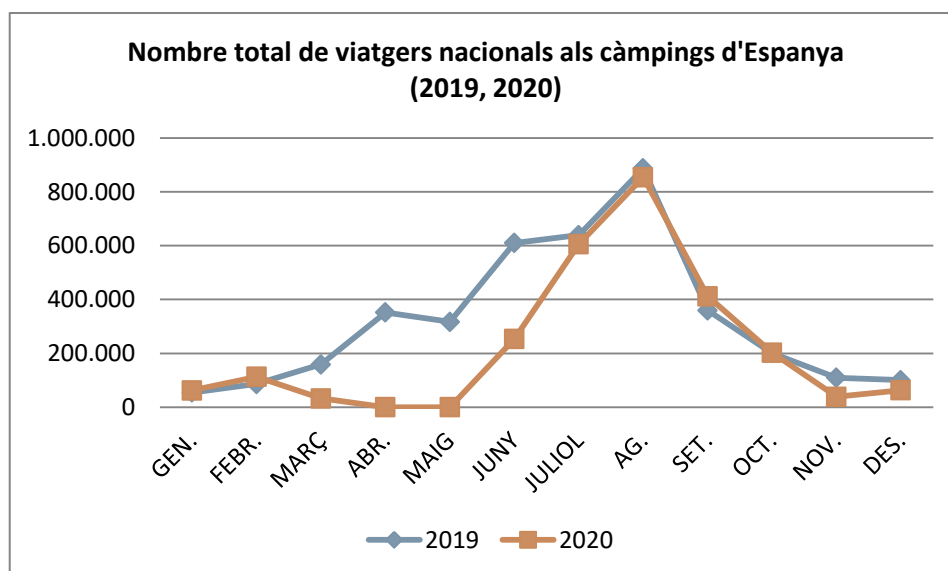
La taula (Taula 5) adjunta a continuació exposa la variació interanual de viatgers nacionals als càmpings d'Espanya del 2020 respecte a l'any 2019 amb l'objectiu de valorar objectivament si hi ha hagut un creixement o decreixement en el sector dels càmpings de l'estat després de l'arribada de la Covid-19. Les dades respectives a aquest període poden consultar-se en els annexos 9 i 10. Alhora, a continuació també es presenta un gràfic (Gràfic 4) que permet visualitzar el nombre total de viatgers d'ambdós anys.

RESIDENTS A ESPANYA

Variació interanual del nombre de viatgers nacionals als càmpings d'Espanya per comunitats autònomes (2019-2020)													
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.	MITJANA
Andalusia	7,50%	34,48%	-78,92%	-100,00%	-100,00%	-52,63%	-14,70%	-25,76%	-5,98%	5,96%	-84,01%	-59,80%	-39,49%
Balears	n.d.	n.d.	n.d.	-100,00%	-100,00%	n.d.	11,32%	27,25%	-30,64%	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Canàries	-41,63%	-25,00%	n.d.	-100,00%	-100,00%	n.d.	-15,28%	-1,21%	-15,01%	7,02%	-25,80%	-30,12%	n.d.
Catalunya	27,75%	42,96%	-78,35%	-100,00%	-100,00%	-61,30%	3,79%	8,84%	20,39%	-6,12%	-82,71%	-50,67%	-31,29%
C. Valenciana	-3,75%	15,67%	-81,47%	-100,00%	-100,00%	-53,26%	-19,90%	-6,78%	29,35%	38,05%	-38,68%	-8,92%	-27,47%
Madrid	14,69%	12,70%	-80,28%	-100,00%	-100,00%	-47,61%	1,26%	-11,03%	-11,45%	-32,73%	2,46%	-14,35%	-30,53%
Mitjana	n.d.	n.d.	n.d.	-100,00%	-100,00%	n.d.	-5,59%	-1,45%	-2,22%	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.

Taula 5: Variació interanual del nombre de viatgers nacionals als càmpings d'Espanya per CA (2019-2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).



Gràfic 4: Nombre total de viatgers nacionals als càmpings d'Espanya per CA (2019, 2020).
Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

El nombre de viatgers residents a Espanya als càmpings nacionals mostra una tendència similar, però diferent alhora, en comparació amb el sector hotelier explicat anteriorment.

Durant els mesos de gener i febrer de l'any 2020, el nombre de viatgers als càmpings és generalment major en comparació l'any 2019 amb tres excepcions puntuals:

- Canàries mostra un decreixement en tots dos mesos, d'un -41,63% al gener, i d'un -25% al mes de febrer;
- La Comunitat Valenciana mostra un decreixement del -3,75% al mes de gener.

Amb l'arribada del coronavirus a Espanya al mes de març, totes les comunitats es veuen impactades en experimentar decreixements del 100% durant abril i maig, fet que no sorprèn tenint en compte el context de la situació amb estrictes restriccions.

A partir de llavors, però, el comportament seguit per les comunitats autònomes varia alternativament. Catalunya, per exemple, és l'única comunitat autònoma que durant els mesos de juliol, agost i setembre mostra creixements positius, és a dir, el nombre de viatgers nacionals de l'any 2020 són superiors als resultats obtinguts l'any anterior. En els mesos restants, però, els valors tornen a ser negatius. Andalusia i Canàries segueixen una mateixa tendència: creixement positiu a l'octubre amb decreixements molt desvariant la resta de l'any. D'altra banda, les Illes Balears aconsegueixen també créixer en comparació l'any 2019 durant els mesos de juliol i agost, però aquesta superació s'acaba al setembre amb una baixada del -30,64%. València es recupera durant el setembre i l'octubre amb un creixement en el nombre de viatgers de fins al 38,05%, però amb decreixements la resta de mesos. Per últim, Madrid és l'única comunitat autònoma que

mostra un valor positiu durant el mes de novembre, amb un creixement respecte a l'any 2019 del 2,46%. Alhora, també aconsegueix advertir un valor positiu el mes de juliol amb un creixement de l'1,26%.

Així doncs, l'impacte que afronten els càmpings durant els mesos de confinament és equivalent al sofert pel sector hotelier, però aquesta tendència similar canvia a partir del mes de juliol i destacant sobretot l'agost. És interessant destacar que totes les comunitats autònomes experimenten com a mínim un valor creixent en algun dels mesos, encara que la mitjana de l'impacte anual sigui negativa.

TURISTES INTERNACIONALS

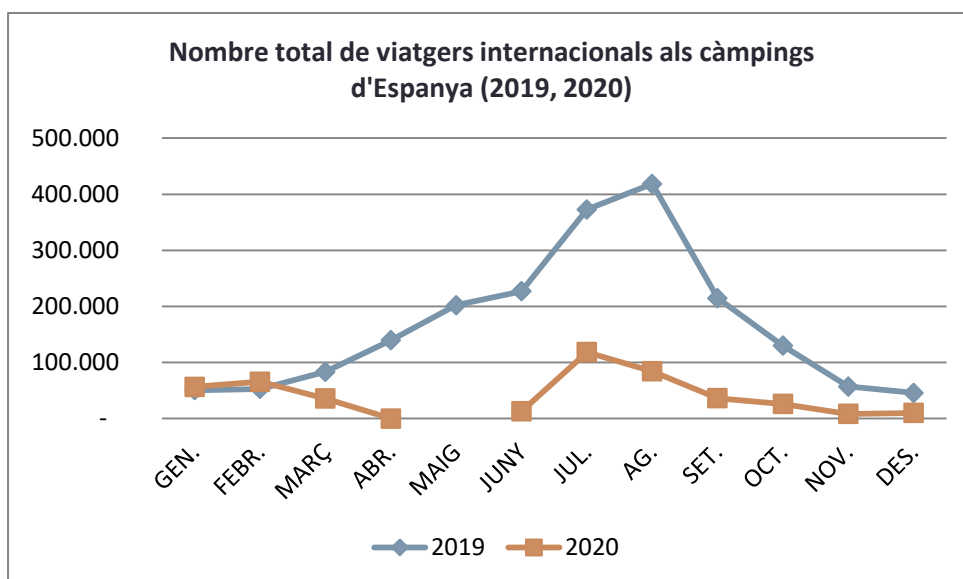
Les dades presentades a continuació fan referència també al nombre de viatgers als càmpings d'Espanya segons les principals comunitats autònomes de destí durant el període analitzat de 2019 i 2020. En aquest cas, però, les dades fan referència a viatgers internacionals.

Novament, a continuació es presenta una taula (*Taula 6*) que exposa la variació interanual de la variable exposada entre els anys 2019 i 2020. Els valors respectius poden consultar-se als annexos 11 i 12. Les següents dades s'acompanyen d'un gràfic (*Gràfic 5*) que permet visualitzar i contrarestar la diferència en el nombre total de viatgers estrangers pel període seleccionat.

Variació interanual del nombre de viatgers internacionals als càmpings d'Espanya per comunitats autònomes (2019-2020)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	23,85%	45,39%	-48,10%	-100,00%	n.d.	-90,95%	-57,74%	-72,02%	-79,41%	-75,25%	-87,40%	-78,90%
Balears	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	-43,08%	-63,49%	-87,45%	n.d.	n.d.	n.d.
Canàries	-73,78%	-82,10%	n.d.	-100,00%	n.d.	n.d.	-98,91%	-70,00%	-54,50%	-52,38%	17,52%	30,18%
Catalunya	30,27%	32,59%	-77,87%	-100,00%	n.d.	-94,67%	-69,75%	-82,26%	-84,79%	-83,86%	-92,89%	-86,44%
C. Valenciana	2,47%	9,80%	-49,90%	-100,00%	n.d.	-94,19%	-65,96%	-72,36%	-79,50%	-78,06%	-80,96%	-73,43%
Madrid	10,98%	-31,54%	-23,52%	-100,00%	n.d.	-95,72%	-70,26%	-74,97%	-87,89%	-87,39%	-85,76%	-87,10%
Mitjana	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	-67,62%	-72,52%	-78,92%	n.d.	n.d.	n.d.

Taula 6: Variació interanual del nombre de viatgers internacionals als càmpings d'Espanya per CA (2019-2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).



Gràfic 5: Nombre total de viatgers internacionals als càmpings d'Espanya (2019, 2020).
Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Tot i que els mesos de gener i febrer mostren creixements a l'alça en comparació l'any 2019, tal com també passava en el cas anterior, el nombre de viatgers internacionals en els mesos posteriors a l'inici de la pandèmia mostren un major impacte en comparació al nombre de viatgers nacionals. A partir del mes de març, només les Canàries aconsegueixen experimentar un creixement durant els mesos de novembre i desembre. La resta de comunitat decreixen sense excepció.

L'impacte de la pandèmia es veu clarament reflectit en els mesos que precedeixen al seu inici, amb caigudes de fins al 100% a l'abril. Els valors es comencen a recuperar a partir de juny, però es mantenen sempre inferiors als resultats del 2019. Aquesta tendència s'arrossega fins a finals d'any en totes les comunitats, exceptuant el cas comentat anteriorment de les Canàries.

5.1.5 Variable 5. Nombre de viatgers en apartaments turístics d'Espanya per comunitats autònomes

La variable presentada seguidament fa referència al nombre de viatgers en apartaments turístics d'Espanya en cadascuna de les comunitats autònomes. Novament, les dades estan diferenciades en dos subgrups: la primera agrupació referent al nombre de viatgers residents a Espanya, i la segona en referència al nombre de viatgers internacionals.

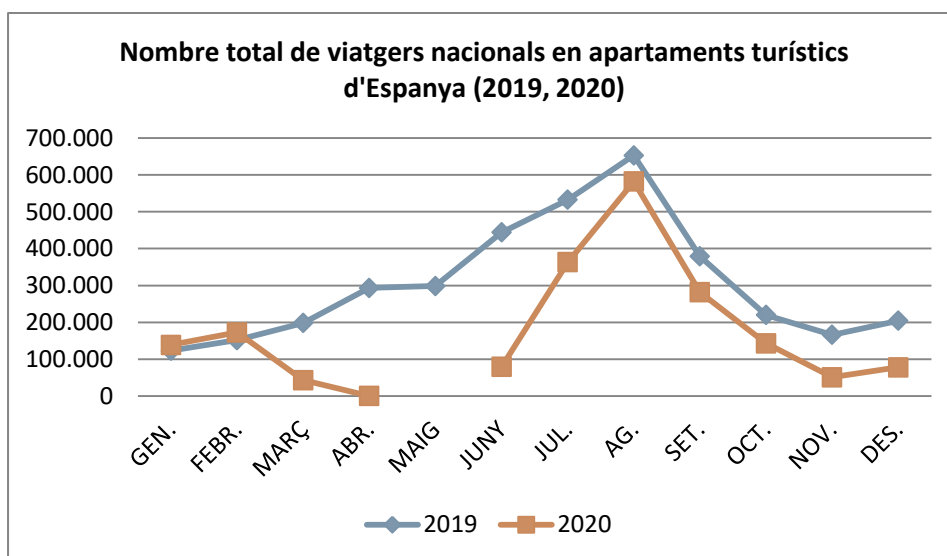
Començant pel turisme nacional, la taula (*Taula 7*) presentada a continuació calcula la variació interanual de la variable especificada del 2020 respecte a l'any 2019. Es pot consultar la totalitat de les dades en els annexos 13 i 14. Alhora, a continuació s'adjunta un gràfic (*Gràfic 6*) que permet dibuixar el nombre de viatgers nacionals totals en els apartaments turístics d'Espanya per contrarestar-ne la diferència.

RESIDENTS A ESPANYA

Variació interanual del nombre de viatgers nacionals en apartaments turístics d'Espanya per comunitats autònomes (2019-2020)													
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.	MITJANA
Andalusia	7,73%	11,24%	-79,27%	-100,00%	n.d.	-80,16%	-22,51%	-12,15%	-27,61%	-31,34%	-85,29%	-71,53%	-40,91%
Balears	32,17%	66,79%	-90,29%	-100,00%	n.d.	-89,73%	-46,55%	8,08%	-23,34%	-68,87%	-67,01%	-30,87%	-34,13%
Canàries	1,14%	14,53%	-70,14%	-100,00%	n.d.	-89,31%	-38,07%	-15,48%	-18,48%	-15,99%	-24,18%	-26,72%	-31,89%
Catalunya	-4,07%	11,34%	-75,11%	-100,00%	n.d.	-71,77%	-13,03%	22,59%	-0,25%	-31,86%	-77,52%	-65,54%	-33,77%
C. Valenciana	33,35%	8,95%	-85,24%	-100,00%	n.d.	-84,11%	-37,23%	-23,06%	-36,75%	-25,90%	-69,24%	-62,94%	-40,18%
Madrid	39,23%	26,48%	-77,92%	-100,00%	n.d.	-76,70%	-61,53%	-58,37%	-63,42%	-75,69%	-75,12%	-69,74%	-49,40%
Mitjana	18,26%	23,22%	-79,66%	-100,00%	n.d.	-81,96%	-36,49%	-13,07%	-28,31%	-41,61%	-66,39%	-54,56%	-38,38%

Taula 7: Variació interanual del nombre de viatgers nacionals en apartaments turístics d'Espanya per CA (2019-2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).



Gràfic 6: Nombre total de viatgers nacionals en apartaments turístics d'Espanya (2019, 2020).
Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

El nombre de viatgers nacionals en el cas dels apartaments turístics d'Espanya segueix un comportament molt similar als casos anteriors. Durant els mesos de gener i febrer de 2020, el nombre de viatgers és superior a les xifres assolides l'any 2019. En aquest cas només hi ha una única excepció:

- El mes de gener, el nombre de viatgers a Catalunya descendeix un 4,07% respecte al 2019.

En totes les altres comunitats autònomes, el nombre de viatgers augmenta en valors que se situen de mitjana al voltant del 20%. Destacar que el major creixement percentual l'experimenta les Illes Balears amb un augment del 66,79% el mes de febrer, en passar de 822 viatgers l'any 2019 a 1.371 l'any 2020.

A partir del mes de març i coincidint amb l'inici de la Covid-19, les xifres cauen en picat i experimenten decreixements superiors al 70% en totes les comunitats. El confinament aplicat explica el perquè durant el mes d'abril el nombre de viatgers és zero, reflectint-t'ho amb una caiguda evident del 100%.

A partir de maig hi tornen a haver dades disponibles i, tot i que el nombre de viatgers nacionals es recupera respecte als mesos anteriors, les xifres de 2020 se segueixen mantenint sempre per sota dels resultats de l'any anterior. Convé puntualitzar dues excepcions, ambdues presents a l'agost:

- El nombre de viatgers a Catalunya l'any 2020 augmenta un 22,59% respecte a l'any 2019;
- En el cas de les Illes Balears, aquest augment és del 8,08%.

Independentment d'aquests creixements, les mitjanes anuals són negatives en totes les comunitats autònomes. Aquella que en surt més perjudicada és Madrid, amb una caiguda anual del 49,40%. D'altra banda, les Canàries són les que esmorteixen més el cop, tot i perdre un 31,89% anual en el nombre de viatgers nacionals allotjats en apartaments turístics.

TURISTES INTERNACIONALS

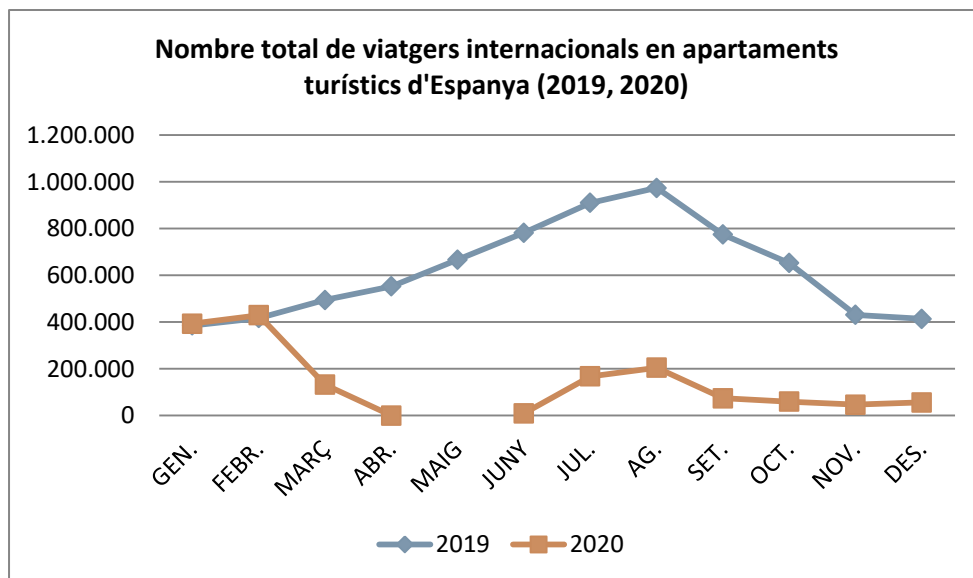
Les dades presentades a continuació fan referència també al nombre de viatgers en apartaments turístics d'Espanya segons les principals comunitats autònomes de destí, durant el període analitzat de 2019 i 2020. En aquest cas, però, les dades fan referència a viatgers internacionals.

La taula (Taula 8) adjunta a continuació representa la variació interanual de la variable esmentada en comparar l'any 2020 amb l'any anterior. Les dades corresponents d'ambdós períodes es poden consultar en els annexos 15 i 16. Alhora, a continuació també es comparteix un gràfic (Gràfic7) amb els valors de viatgers estrangers totals en apartaments turístics d'Espanya per contrarestar les dades de manera visual.

Variació interanual del nombre de viatgers internacionals en apartaments turístics d'Espanya per comunitats autònomes (2019-2020)													
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.	MITJANA
Andalusia	-7,18%	-4,80%	-73,68%	-100,00%	n.d.	-98,98%	-84,43%	-78,21%	-88,63%	-91,74%	-96,20%	-92,72%	-68,05%
Balears	-0,45%	-16,84%	-87,54%	-100,00%	n.d.	-99,63%	-82,86%	-85,54%	-91,99%	-96,88%	-89,05%	-87,73%	-69,88%
Canàries	-0,50%	1,13%	-71,10%	-100,00%	n.d.	-99,61%	-82,42%	-82,25%	-90,72%	-87,62%	-85,24%	-82,70%	-65,09%
Catalunya	-10,59%	-5,60%	-84,91%	-100,00%	n.d.	-96,42%	-74,83%	-68,86%	-88,57%	-90,69%	-93,36%	-94,77%	-67,38%
C. Valenciana	14,66%	16,09%	-73,17%	-100,00%	n.d.	-98,31%	-77,58%	-69,70%	-89,75%	-90,61%	-93,67%	-91,23%	-62,77%
Madrid	72,25%	52,94%	-80,31%	-100,00%	n.d.	-94,83%	-92,51%	-87,00%	-93,08%	-95,61%	-94,49%	-93,20%	-58,82%
Mitjana	11,36%	7,16%	-78,45%	-100,00%	n.d.	-97,96%	-82,44%	-78,59%	-90,46%	-92,19%	-92,00%	-90,39%	-65,33%

Taula 8: Variació interanual del nombre de viatgers internacionals en apartaments turístics d'Espanya per CA (2019-2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).



Gràfic 7: Nombre total de viatgers internacionals en apartaments turístics d'Espanya (2019, 2020).
Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

L'impacte en aquesta variable és més bruscat que en els casos anteriors, però el comportament de les dades és molt similar a les exposades en el sector hotelier en pandèmia. En el cas dels hotels i dels càmpings, la tendència durant els mesos de gener i febrer era majoritàriament positiva amb algunes excepcions puntuals. En aquest cas, però, la situació és a la inversa: la tendència és generalment negativa, amb tres distincions on el comportament és positiu:

- Durant el mes de febrer, les Canàries mostren un creixement de l'1,13%;
- Durant els mesos de gener i febrer, la Comunitat Valenciana compta amb un creixement del 14,66% i 16,09% respectivament;
- Madrid mostra un creixement del 72,25% al mes de gener i d'un 52,94% el mes de febrer.

L'escenari en la resta de comunitats és molt diferent: el nombre de viatgers internacionals baixa entre un 0,45% i un 16,84% els dos primers mesos de l'any.

A partir de llavors, el comportament és similar en la resta de comunitats i durant tot l'any: al mes de març els decreixements ronden el 78,45% fins a assolir un 100% a l'abril. A partir de juny, el nombre de viatgers escala tímidament i, tot i fer-ho, els valors es mantenen sempre i en totes les comunitats autònomes inferiors als resultats del 2019. De fet, els decreixements són sempre superiors al 78%. Així doncs, la pandèmia mostra un fort afecte sobre el nombre de viatgers internacionals en apartaments turístics en tots els casos sense excepció, deixant decreixements anuals al voltant del 65%. Aquest comportament, comparat amb els establiments analitzats anteriorment, mostra un canvi en la conducta dels consumidors: la gent defuig dels espais tancats que impliquen un contacte directe amb tercers per recorre a espais oberts prop de la natura.

5.1.6 Variable 6. Nombre de viatgers en el turisme rural d'Espanya per comunitat autònoma

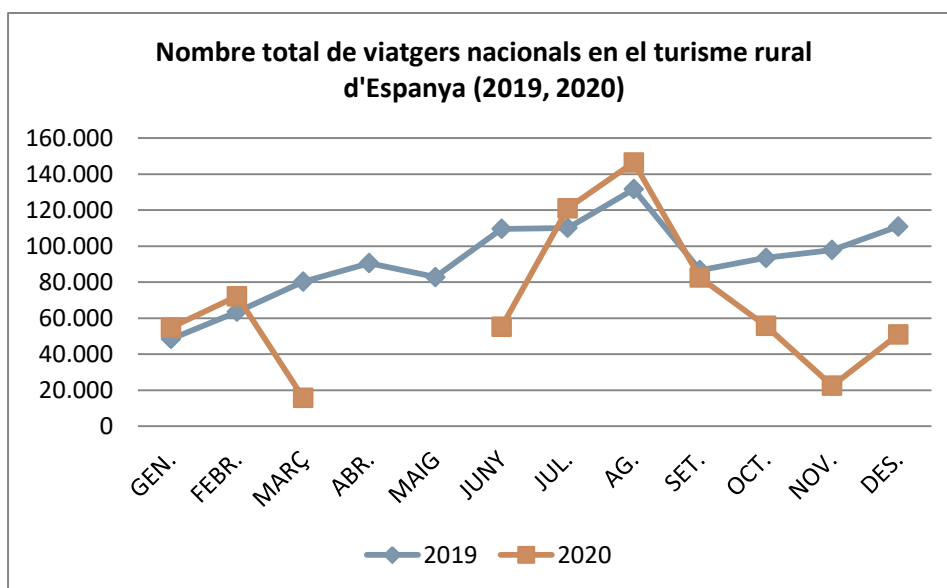
La variable presentat seguidament fa referència al nombre de viatgers del turisme rural a Espanya en cadascuna de les comunitats autònomes. En aquest cas, les dades també estan diferenciades en dos subgrups: la primera referent al nombre de viatgers nacionals, i la segona referent al nombre de viatgers internacionals.

Analitzant primerament el turisme nacional, la taula (Taula 9) adjunta a continuació fa referència a la variació interanual en comparar els valors d'aquesta variable aconseguits l'any 2020 en comparació l'any 2019. La globalitat de les dades pot consultar-se en els annexos 17 i 18. Així mateix, també s'adjunta un gràfic (Gràfic 8) que permet visualitzar el nombre total de viatgers internacionals acollits en aquest període.

Variació interanual del nombre de viatgers nacionals en el turisme rural d'Espanya per comunitat autònoma (2019-2020)													
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.	MITJANA
Andalusia	23,59%	15,55%	-78,50%	n.d.	n.d.	-16,13%	32,33%	14,45%	10,52%	-39,74%	-95,04%	-82,79%	-17,98%
Balears	29,95%	23,87%	-73,71%	n.d.	n.d.	-82,54%	-6,5%1	49,55%	-9,00%	-19,15%	-41,60%	-19,52%	-12,39%
Canàries	-4,19%	23,08%	-75,19%	n.d.	n.d.	-38,97%	16,96%	17,47%	18,95%	35,43%	-19,89%	14,83%	-0,96%
Catalunya	22,30%	22,33%	-79,87%	n.d.	n.d.	-54,10%	23,19%	23,82%	-2,11%	-48,34%	-92,50%	-59,91%	-20,43%
C. Valenciana	19,59%	21,69%	-80,43%	n.d.	n.d.	-70,67%	-16,24%	-7,19%	5,54%	-16,51%	-51,06%	-17,94%	-17,77%
Madrid	-24,93%	-16,28%	-85,14%	n.d.	n.d.	-40,15%	-28,99%	-29,74%	-49,77%	-65,30%	-44,16%	-35,34%	-34,98%
Mitjana	11,05%	15,04%	-78,81%	n.d.	n.d.	-50,43%	3,46%	11,39%	-4,31%	-25,60%	-57,38%	-33,44%	-17,42%

Taula 9: Variació interanual del nombre de viatgers nacionals del turisme rural a Espanya per CA (2019-2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).



Gràfic 8: Nombre total de viatgers nacionals en el turisme rural d'Espanya (2019, 2020).
Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

La variable referent al nombre de viatgers nacionals en turisme rural a Espanya mostra un comportament molt diferent dels analitzats fins ara, i és que és la primera variable que mostra fins a dotze valors positius en contrarestar les dades del 2020 amb les del 2019 en els mesos posteriors a l'arribada de la pandèmia.

Durant els dos primers mesos de l'any, la tendència és molt similar a l'observada fins ara: el nombre de viatgers tendeix a augmentar, a excepció d'alguns casos puntuals.

- En el cas de les Illes Canàries, el mes de gener afronta un decreixement del 4,19%:
- En el cas de Madrid, el decreixement succeeix durant ambdós mesos, amb xifres de -24,93% i -16,28%.

En qualsevol cas, la valoració global per a la totalitat de les comunitats autònomes és positiva, amb creixements de fins al 15,04% el mes de febrer.

A partir del mes de març i amb l'arribada de la pandèmia, però, els valors es tornen generalment negatius, tot i no fer-ho en la mateixa mesura que en les variables anteriors.

Totes les comunitats autònomes englobades en aquesta anàlisi mostren decreixements els mesos de març, juliol i novembre, però durant la resta de mesos cada comunitat segueix una tendència diferent:

- Andalusia calcula creixements de fins al 32,33% durant els mesos de juliol agost i setembre.
- Les Balears decreixen en la globalitat dels mesos posteriors, a excepció del mes d'agost amb un augment molt pròxim al 50%.

- El nombre de viatgers nacionals a Catalunya augmenta els mesos de juliol i agost amb percentatges que ronden el 23%, però amb decreixements significatius la resta de l'any.
- La Comunitat Valenciana manifesta un comportament majoritàriament a la baixa, i només aconsegueix recuperar-se el mes de setembre.
- Madrid és l'única comunitat autònoma que mostra decreixements cada mes sense excepció. És per això que és qui en surt més perjudicat, amb una disminució anual del 34,48% en comparar els valors de 2019 i 2020.
- Per últim, les Illes Canàries mostren un comportament realment trencador en comparació a la tendència global en advertir creixements durant quatre mesos seguits – de juliol a octubre – situats entre el 16,96% i el 35,43%. En observar les dades, doncs, és comprensible que el decreixement anual d'aquesta comunitat hagi estat inferior a l'1%, més concretament d'un 0,96%.

El comportament de les dades en el sector hotelier i en els apartaments turístics és majoritàriament a la baixa, mentre els càmpings i el turisme rural mostren, no només decreixements menys sobtats, sinó que experimenten creixements en plena pandèmia. Aquest pot reflectir un canvi en la conducta del consumidor, que és més comprensible en el context de la pandèmia: el consumidor evita els espais tancats que impliquen el contacte directe amb tercers, mentre opta per espais oberts, a l'aire lliure i lluny de les aglomeracions.

TURISTES INTERNACIONALS

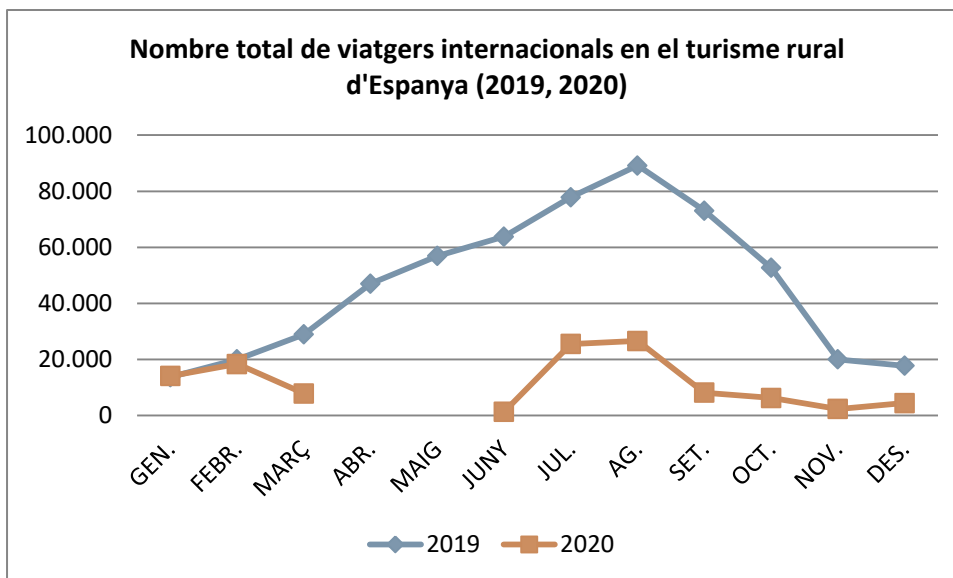
Les dades presentades a continuació corresponen al nombre de viatgers en el turisme rural d'Espanya segons les principals comunitats autònomes de destí, durant el període analitzats de 2019 i 2020. En aquest cas, les dades fan referència als viatgers estrangers.

Novament, la taula (*Taula 10*) adjunta evidencia la variació interanual d'aquesta variable en comparar les xifres del 2020 amb els valors del 2019. Els nombres específics de viatgers estrangers en el turisme rural d'Espanya es poden consultar en els annexos 19 i 20. Alhora, també es presenta un gràfic lineal (*Gràfic 9*) per aportar una interpretació més visual de la tendència seguida per la variable esmentada.

Variació interanual del nombre de viatgers internacionals en el turisme rural d'Espanya per comunitats autònomes (2019-2020)													
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.	MITJANA
Andalusia	-16,77%	-19,27%	-74,87%	n.d.	n.d.	-98,53%	-75,33%	-72,30%	-90,51%	-92,03%	-94,70%	-86,07%	-60,03%
Balears	-5,86%	-3,99%	-78,38%	n.d.	n.d.	-99,24%	-63,34%	-69,09%	-91,24%	-89,10%	-88,35%	-83,41%	-56,00%
Canàries	1,57%	-2,31%	-59,24%	n.d.	n.d.	-98,21%	-78,36%	-66,00%	-80,02%	-84,08%	-83,97%	-72,33%	-51,91%
Catalunya	97,99%	-46,71%	-80,34%	n.d.	n.d.	-93,98%	-67,71%	-75,35%	-81,51%	-84,66%	-97,83%	-85,38%	-51,29%
C. Valenciana	26,35%	77,28%	-55,59%	n.d.	n.d.	-90,48%	-70,85%	-73,92%	-77,12%	-69,94%	-81,50%	-77,40%	-41,10%
Madrid	1,13%	83,12%	-81,68%	n.d.	n.d.	-78,76%	14,02%	6,30%	-78,77%	-48,11%	-37,13%	124,75%	-7,93%
Mitjana	17,40%	14,68%	-71,68%	n.d.	n.d.	-93,20%	-56,93%	-58,39%	-83,19%	-77,99%	-80,58%	-46,64%	-44,71%

Taula 10: Variació interanual del nombre de viatgers internacionals en el turisme rural d'Espanya per CA (2019-2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).



Gràfic 9: Nombre total de viatgers internacionals en el turisme rural d'Espanya (2019, 2020).
Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

El comportament del nombre de viatgers internacionals en el turisme rural a Espanya és molt sorprenent, ja que actua a la inversa del turisme nacional en aquest mateix àmbit. La tendència en disminuir després de l'arribada de la Covid-19 hi és present igualment, però afecta les comunitats autònomes d'una manera molt diferent.

Durant els mesos de gener i febrer, la tendència de creixement o decreixement està repartida equitativament entre les diferents comunitats:

- Andalusia i les Balears experimenten una disminució en el nombre de viatgers estrangers ambdós mesos. En el cas de les Balears és més subtil: entre un 3,99% i un 5,86%. En el cas d'Andalusia, aquesta reducció és més marcada: entre el 16,77% i el 19,27%.
- Les Canàries i Catalunya aprecien un decreixement durant el mes de febrer. Aquest és lleuger en el primer cas, amb una reducció del 2,31%; però és molt marcat en el cas de Catalunya en situar-se prop del 50%, concretament en un 46,71%. En qualsevol cas, durant el mes de gener els valors són positius: el turisme rural internacional creix un 1,57% en el cas de les Canàries, i un 97,99% a Catalunya en passar de 796 viatgers a 1.576.
- En el cas de la comunitat Valenciana i de Madrid, els dos mesos mostren valors clarament positius, molt més marcats el mes de febrer amb valors de 77,28% a València i un 83,12% a Madrid.

La globalitat de les dades anteriors resulta en una mitjana inicialment positiva, rondant el 15%. De totes maneres, aquesta tendència cau fortament amb l'arribada de març, situant-se en una mitjana del

-71,68%. Durant els mesos d'abril i maig no hi ha dades disponibles, fet que no és sorprenent tenint en compte el context viscut al moment.

És des de llavors quan els valors que abans partien de zero es comencen a recuperar, tot i fer-ho molt lleugerament. De fet, els valors de totes les comunitats autònomes es mantenen sempre un 63,34% per sota en comparació l'any 2019. La comunitat que més decau en els mesos posteriors al maig és Andalusia, on el turisme internacional en turisme rural disminueix un 60,03% de mitjana anual.

Per contra, l'element que més fascina en l'anàlisi d'aquesta variable és el comportament de la comunitat de Madrid: durant els mesos de juliol, agost i desembre, no experimenta cap valor negatiu sinó que els seus valors creixen en comparació l'any anterior. De fet, el mes de desembre viu un augment del 124,75%, un valor que xoca molt en la situació on es desenvolupa i tenint en compte la resta de l'escenari. Tenint en consideració aquest context, no és sorprenent que el nombre de viatgers internacionals a Madrid només caigui un 7,93% quan la resta de comunitats experimenten caigudes mínimes del 41,10%.

5.2 Allotjament turístic

5.2.1 Variable 7. Estada mitjana segons el tipus d'allotjament turístic per comunitats autònomes (dies)

La variable presentada a continuació fa referència a l'estada mitjana dels turistes segons el tipus d'allotjament turístic en cadascuna de les comunitats autònomes seleccionades durant el període de dos anys: 2019 i 2020. Per aquesta anàlisi es contemplen novament quatre tipus d'establiments:

- Sector hotelier
- Càmpings
- Apartaments turístics
- Turisme rural

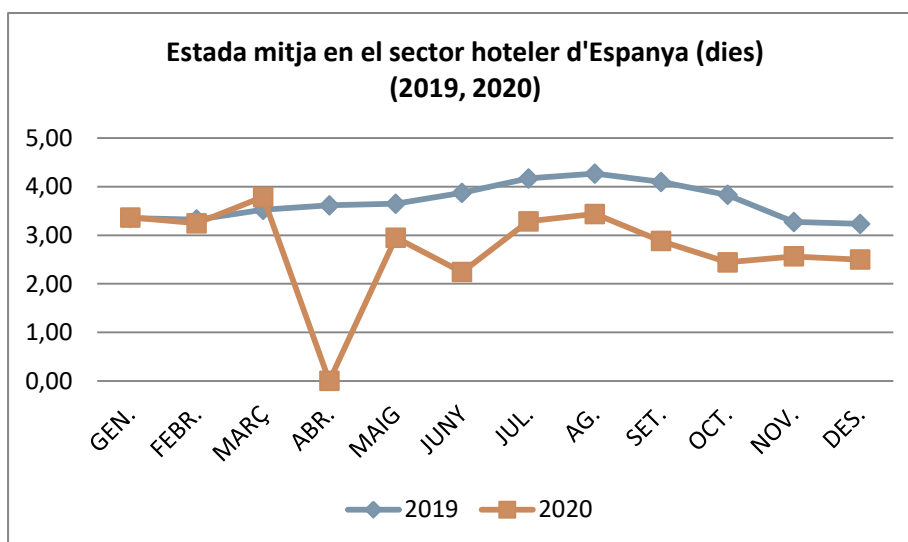
En cadascun dels següents apartats s'adjunta una taula (*Taula 11, 12, 13, 14*) referent a la variació interanual d'aquesta variable, amb l'objectiu de quantificar el creixement o decreixement en l'estada mitjana en dies dels turistes durant l'any 2020 respecte a l'any 2019. La totalitat de les dades per anys es poden consultar als annexos 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27 i 28. Alhora, les dades es complementen amb un gràfic (*Gràfic 10, 11, 12, 13*) que il·lustra l'estada mitjana global de totes les comunitats per visualitzar la diferència entre ambdós anys.

SECTOR HOTELER

Variació interanual de l'estada mitja en el sector hotelier d'Espanya per comunitats autònomes (dies) (2019-2020)													
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.	MITJANA
Andalusia	-4,72%	2,63%	2,34%	-100,00%	7,20%	-35,31%	-15,43%	-11,08%	-18,67%	-25,37%	-16,38%	-21,66%	-19,70%
Balears	10,68%	-3,87%	-0,45%	-100,00%	-44,75%	-47,94%	-19,69%	-22,32%	-35,08%	-55,23%	-34,83%	-32,02%	-32,12%
Canàries	0,94%	-3,96%	14,86%	-100,00%	-24,57%	-63,68%	-26,63%	-24,06%	-36,24%	-40,66%	-21,56%	-21,04%	-28,88%
Catalunya	-1,76%	-3,13%	-0,85%	-100,00%	2,95%	-36,91%	-27,46%	-24,06%	-34,59%	-29,06%	-9,77%	-17,21%	-23,49%
C. Valenciana	-6,02%	-3,20%	7,57%	-100,00%	-29,32%	-39,37%	-29,14%	-25,07%	-29,19%	-35,09%	-33,79%	-33,09%	-29,64%
Madrid	0,00%	2,62%	15,84%	-100,00%	13,50%	24,75%	8,37%	8,78%	-1,90%	6,97%	-1,49%	-6,34%	-2,41%
Mitjana	-0,15%	-1,49%	6,55%	-100,00%	-12,50%	-33,08%	-18,33%	-16,30%	-25,95%	-29,74%	-19,64%	-21,89%	-22,71%

Taula 11: Variació interanual de l'estada mitja en el sector hotelier d'Espanya per comunitat autònoma (dies) (2019, 2020).

Font: INE. (Elaboració, pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).



Gràfic 10: Estada mitja en el sector hotelier d'Espanya (dies) (2019, 2020).
Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Tal com es pot observar en el gràfic, la tendència durant els mesos de gener i març respecte a l'estada mitja dels turistes a Espanya és a l'alça, fet que no es compleix el mes de febrer. En qualsevol cas, s'observa com a l'abril tots els valors descendeixen a zero, coincidint amb el pic de la pandèmia.

Espanya torna a rebre turistes el mes de maig i, tot i que els valors es recuperen, ho fan lentament i mantenint-se generalment per sota de les xifres de l'any 2019. En qualsevol cas, les comunitats d'Andalusia, Catalunya i Madrid aconsegueixen augmentar l'estada mitja dels turistes respecte al 2019 i ho fan en un 7,20% en el primer cas, en un 2,95% en el cas de Catalunya i en un 13,50% a Madrid. En el cas d'aquestes dues primeres comunitats, la tendència a l'alça s'acaba amb l'arribada del mes de juny: a partir de llavors l'estada mitja decreix en tots els mesos sense excepció. El mateix passa amb les Canàries, les Balears i la Comunitat Valenciana.

Així doncs, la majoria de les comunitats es veuen afectades amb l'arribada de la Covid-19, a excepció de la Comunitat de Madrid: és l'única comunitat que aconsegueix que l'estada mitja dels seus turistes augmenti els mesos de maig, juny, juliol, agost i octubre respecte a l'any anterior. Alhora, també cal destacar que és l'única comunitat on també augmenta l'estada durant els primers tres mesos de l'any.

Tenint en compte les dues tendències de comportament entre les comunitats, és comprensible que Madrid sigui la menys afectada amb l'arribada del coronavirus: l'estada mitja l'any 2020 només decreix un 2,41% respecte al 2019. Per contra, la comunitat més afectada són les Balears, amb una reducció del 32,12%, és a dir, l'estada mitja anual de 4,72 dies l'any 2019 passa a 3,11 dies el 2020.

CÀMPINGS

Variació interanual de l'estada mitja en els càmpings d'Espanya per comunitats autònomes (dies) (2019-2020)													
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.	MITJANA
Andalusia	-7,81%	-13,21%	59,18%	-100,00%	308,70%	4,82%	-7,69%	-7,28%	-9,02%	-6,23%	220,43%	34,11%	39,67%
Balears	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	-36,77%	-16,62%	-11,05%	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Canàries	66,51%	35,71%	n.d.	-100,00%	n.d.	n.d.	-3,19%	-15,98%	10,56%	-0,57%	3,88%	6,78%	n.d.
Catalunya	4,72%	-2,51%	17,28%	-100,00%	-38,30%	-35,01%	-25,04%	-18,86%	-29,17%	-18,01%	12,25%	25,82%	-17,24%
C. Valenciana	5,92%	-1,06%	81,42%	-100,00%	29,16%	8,61%	-8,28%	-10,56%	-20,08%	-17,72%	34,82%	-12,44%	-0,85%
Madrid	4,07%	13,04%	12,19%	-100,00%	59,93%	32,03%	-2,14%	0,00%	11,01%	21,66%	4,43%	7,55%	5,31%

Taula 12: Variació interanual de l'estada mitja en càmpings d'Espanya per comunitat autònoma (dies) (2019-2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

La tendència de l'estada mitja en el cas dels càmpings canvia força en comparació al sector hotelier. És complicat valorar el cas de les Balears, ja que falten la majoria de les dades, però convé comentar que l'estada mitja baixa en els mesos més àlgids d'estiu.

És sorprenent el cas d'Andalusia on, tot i que set dels dotze mesos pateixen decreixements, la mitjana anual resulta amb un creixement del 39,67%, és a dir, l'estada mitja anual del 2019 passa de 4,76 dies a 6,52 el 2020. Quelcom és degut al fort creixement dels mesos de maig i novembre:

- Durant el 2019, l'estada mitja del mes de maig és de 3,22 dies, mentre que l'any 2020 aquest valor es converteix en 13,16 dies.
- Durant el 2019, l'estada mitja del mes de novembre és de 5,58 dies, passant a 17,88 dies l'any següent.

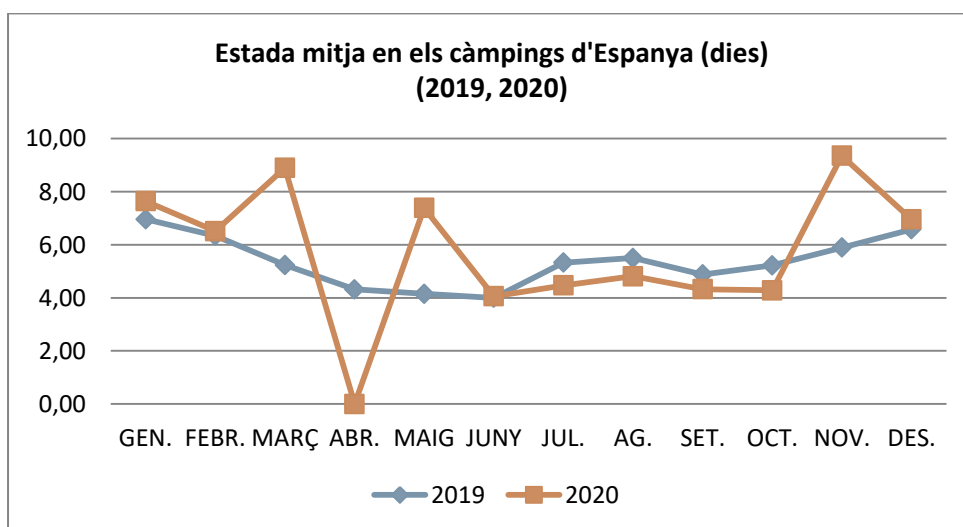
Catalunya es converteix en la comunitat que rep el major impacte en patir un decreixement en l'estada mitja en pràcticament tots els mesos de l'any, exceptuant gener, març, novembre i desembre. En qualsevol cas, el decreixement anual que afronta és del 17,24%, és a dir, l'estada mitja anual passa de 3,90 dies a 3,03; estades molt baixes en comparació a les comentades fins ara.

La Comunitat Valenciana segueix una tendència similar a Catalunya, tot i experimentar creixements durant els mesos de maig i juny, i un decreixement el mes de desembre. És segurament per això que l'estada mitja anual també disminueix, però ho fa en menys mesura: un 0,85%.

Les Canàries també aconsegueixen afrontar un creixement positiu en l'estada mitja anual, encara que aquest sigui lleuger, concretament del 0,31%. La falta de dades disponibles durant els mesos de març, maig i juny fa que la valoració no sigui completament objectiva. En qualsevol cas, es poden valorar la resta de mesos dels quals sí que hi ha dades. Els mesos de gener i febrer suposen un creixement important en l'estada mitja, amb un augment de fins al 66,51%. El mateix passa els mesos de setembre, novembre i desembre amb creixements més subtils. La resta de mesos afronten baixades en l'estada mitja, però la valoració mitja anual acaba resultant positiva.

El comportament de la Comunitat de Madrid ressalta respecte a la resta en ser l'única comunitat que experimenta creixements durant tot l'any, exceptuant abril i juliol on la globalitat de les comunitats decreix. Tot i comptar amb valors positius en la majoria dels mesos, el creixement anual és del 5,31%; inferior a l'augment que viu Andalusia. Quelcom és comprensible tenint en compte que aquesta darrera comunitat compta amb dos creixements superiors al 220%, fet que no ocórrer a Madrid.

En valorar la globalitat de les dades, s'observa com el mes de gener és majoritàriament positiu en referència a l'estada mitja als càmpings, ja que els valors aconseguits el 2020 són superiors als del 2019. El mateix es podria comentar en referència als mesos de maig i juny exceptuant Catalunya, però la falta de dades de les Balears i les Canàries implica que sigui complicat extreure'n una conclusió sòlida. Per contra, el mes de novembre es converteix en l'únic mes on l'estada augmenta en totes les comunitats autònomes, exceptuant les Balears on no hi ha dades.



Gràfic 11: Estada mitja en els càmpings d'Espanya (dies) (2019, 2020).
Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

APARTAMENTS TURÍSTICS

Variació interanual de l'estada mitja en apartaments turístics d'Espanya per comunitats autònomes (dies) (2019-2020)													
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.	MITJANA
Andalusia	-1,33%	2,24%	46,69%	-100,00%	80,95%	-20,82%	-15,79%	-5,35%	-10,63%	-17,81%	35,62%	0,29%	-0,50%
Balears	-17,09%	-6,74%	52,87%	-100,00%	102,33%	-20,97%	-9,74%	-7,05%	-16,97%	-10,22%	19,45%	36,55%	1,87%
Canàries	-1,99%	-2,80%	35,42%	-100,00%	57,70%	-53,30%	-32,65%	-28,22%	-36,04%	-41,89%	-26,96%	-21,26%	-21,00%
Catalunya	-1,37%	-10,55%	127,77%	-100,00%	214,56%	-36,01%	-16,35%	-16,07%	-26,71%	29,62%	313,24%	149,17%	52,27%
C. Valenciana	-15,71%	-6,24%	19,25%	-100,00%	353,97%	5,57%	-8,07%	-10,15%	4,25%	9,84%	74,91%	14,81%	28,54%
Madrid	-15,44%	-13,09%	69,45%	-100,00%	118,48%	100,63%	69,51%	61,40%	112,19%	217,24%	135,76%	122,22%	73,20%

Taula 13: Variació interanual de l'estada mitja en apartaments turístics d'Espanya (dies) (2019-2020).

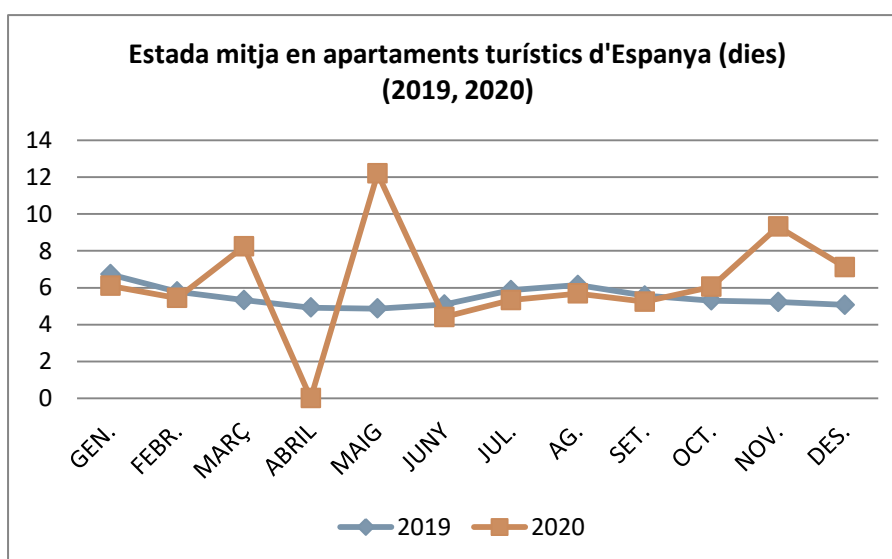
Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

El comportament de l'estada mitja en apartaments turístics és força similar en totes les comunitats autònomes, evidentment amb algunes diferències rellevants. En qualsevol cas, totes les comunitats autònomes analitzades comparteixen les següents característiques:

- El mes de gener, l'estada mitjana del 2020 disminueix respecte a l'estada del 2019. En alguns casos amb decreixements pròxims al 15,50% (Balears, Comunitat Valenciana i Madrid), i en els casos restants més lleugerament: al voltant de l'1,30%.
- Durant el mes de febrer, totes les comunitats segueixen experimentant aquest decreixement, en alguns casos més accentuat que en altres. L'única comunitat autònoma que aconsegueix augmentar l'estada és Andalusia, i ho fa en un 2,24% passant dels 3,57 dies als 3,65.
- Durant el mes de març, totes les estades mitjanes augmenten, tot i que ho fan en proporcions molt diferents. En el cas de Catalunya, l'augment és del 127,77%; és a dir, l'estada mitja del 2019 de 4,79 dies passa a 10,91 dies el 2020.
- L'estada en totes les comunitats autònomes durant el mes d'abril descendeix en tots els casos a zero. Així doncs, la reducció és sempre del 100%.

- Durant el mes de maig, la tendència és equivalent al mes de març: l'estada mitja augmenta en totes les comunitats sense excepció, però ho fa en proporcions significativament majors. A les Balears augmenta un 102,33%, a Madrid un 118,48%, a Catalunya un 214,56% i a la Comunitat Valenciana un 353,97%. En el darrer cas, l'estada passa dels 4,91 dies el 2019 als 22,29 el 2020.
- Als mesos de juliol i agost, totes les comunitats experimenten un decreixement en l'estada, excepte Madrid. El major decreixement el viu les Canàries, amb una reducció que ronda el 30%. Tornant a l'excepció, Madrid aconsegueix augmentar les estades en un 65,45%, passant dels 3,3 dies als 5,5 el 2020.
- Durant els mesos de novembre i desembre, tots els mesos afronten un augment en l'estada mitja dels turistes, a excepció d'una comunitat autònoma: les Canàries, on s'afronta un decreixement mitjà del 24,11% respecte a l'any 2019. En tots els casos restants l'estada mitja augmenta, ressaltant sobretot el creixement de la Comunitat de Madrid al voltant del 128,99%; i de Catalunya pròxim al 231,21% de mitjana.

Així doncs, després d'analitzar l'estada mitja en els apartaments turístics d'Espanya en les principals comunitats autònomes turístiques, es comprova com aquest tipus d'establiment no ha resultat fortament colpejat amb l'arribada de la pandèmia. Tot i que mostra decreixements en quaranta mesos dels setanta-dos analitzats, els augments en l'estada durant la resta de mesos aconsegueixen esmorteir aquest cop. És per això que la mitjana anual només es veu afectada en dues de les comunitats autònomes: Canàries i Andalusia. En el cas d'aquesta darrera comunitat, el decreixement és relativament lleu: d'un 0,50%. Referent a la resta de comunitats, cal ressaltar el creixement de Madrid, amb un augment del 73,20% anual mitjà.



Gràfic 12: Estada mitja en apartaments turístics d'Espanya (dies) (2019, 2020).
Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

TURISME RURAL

Variació interanual de l'estada mitja en el turisme rural d'Espanya per comunitats autònomes (dies) (2019-2020)													
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.	MITJANA
Andalusia	-5,34%	22,37%	33,46%	n.d.	-17,74%	-28,85%	-9,62%	-3,94%	-18,82%	-10,93%	111,16%	6,18%	6,49%
Balears	8,70%	5,51%	14,11%	n.d.	76,74%	-37,37%	-8,96%	-7,21%	-23,10%	-24,13%	-15,65%	-33,64%	-3,75%
Canàries	-2,06%	0,00%	24,03%	n.d.	303,76%	-7,36%	-2,69%	-1,25%	-4,28%	-27,83%	-1,61%	-17,36%	21,95%
Catalunya	7,61%	8,70%	19,02%	n.d.	168,91%	-5,50%	1,22%	0,67%	12,39%	16,04%	69,52%	-4,08%	24,54%
C. Valenciana	5,45%	5,70%	27,32%	n.d.	92,09%	7,51%	-11,51%	-1,21%	-1,80%	14,36%	17,96%	-4,15%	12,64%
Madrid	1,69%	0,60%	23,13%	n.d.	61,78%	14,45%	22,51%	18,66%	18,63%	7,88%	20,99%	3,31%	16,14%

Taula 14: Variació interanual de l'estada mitja en el turisme rural d'Espanya per CA (2019-2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

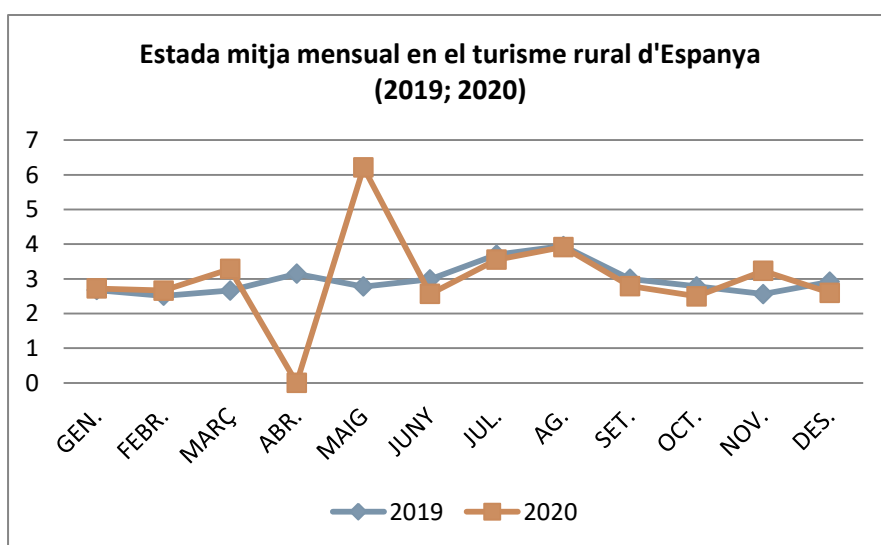
En el cas del turisme rural, el comportament en cadascuna de les comunitats autònomes és molt diferent tot i que totes elles, a excepció de les Balears, aconseguen un valor mitjà anual positiu, és a dir, l'estada mitja anual dels turistes el 2020 és superior a la xifra del 2019.

Els mesos de gener, febrer i març, la tendència en totes les comunitats autònomes és a l'alça, destacant el decreixement d'Andalusia i les Canàries durant el primer mes de l'any. Durant el mes d'abril no hi ha dades disponibles, molt probablement perquè no hi ha dades de pernoctacions. A partir de llavors, cadascuna de les comunitats segueix un comportament diferent:

- A Andalusia, l'estada mitja decreix en tots els mesos posteriors, a excepció de novembre i desembre. El creixement que té lloc aquest penúltim mes és tan significatiu (d'un 111,16%) que ajuda a compensar el decreixement dels mesos anteriors i a aconseguir una mitjana anual positiva. Les Balears superen el pitjor pic de la pandèmia augmentant l'estada mitja en un 76,74% durant el maig. A partir de llavors, però, les xifres cauen significativament i no es recuperen en cap dels mesos. Aquesta forta caiguda és la responsable que la mitjana anual sigui negativa: d'un -3,75%.

- Les Canàries experimenten un creixement històric en l'estada del mes de maig en comparació a la resta amb un augment del 303,76%, passant de 3,99 dies a 16,11 l'any 2020. Tot i que la resta de mesos assoleixen valors de creixement negatius, aquest fort augment és el responsable que la mitjana de l'estada anual del 2020 sigui un 21,95% superior en comparació a la del 2019.
- A Catalunya, la variació en l'estada mitja fluctua molt alternant entre creixements i decreixements. De totes maneres, els creixements són superiors als decreixements en termes percentuals, fet que ajuda a esmorteir les baixades dels mesos de juny, agost i desembre, i que resulta en una mitjana anual positiva del 24,54%. En qualsevol cas, cal destacar el fort augment en l'estada mitja que ocorre el mes de maig, concretament d'un 168,91%.
- La Comunitat Valenciana també viu un fort augment en l'estada mitja durant el maig: d'un 92,09%. A partir de llavors, la tendència és similar al cas anterior en el sentit de la fluctuació en les xifres. En qualsevol cas, la valoració mitjana anual conflueix en un resultat positiu: un creixement del 12,64% en l'estada mitja del 2020 respecte al 2019.
- El cas de Madrid és un escenari excepcional dins del context analitzat. Tot i que la mitjana anual no és la més alta – resta en tercera posició darrera de Catalunya i les Canàries –, és l'única comunitat autònoma que aconsegueix créixer en tots els mesos avaluats, a excepció del mes d'abril del qual no es disposen dades.

Totes les comunitats experimenten creixements significatius durant el mes de març exceptuant Andalusia, però, tenint en compte que encara era el pic de la pandèmia, seria necessari estudiar altres factors externs.



Gràfic 13: Estada mitja en el turisme rural d'Espanya (2019-2020).
Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

5.2.2 Variable 8. Pernoctacions en el sector hotelier d'Espanya per comunitat autònoma de destí

La variable presentada a continuació fa referència al nombre total de pernoctacions mensuals segons el tipus d'allotjament i per a cadascuna de les comunitats autònomes. En aquest primer cas, l'establiment fa referència al sector hotelier d'Espanya. Alhora, també es diferencien les pernoctacions entre els residents a Espanya i els turistes internacionals, fet que permet observar la tendència del turisme nacional envers el turisme internacional.

En ambdós casos, les dades s'interpreten a través d'una taula (*Taula 15, 16*) que presenta la variació interanual de les xifres que s'obté en comparar els valors de 2019 amb els valors del 2020. També es comparteix un gràfic (*Gràfic 14, 15*) lineal amb les dades totals anuals en cadascun dels escenaris, per visualitzar més fàcilment la diferència entre els valors d'ambdós anys. La globalitat de les dades poden consultar-se als annexos 29, 30, 31 i 32.

RESIDENTS A ESPANYA

Variació interanual en les pernoctacions del turisme nacional en el sector hotelier d'Espanya per comunitats autònomes (2019 - 2020)													
CA	GEN.	FEBR.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.	MITJANA
Andalusia	3,81%	15,08%	-62,28%	-100,00%	-98,34%	-85,92%	-46,03%	-33,19%	-41,04%	-51,68%	-81,31%	-78,53%	-54,95%
Balears	1,59%	-2,54%	-64,80%	-100,00%	-99,02%	-92,03%	-60,24%	-25,21%	-52,37%	-71,39%	-67,60%	-57,67%	-57,61%
Canàries	7,53%	11,00%	-62,77%	-100,00%	-99,40%	-97,35%	-68,43%	-41,11%	-39,35%	-45,45%	-71,29%	-64,21%	-55,90%
Catalunya	5,14%	6,23%	-63,63%	-100,00%	-98,33%	-86,44%	-47,97%	-19,75%	-35,54%	-60,97%	-74,58%	-68,84%	-53,72%
C. Valenciana	-12,13%	1,25%	-69,60%	-100,00%	-98,48%	-91,07%	-60,24%	-45,89%	-53,46%	-58,41%	-77,91%	-71,24%	-61,43%
Madrid	4,48%	6,56%	-63,62%	-100,00%	-97,29%	-83,59%	-66,64%	-66,76%	-63,18%	-71,44%	-69,19%	-65,34%	-61,33%
Mitjana	1,74%	6,26%	-64,45%	-100,00%	-98,48%	-89,40%	-58,26%	-38,65%	-47,49%	-59,89%	-73,65%	-67,64%	-57,49%

Taula 15: Variació interanual en les pernoctacions del turisme nacional en el sector hotelier d'Espanya per comunitats autònomes (2019-2021).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Les pernoctacions en el sector hotelier d'Espanya mostren un clar descens amb l'arribada de la pandèmia a partir del mes de març, sense excepció en cap

de les comunitats autònomes analitzades i en cap dels mesos valorats. La majoria de les comunitats autònomes aconseguen incrementar el nombre de pernотacions durant els dos primers mesos de l'any del 2020 respecte a l'any 2019 amb dues excepcions puntuals:

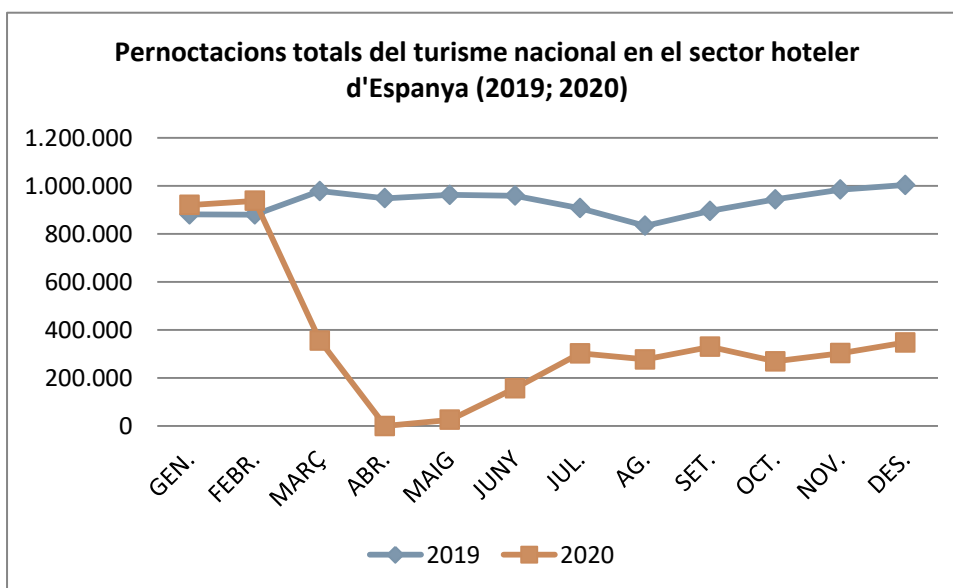
- A les illes Balears, les pernотacions descendeixen un 2,54% el mes de febrer.
- Les pernотacions disminueixen en un 12,13% el mes de gener en comparació a l'any anterior en la Comunitat Valenciana.

Tot i aquestes dues excepcions, la valoració mensual en considerar a la totalitat de les comunitats és positiva, i és que les pernотacions augmenten un 1,74% el gener del 2020 i un 6,26% el mes de febrer.

A partir de llavors, però, aquesta tendència es trenca completament i les pernотacions assolides l'any 2020 són, en tots els casos, inferiors a les del 2019. El pitjor mes, exceptuant l'abril on totes les pernотacions cauen a zero, és el maig amb una caiguda del 98,48%; seguit del juny amb un 89,40%.

La comunitat que més en pateix les conseqüències és la Comunitat Valenciana, amb un descens anual del 61,43%. Madrid la segueix de molt a prop, amb una caiguda del 61,33%; i per darrere seu les Illes Balears amb un 57,61%.

El gràfic (Gràfic 14) adjuntat a continuació mostra la tendència en les pernотacions totals al llarg dels dos anys analitzats. A través d'aquest es veu clarament com la tendència global dels dos primers mesos de l'any 2020 és a l'alça, però com, a partir de llavors, el comportament canvia per complet i descendeix fortament respecte a l'any anterior.



Gràfic 14: Pernотacions totals en el sector hotelier d'Espanya (2019; 2020).
Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

TURISME INTERNACIONAL

Variació interanual en les pernотacions del turisme internacional en el sector hotelier d'Espanya per comunitat autònoma (2019 - 2020)													
CA	GEN.	FEBR.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.	MITJANA
Andalusia	6,27%	9,78%	-58,41%	-100,00%	-99,77%	-98,64%	-83,75%	-79,88%	-90,95%	-93,02%	-94,84%	-93,01%	-73,02%
Balears	36,02%	6,66%	-69,10%	-100,00%	-99,99%	-99,80%	-86,14%	-85,61%	-97,29%	-98,46%	-94,64%	-92,86%	-73,43%
Canàries	-0,15%	4,82%	-52,87%	-100,00%	-99,96%	-99,87%	-87,07%	-79,86%	-91,72%	-92,65%	-87,38%	-85,01%	-72,64%
Catalunya	3,97%	-6,62%	-70,14%	-100,00%	-99,80%	-98,64%	-87,66%	-88,08%	-93,61%	-94,86%	-95,71%	-92,65%	-76,99%
C. Valenciana	-5,34%	3,52%	-57,51%	-100,00%	-99,82%	-98,46%	-82,89%	-79,24%	-90,46%	-91,00%	-92,83%	-91,41%	-73,79%
Madrid	8,00%	5,30%	-63,89%	-100,00%	-99,43%	-93,24%	-88,53%	-87,46%	-90,61%	-92,32%	-91,11%	-89,01%	-73,52%
MITJANA	8,13%	3,91%	-61,99%	-100,00%	-99,80%	-98,11%	-86,01%	-83,35%	-92,44%	-93,72%	-92,75%	-90,66%	-73,90%

Taula 16: Variació interanual en les pernотacions del turisme internacional en el sector hotelier d'Espanya per CA (2019-2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

El comportament de les pernотacions en el sector hotelier d'Espanya en el cas del turisme internacional és molt similar a la tendència seguida pel turisme nacional: durant els mesos de gener i febrer la tendència general és positiva, un comportament que s'acaba amb l'arribada del mes de març coincidint amb l'inici de la pandèmia. En qualsevol cas, cal puntualitzar que hi ha tres excepcions durant els primers dos mesos de l'any:

- A Canàries, les pernотacions internacionals decreixen un 0,15% el mes de gener.
- A Catalunya, les pernотacions internacionals baixen un 6,62% el mes de febrer.
- A la Comunitat Valenciana, les pernотacions internacionals es redueixen en un 5,34% durant el gener.

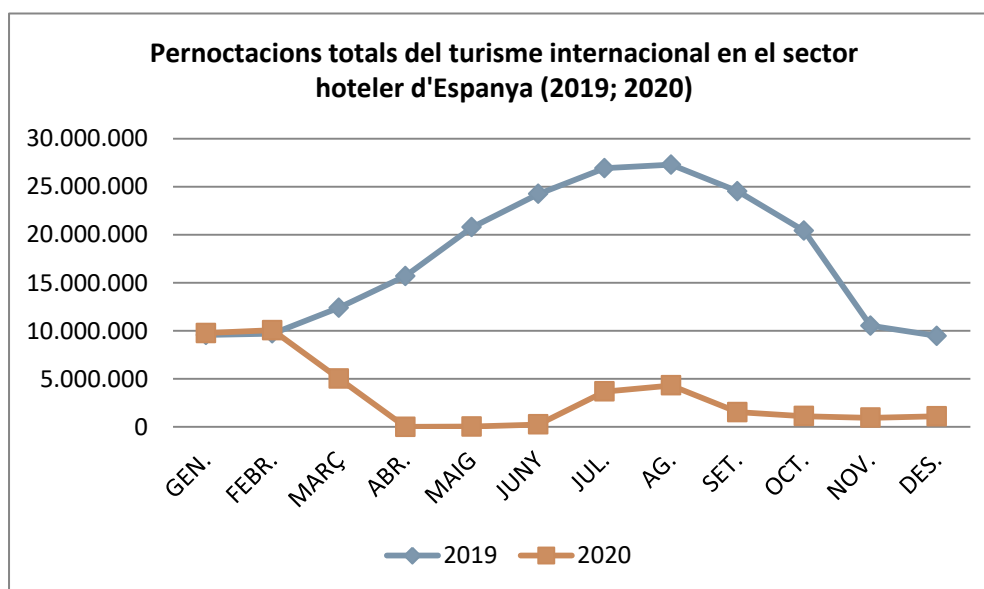
A partir de llavors, però, el comportament en totes les comunitats és el mateix: les pernотacions internacionals de l'any 2020 es mantenen sempre per sota dels valors assolits l'any 2019. Aquest impacte es comença a notar el mes de març, però s'accentua a l'abril on totes les pernотacions es redueixen a zero.

Durant els mesos de maig, juny, juliol i agost, es tornen a comptabilitzar pernотacions internacionals, però en valors molt més baixos en comparativa a l'any anterior. De fet, en totes les comunitats autònomes aquest decreixement és sempre superior al 79,86%. Una vegada acabada la temporada alta, aquesta decaiguda s'accentua encara més i es col·loca en la majoria de les comunitats autònomes superior al 90%.

A finals d'any, la comunitat més impactada resulta ser Catalunya, amb una caiguda en les pernотacions internacionals del 76,99%. Per contra, les Canàries decreixen un 72,64%; situant-se en l'altre extrem. Entremig d'aquests dos valors s'hi troben la resta de comunitats, amb decreixements molt similars entre elles.

En termes absoluts, la comunitat amb menys pernотacions anuals és València, amb un total de 13.585.069 l'any 2019 i 2.850.412 l'any 2020. Contràriament, les Canàries són la comunitat amb més pernотacions internacionals: 58.231.937 l'any 2019 i 16.276.690 l'any 2020.

El gràfic (Gràfic 15) adjunt a continuació ajuda a visualitzar el comportament d'aquesta variable durant els dos anys comparats, evidenciant la forta caiguda de les pernотacions totals durant el 2020. Alhora, també cal puntualitzar que durant la temporada alta (juny, juliol, agost) les pernотacions tendeixen a augmentar progressivament. Tot i que els valors de 2020 són inferiors el 2019, aquesta tendència al creixement es veu igualment reflectida.



Gràfic 15: Pernотacions totals internacionals en el sector hotelier d'Espanya (2019; 2020).
Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

5.2.3 Variable 9. Pernoctacions en els càmpings d'Espanya per comunitat autònoma de destí

La variable presentada a continuació fa referència al nombre total de pernoctacions mensuals segons el tipus d'allotjament i per a cadascuna de les comunitats autònomes analitzades. En aquest cas, l'establiment avaluat correspon als càmpings d'Espanya. Alhora, també es diferencien les pernoctacions entre els residents a Espanya i els turistes internacionals, fet que permet observar la tendència del turisme nacional envers el turisme internacional.

Ambdós casos s'interpreten a través d'una taula (*Taula 17, 18*) que presenta la variació interanual de les xifres que s'obté en comparar els valors de 2019 amb els valors del 2020. També es comparteix un gràfic (*Gràfic 16, 17*) lineal amb les dades totals anuals en cadascun dels escenaris, per visualitzar més fàcilment la diferència entre els valors d'ambdós anys. Les dades totals poden consultar-se als annexos 33, 34, 35 i 36.

RESIDENTS A ESPANYA

Variació interanual de les pernoctacions del turisme nacional en càmpings d'Espanya per comunitat autònoma (2019 - 2020)												
CA	GEN.	FEBR.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	-2,60%	25,84%	-71,86%	-100,00%	n.d.	-53,45%	-23,15%	-33,43%	-20,68%	-2,40%	-44,83%	-46,48%
Balears	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	-24,79%	10,23%	-18,95%	n.d.	n.d.	n.d.
Canàries	-28,08%	-23,90%	n.d.	-100,00%	n.d.	n.d.	-31,75%	-21,94%	-18,40%	10,12%	-36,40%	-24,55%
Catalunya	32,36%	39,37%	-71,22%	-100,00%	n.d.	-65,34%	-10,57%	-1,35%	7,60%	8,11%	-80,45%	-30,76%
C. Valenciana	3,73%	5,60%	-67,29%	-100,00%	n.d.	-42,97%	-26,07%	-18,23%	4,07%	33,83%	-24,08%	-1,44%
Madrid	18,32%	23,15%	-81,91%	-100,00%	n.d.	-26,33%	-1,40%	-15,97%	-9,76%	-15,07%	6,80%	-7,63%

Taula 17: Variació interanual en les pernoctacions internacionals en càmpings d'Espanya per CA (2019-2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

En el cas de les pernoctacions en càmpings del turisme nacional, el comportament entre comunitats al llarg de l'any mostra tendències molt disperses. En qualsevol cas, hi ha conductes que es comparteixen en tots o en la majoria de casos:

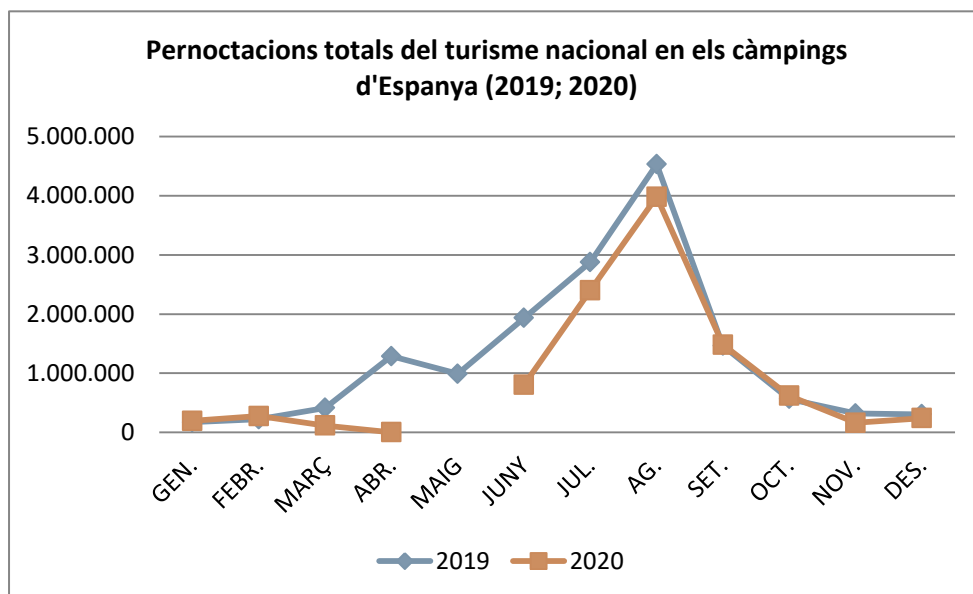
- Durant els mesos de gener i febrer, el comportament generalment compartit és el creixement, excepte a Andalusia durant el mes de gener, i en el cas de les Canàries, on ambdós mesos mostren un decreixement al voltant del 25%.
- Hi ha una manca de dades durant el mes de març, però els valors disponibles en quatre de les sis comunitats autònomes permeten valorar que la tendència és el decreixement, coincidint alhora amb l'inici de la pandèmia.
- Al mes d'abril, les pernoctacions cauen intensament assolint valors de zero en totes les comunitats. En el cas de les Illes Balears no es pot corroborar al 100% aquesta afirmació, ja que no hi ha dades disponibles, però aquesta manca és segurament perquè el valor era també zero o perquè el valor de les pernoctacions era residual.
- Al mes de juny, les pernoctacions augmenten tenint en compte que el punt de partida era pròxim a zero. Per una banda, Catalunya afronta un decreixement superior al 65%, mentre que la Comunitat de Madrid decreix només un 26,33%. Alhora, però, cal puntualitzar que en termes absoluts, Catalunya es converteix en la comunitat amb més pernoctacions en càmpings amb un total de 417.652. La comunitat que la segueix és la Comunitat Valenciana amb una diferència significativa: 192.462 pernoctacions.
- Durant el mes de juliol, totes les comunitats afronten una caiguda en les pernoctacions nacionals en els càmpings, però ho fan en graus molt diferents. Les Canàries decreixen un 31,75%, situant-se com a la comunitat més afectada. D'altra banda, Madrid només decreix un 1,40%. Ambdós anys analitzats, les Canàries són la comunitat amb menys pernoctacions, mentre Catalunya se situa en primera posició. És cert que aquesta darrera comunitat també decreix durant el juliol del 2020 en comparació a l'any anterior, però en termes absoluts aconsegueix un total d'1.287.127 pernoctacions.
- El mes d'agost segueix un comportament similar al mes anterior: les comunitats afronten decreixements en les pernoctacions, a excepció de les Balears, que aconsegueixen créixer un 10,23% respecte al 2019. En termes absoluts, però, Catalunya continua sent la comunitat amb més pernoctacions, molt pròximes als 2.500.000.
- Durant els mesos de setembre i octubre, el comportament entre les diferents comunitats varia molt. Catalunya i la Comunitat Valenciana, per exemple, aconsegueixen créixer durant ambdós períodes, destacant sobretot el fort creixement a l'octubre: un 8,11% en el cas de València i un 33,83% en l'escenari de Catalunya. Seguint la tendència dels mesos anteriors, Catalunya continua posicionant-se primera en termes de pernoctacions amb un total de 304.642 a l'octubre, seguida de 172.599 a la Comunitat Valenciana, tot i les contundents restriccions aplicades en aquestes comunitats.

- Els mesos de novembre i desembre tornen a venir marcats pel decreixement en les pernoctacions, destacant la caiguda del 80,45% a Catalunya en comparar la xifra del 2020 amb la del 2019. Aquesta caiguda la col·loca, en termes absoluts, en tercera posició amb un total de 27.938 pernoctacions per darrere de les 67.118 de València i les 38.303 de Madrid.

En aquest cas, no es comparteix ni la mitjana anual per comunitat ni la mitjana mensual global, ja que la falta de dades en alguns casos resulta en una comparació poc equivalent i sòlida.

A continuació s'adjunta un gràfic (Gràfic 16) amb el nombre de pernoctacions nacionals globals en els càmpings d'Espanya. Aquest ajuda a valorar el decreixement general en el sector amb l'arribada del coronavirus, exceptuant els mesos de gener i febrer on la tendència era, majoritàriament, a l'alça.

Tot i que els valors del 2020 són inferiors als del 2019, s'observa com el comportament en el sector és molt similar: grans xifres de pernoctacions durant la temporada alta amb fortes caigudes la resta de mesos. El mes més potent és, durant ambdós períodes, l'agost; amb 4.532.305 pernoctacions l'any 2019 i 3.981.839 el 2020. Per contra, valorar el mes menys turístic en aquest aspecte es complica, tenint en compte el context de la Covid-19 i el seu fort impacte a l'abril. En qualsevol cas, el mes amb menys pernoctacions l'any 2019 és el gener i, en el cas del 2020, és el març exceptuant l'abril on el valor és igual a zero.



Gràfic 16: Pernoctacions totals del turisme nacional en els càmpings d'Espanya (2019; 2020).
Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

TURISME INTERNACIONAL

Variació interanual de les pernoctacions del turisme internacional en càmpings d'Espanya per comunitat autònoma (2019 - 2020)												
CA	GEN.	FEBR.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	11,03%	20,18%	-26,78%	-100,00%	n.d.	-73,91%	-45,98%	-63,08%	-68,44%	-62,19%	-58,37%	-61,34%
Balears	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	-61,59%	-65,94%	-90,69%	n.d.	n.d.	n.d.
Canàries	-27,70%	-33,04%	n.d.	-100,00%	n.d.	n.d.	-1,54%	-2,96%	3,39%	-1,29%	-7,31%	-10,97%
Catalunya	37,62%	34,71%	-81,20%	-100,00%	n.d.	-97,82%	-71,01%	-78,50%	-85,43%	-87,89%	-89,44%	-84,62%
C. Valenciana	6,66%	11,67%	-29,69%	-100,00%	n.d.	-77,26%	-53,86%	-55,37%	-57,83%	-56,91%	-51,60%	-54,24%
Madrid	23,14%	2,14%	20,18%	-100,00%	n.d.	-98,06%	-78,76%	-64,04%	-75,12%	-91,30%	-88,98%	-89,66%

Taula 18: Variació interanual de les pernoctacions del turisme internacional en càmpings d'Espanya per comunitats autònomes (2019 - 2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

El comportament en les pernoctacions dels turistes internacionals en càmpings d'Espanya és força similar en totes les comunitats autònomes.

Durant els mesos de gener i febrer, la tendència general és el creixement, tot i que cal puntualitzar l'excepció que apareix en el cas de les Canàries, on les pernoctacions del 2020 disminueixen en tots dos períodes respecte al 2019: un 27,70% el gener i un 33,04% el febrer.

És complicat extreure dades sòlides del mes de març, tenint en compte la manca de dades en dues de les sis comunitats, però cal puntualitzar que la tendència és el decreixement, molt accentuat en el cas de Catalunya, i més lleu en el cas d'Andalusia. Alhora, cal esmentar el fet que Madrid aconsegueix augmentar les pernoctacions en un 20,18%. Així com en el cas del turisme nacional Catalunya era la comunitat amb més pernoctacions en valors absoluts, en aquest cas ho és la Comunitat Valenciana amb més de mig milió, més concretament 559.480.

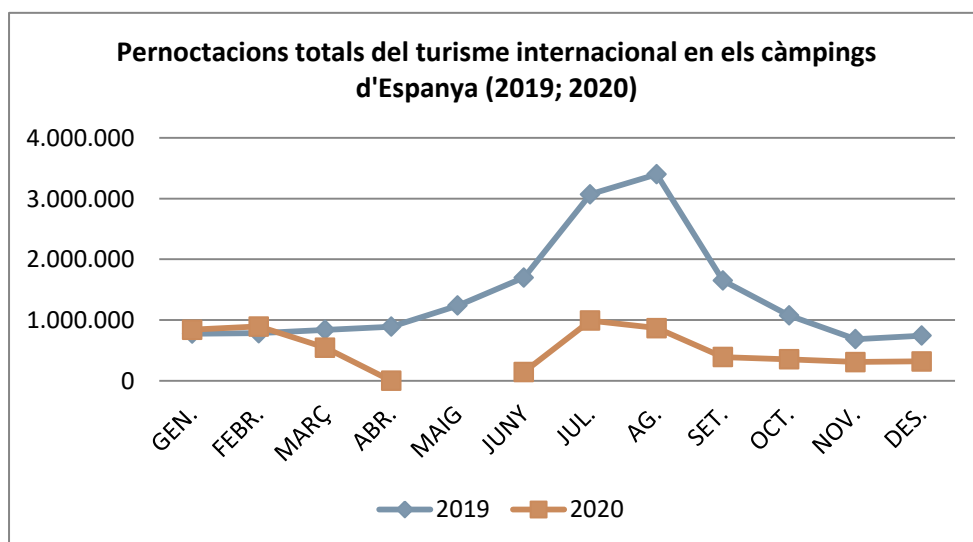
Durant el mes d'abril s'observa com l'inici de la pandèmia suposa un fort impacte sobre el sector, on les pernoctacions cauen en picada amb valors iguals a zero. El mes de maig, per contra, no aporta cap mena d'informació sòlida, ja que la manca de dades en totes les comunitats n'impedeix l'anàlisi objectiu.

Durant els mesos de temporada alta, és a dir, juny, juliol i agost, les xifres tornen a augmentar, tenint en compte que el punt de partida era zero. En tots els casos i sense excepció, però, totes les comunitats experimenten un descens en les pernoctacions internacionals. En valors percentuals, el cas més extrem és el de Madrid, amb un descens del 98,06% al juny i d'un 78,76% al juliol. Catalunya es mou en un terreny pròxim a aquestes xifres amb un descens del 97,82% al juny i un 71,01% al juliol. Tot i aquesta forta caiguda, Catalunya es manté en primera posició en valors absoluts durant els mesos de juliol i agost amb 725.930 i 593.025 pernoctacions respectivament durant l'any 2020.

Al mes de setembre continuen estant presents els descensos, que es mouen entre el 57,83% com és el cas de la Comunitat Valenciana i el 90,69% en el cas de les Balears. D'altra banda, però, cal ressaltar el creixement de les pernoctacions a les Canàries, concretament del 3,39%, passant de 3.154 pernoctacions el 2019 a 3.261 l'any 2020.

Durant els mesos d'octubre, novembre i desembre totes les comunitats tendeixen a la mateixa situació: decreixement en les pernoctacions internacionals en comparació amb els valors assolits l'any 2019. La comunitat que més decreix és Madrid, i aquella que menys les Canàries.

Tal com es pot veure en el gràfic (Gràfic 17) adjunt a continuació, el sector experimenta grans augments en les pernoctacions durant la temporada alta, mentre els altres mesos afronten fortes davallades. La mateixa situació ocorre en el turisme nacional tal com s'ha explicat anteriorment.



Gràfic 17: Pernoctacions totals del turisme internacional en càmpings d'Espanya (2019; 2020).
Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

5.2.4 Variable 10. Pernoctacions en els apartaments turístics d'Espanya per comunitat autònoma de destí

La variable presentada a continuació fa referència al nombre total de pernoctacions mensuals segons el tipus d'allotjament i per a cadascuna de les comunitats autònomes analitzades. En aquest cas, l'establiment avaluat fa referència als apartaments turístics d'Espanya. Alhora, també es diferencien les pernoctacions entre els residents a Espanya i els turistes internacionals, fet que permet observar la tendència del turisme nacional envers el turisme internacional.

En tots els casos, les dades s'interpreten a través d'una taula (*Taula 19, 20*) que presenta la variació interanual de les xifres que s'obté en comparar els valors de 2020 amb el 2019. També es comparteix un gràfic (*Gràfic 18, 19*) lineal amb les dades totals anuals en cadascun dels escenaris, per visualitzar més fàcilment la diferència entre els valors d'ambdós anys. En qualsevol cas, la totalitat de les dades pot consultar-se als annexos 37, 38, 39 i 40.

RESIDENTS A ESPANYA

Variació interanual en les pernoctacions del turisme nacional en apartaments turístics d'Espanya per comunitat autònoma (2019 - 2020)													
CA	GEN.	FEBR.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.	MITJANA
Andalusia	1,62%	16,03%	-73,23%	-100,00%	n.d.	-80,63%	-32,92%	-15,46%	-27,62%	-18,82%	-74,19%	-67,77%	-43,00%
Balears	24,07%	-2,89%	-83,05%	-100,00%	n.d.	-89,94%	-51,96%	1,58%	-16,77%	-61,78%	-63,86%	4,24%	-40,03%
Canàries	1,52%	10,39%	-66,09%	-100,00%	n.d.	-92,86%	-49,72%	-26,00%	-34,39%	-31,54%	-45,14%	-40,57%	-43,13%
Catalunya	-3,19%	0,76%	-41,76%	-100,00%	n.d.	-79,08%	-24,81%	8,44%	-25,93%	-18,58%	-21,57%	-29,63%	-30,49%
C. Valenciana	11,81%	13,99%	-78,90%	-100,00%	n.d.	-82,91%	-43,66%	-31,41%	-35,71%	-4,06%	-41,45%	-52,29%	-40,42%
Madrid	18,77%	12,60%	-65,85%	-100,00%	n.d.	-62,54%	-45,39%	-41,62%	-29,90%	-33,55%	-45,00%	-36,85%	-39,03%
Mitjana	9,10%	8,48%	-68,15%	-100,00%	n.d.	-81,33%	-41,41%	-17,41%	-28,39%	-28,05%	-48,53%	-37,15%	-39,35%

Taula 19: Variació interanual en les pernoctacions del turisme nacional en apartaments turístics d'Espanya per CA (2019-2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

El comportament de les pernoctacions nacionals en els apartaments turístics d'Espanya és força similar en totes les comunitats autònomes analitzades, i similar a les tendències observades fins ara.

Durant els mesos de gener i febrer, la tendència acostuma a ser a l'alça amb creixements positius en la majoria de les comunitats. En aquest cas, hi ha dues excepcions puntuals:

- A Catalunya, les pernoctacions nacionals decreixen un 3,19% durant el mes de gener.
- A les Balears, les pernoctacions descendeixen un 2,89% durant el mes de febrer.

Exceptuant ambdós casos anteriors, les comunitats afronten creixements, en alguns escenaris més significatius com és el cas del 18,77% a Madrid durant el mes de gener, o més subtils com per exemple a Catalunya durant el mes de febrer amb un ascens del 0,76%. En valors absoluts, Andalusia es converteix en la comunitat en acollir més pernoctacions en apartaments turístics.

El mes de març ve marcat per l'inici de la pandèmia, fet que afecta fortament en les pernoctacions que descendeixen més d'un 41% en tots els casos. Aquest impacte se segueix notant al mes d'abril, i és que durant aquest mes les pernoctacions assoleixen valors iguals a zero.

El mes de maig resulta incert, ja que no hi ha dades disponibles en cap de les comunitats, segurament perquè els valors recollits eren residuals o incerts.

Durant el mes de juny, les pernoctacions es recuperen, però, tot i fer-ho, les xifres segueixen sent menors en comparació a l'any anterior. La comunitat que rep el major impacte són les Illes Canàries, amb un descens del 92,86%.

Aquesta tendència a la baixa se segueix repetint durant el juliol, tot i que els decreixements són menors en comparativa al mes anterior. En aquest cas, el major descens el viuen les Balears, amb un 51,96%. En valors absoluts, la Comunitat Valenciana es posiciona en primer lloc en pernoctacions, superant el mig milió.

Durant el mes d'agost, les pernoctacions segueixen sent menors en comparació l'any 2019, però les diferències són també menors en comparació als mesos anteriors. El major descens el viu Madrid, amb un 41,62%. En qualsevol cas, cal puntualitzar que hi ha dues comunitats que augmenten les seves pernoctacions: les Balears i Catalunya. En el primer cas, l'ascens és lleuger: d'un 1,58%. En el segon cas, el creixement és més significatiu tot i ser també prudent: d'un 8,44%.

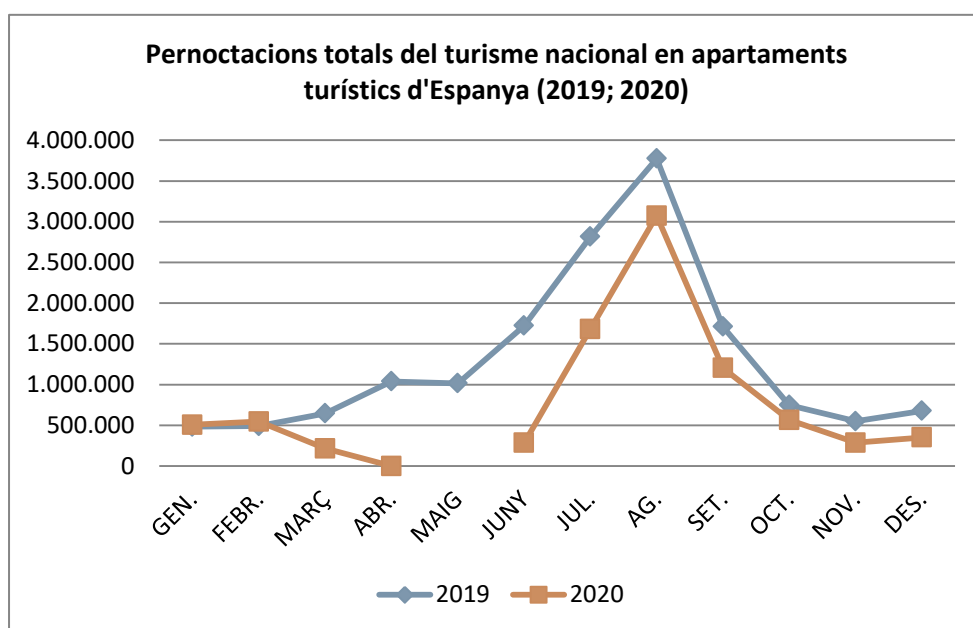
Aquest ascens, però, dura poc, i durant els mesos de setembre, octubre i novembre es repeteixen els valors de decreixement en les pernoctacions de totes les comunitats sense excepció. El mes que afronta el major impacte és, en aquest cas, el novembre. En aquest context, cal puntualitzar que

durant el setembre Andalusia assoleix el punt més àlgid en les seves ocupacions de tot l'any, concretament de 320.248.

El mes de desembre segueix assolint valors negatius en comparació a l'any anterior, però hi ha una comunitat que aconsegueix augmentar les pernoctacions nacionals un 4,24% respecte al 2019. Aquest és el cas de les Balears, que passa de 7.554 pernoctacions el 2019 a 7.874 el 2020.

En valorar la xifra mitjana anual, la comunitat que més descendeix són les Canàries, amb un 43,13% seguit d'Andalusia amb un 43,00%. En qualsevol cas, els valors en aquests casos són molt similars entre ells i en les diferents comunitats autònomes.

Al gràfic (Gràfic 18) compartit a continuació ajuda a evidenciar el comportament d'aquesta variable amb valors significativament majors durant la temporada alta i amb grans descensos la resta de l'any. Tot i que les xifres del 2020 són inferiors a les del 2019, el comportament de la línia dibuixada és el mateix, exceptuant el trencament en l'anàlisi per la falta de dades i l'impacte de l'inici de la pandèmia.



Gràfic 18: Pernoctacions totals del turisme nacional en apartaments turístics d'Espanya (2019; 2020).
Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

TURISME INTERNACIONAL

Variació interanual en les pernoctacions del turisme internacional en apartaments turístics d'Espanya per comunitat autònoma (2019 - 2020)													
CA	GEN.	FEBR.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.	MITJANA
Andalusia	-3,95%	0,84%	-62,03%	-100,00%	n.d.	-98,86%	-84,99%	-77,80%	-87,54%	-90,43%	-93,28%	-89,55%	-65,63%
Balears	-16,73%	-9,98%	-81,82%	-100,00%	n.d.	-99,52%	-83,57%	-84,72%	-93,46%	-96,73%	-83,01%	-77,63%	-68,93%
Canàries	-2,57%	-1,22%	-60,45%	-100,00%	n.d.	-99,60%	-86,01%	-84,75%	-91,55%	-91,46%	-87,30%	-84,31%	-65,77%
Catalunya	-14,59%	-16,94%	-68,15%	-100,00%	n.d.	-97,58%	-76,06%	-72,68%	-88,84%	-83,04%	-62,97%	-72,33%	-62,76%
C. Valenciana	-0,70%	4,32%	-72,05%	-100,00%	n.d.	-96,63%	-77,63%	-70,30%	-86,91%	-84,73%	-82,44%	-83,93%	-62,58%
Madrid	42,78%	27,99%	-63,64%	-100,00%	n.d.	-82,39%	-78,59%	-72,96%	-76,05%	-75,19%	-79,05%	-72,90%	-52,50%
Mitjana	0,71%	0,84%	-68,02%	-100,00%	n.d.	-95,77%	-81,14%	-77,20%	-87,39%	-86,93%	-81,34%	-80,11%	-63,03%

Taula 20: Variació interanual en les pernoctacions del turisme internacional en apartaments turístics d'Espanya per CA (2019-2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Les pernoctacions internacionals en apartaments turístics mostren un comportament molt diferent de les variables avaluades fins ara, i és que la tendència del 2020 respecte al comportament del 2019 és majoritàriament a la baixa, fins i tot durant els mesos de gener i febrer. Cal puntualitzar, de totes maneres, que la valoració global és positiva tot i ser molt lleugera. Quelcom es deu al fet que Madrid és l'única comunitat autònoma que experimenta un creixement important en el transcurs d'aquests dos mesos: un 42,78% al gener i un 27,99% el febrer. Durant el mes de febrer, hi ha dues comunitats més que augmenten les pernoctacions internacionals, essent Andalusia i la Comunitat Valenciana.

A partir del mes de març, però, aquestes xifres es trenquen i totes les comunitats experimenten descensos importants, situats entre el 60,45% com és el cas de Canàries i el 81,82% en el cas de les Balears.

El mes d'abril, i sent aquest el pic de la pandèmia, les pernoctacions cauen fins a valors equivalents a zero. El mes de maig segueix, segurament, amb aquesta tendència fortament a la baixa, però la falta de dades dificulta la tasca d'anàlisi.

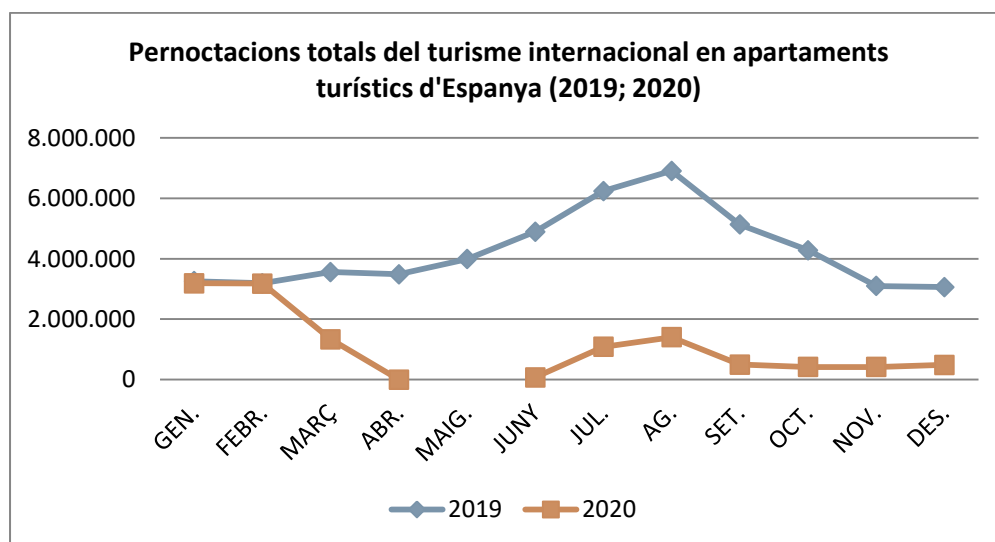
A partir de llavors, totes les comunitats experimenten decreixements en tots els mesos restants sense excepció.

El mes que rep un major impacte és el juny amb un descens global del 95,77%, segurament perquè l'inici de la pandèmia era encara molt recent. Un factor que ressalta és que la Comunitat de Madrid només decreix un 82,39%, mentre la resta de comunitats pateixen descensos superiors al 96,63%. Madrid es converteix també en la comunitat amb els menors descensos en comparació a la resta durant setembre i octubre; segurament per això és la comunitat on la mitjana anual de les pernoctacions decreix menys en comparació a la resta: un 52,50%.

Per contra, la comunitat que rep un major impacte en les pernoctacions internacionals són les Balears, que afronten un descens del 68,93%. En qualsevol cas, i exceptuant Madrid, la resta de comunitats no desvarien molt d'aquesta xifra.

En valors absoluts, les Canàries són la comunitat autònoma que rep més pernoctacions en tots els mesos dels dos anys analitzats, exceptuant exclusivament el mes de juny del 2020 on es col·loquen en quarta posició.

El gràfic (Gràfic 19) adjunt a continuació contribueix en visualitzar el descens de les dades del 2020 en comparació als valors de 2019. Tot i aquesta desviació, la tendència en ambdós casos és similar: creixements en les pernoctacions durant la temporada alta i grans descensos la resta de l'any.



Gràfic 19: Pernoctacions totals del turisme internacional en apartaments turístics d'Espanya (2019; 2020).
Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

5.2.5 Variable 11. Pernoctacions en el turisme rural d'Espanya per comunitat autònoma

La variable presentada a continuació fa referència al nombre total de pernoctacions mensuals segons el tipus d'allotjament i per a cadascuna de les comunitats autònomes analitzades. En aquest cas, el tipus d'establiment avaluat és el turisme rural d'Espanya. Alhora, també es diferencia entre les pernoctacions nacionals i les pernoctacions internacionals, fet que permet observar la tendència del turisme nacional envers el turisme internacional.

En tots els casos, les dades s'interpreten a través d'una taula (*Taula 21, 22*) que presenta la variació interanual de les xifres que s'obté en comparar els valors de 2020 amb els valors del 2019. També es comparteix un gràfic (*Gràfic 20, 21*) lineal amb les dades totals anuals en cadascun dels períodes, per visualitzar més fàcilment la diferència entre els valors d'ambdós anys. En qualsevol cas, la totalitat de les dades pot consultar-se als annexos 41, 42, 43 i 44.

RESIDENTS A ESPANYA

Variació interanual en les pernoctacions del turisme nacional en el turisme rural d'Espanya per comunitat autònoma (2019 - 2020)													
CA	GEN.	FEBR.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.	MITJANA
Andalusia	23,91%	33,00%	-75,47%	n.d.	n.d.	-5,38%	75,85%	35,25%	30,37%	-30,77%	-91,53%	-83,09%	-7,32%
Balears	13,13%	25,89%	-72,95%	n.d.	n.d.	-86,54%	-7,69%	35,50%	-15,83%	-25,24%	-45,90%	-37,89%	-18,13%
Canàries	-6,41%	56,81%	-67,71%	n.d.	n.d.	-34,63%	41,29%	40,47%	48,19%	44,36%	-5,96%	22,31%	11,56%
Catalunya	26,62%	28,90%	-77,48%	n.d.	n.d.	-54,66%	48,31%	34,50%	18,91%	-37,21%	-86,90%	-61,62%	-13,39%
C. Valenciana	32,49%	24,56%	-75,98%	n.d.	n.d.	-68,01%	-25,18%	-6,83%	6,77%	2,71%	-40,29%	-20,85%	-14,22%
Madrid	-23,26%	-16,02%	-81,85%	n.d.	n.d.	-30,96%	-13,30%	-13,94%	-42,26%	-61,47%	-31,55%	-31,36%	-28,83%
Mitjana	11,08%	25,52%	-75,24%	n.d.	n.d.	-46,70%	19,88%	20,83%	7,69%	-17,94%	-50,35%	-35,42%	-11,72%

Taula 21: Variació interanual en les pernoctacions del turisme nacional en el turisme rural d'Espanya per CA (2019).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

El cas del turisme rural és realment sorprenent després d'anàlitzar la resta d'establiments turístics, i és que és l'únic que aconsegueix créixer en mitjana en comparació l'any 2019 durant tres mesos seguits, essent aquests juliol, agost i setembre. En qualsevol cas, el comportament entre les diferents comunitats autònomes és diferent i cal comentar-los un per un. Similar el que passava en els casos anteriors, la tendència general durant el gener i febrer és a l'alça. De fet, totes les comunitats augmenten significativament les seves pernoctacions durant ambdós mesos amb dues excepcions:

- La Comunitat de Madrid experimenta un decreixement durant gener i febrer, accentuat sobretot durant aquest primer mes.
- Les Canàries decreixen en pernoctacions durant el gener. De totes maneres, cal realçar l'important creixement en pernoctacions de les Canàries al febrer, on augmenten un 56,81%.

A partir del mes de març, totes les comunitats experimenten descensos en les pernoctacions i ho fan en una mitjana del 75,24%. Seguint la tendència dels mesos anteriors, Madrid és la comunitat amb un major descens – del 81,85% –, i les Canàries la comunitat amb una menor caiguda – del 67,71%.

La manca de dades durant els mesos d'abril i maig n'impossibilita l'anàlisi, però després de valorar les xifres de les variables anteriors, es podria considerar que segurament les dades són iguals a zero o molt pròximes a aquest valor.

Durant el mes de juny les pernoctacions segueixen caient, tot i fer-ho en menys mesura en comparació els tres mesos anteriors. Cal remarcar el decreixement de les Balears del 86,54% passant de 22.073 l'any 2019 a 2.972 el 2020. Per contra, Andalusia és la comunitat que menys ressò es fa de l'impacte, ja que decreix molt menys en comparació a la resta de comunitats: un 5,38% davant d'altres valors superiors al 30%. Aquesta tendència l'acompanya també durant el juliol, on creix un 75,85%; és a dir, les pernoctacions passen de 83.116 l'any 2019 a 146.161 el 2020. Aquesta tendència a l'alça també la comparteixen les comunitats de Canàries i Catalunya amb creixements situats entre el 40% i el 50%. Les altres comunitats decreixen, però ho fan en valors percentuals inferiors, per això la mitjana mensual global és positiva amb un valor de 19,88%.

Els creixements en les pernoctacions s'accentuen encara més durant els mesos d'agost i setembre, on totes les comunitats creixen en aquest sentit exceptuant:

- La Comunitat Valenciana decreix un 6,83% a l'agost, però es recupera amb un percentatge molt similar durant el setembre.
- Les Balears aconsegueixen créixer un 35,50% a l'agost, però les pernoctacions tornen a descendir el següent mes en un 15,83%.

- La comunitat de Madrid decreix en tots dos mesos, amb un valor significativament major al setembre, concretament del 42,26%.

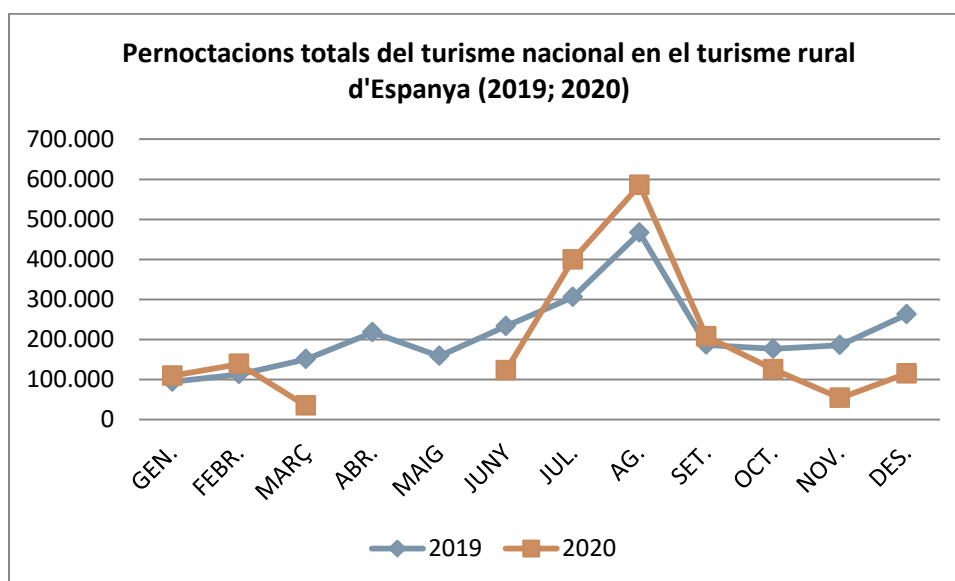
El comportament durant el mes de novembre és força dispers: la majoria de les comunitats decreixen en pernотacions, i només dues d'elles aconseguen augmentar el valor en comparació l'any 2019. Aquestes dues són les Canàries i la Comunitat Valenciana amb un 44,36% i un 2,71% respectivament.

Durant els mesos de novembre i desembre, la globalitat de les comunitats experimenten davallades en les pernотacions, però ho fan en valors percentuals molt variats. Andalusia, per exemple, mostra les caigudes més fortes: un 91,53% al novembre i un 83,09% al desembre. D'altra banda i com a únic cas, les Canàries aconseguen decaure només un 5,96% al novembre i créixer un 22,31% al desembre.

En valors absoluts, Catalunya és la comunitat que rep més pernотacions anuals en els dos períodes analitzats, seguida d'Andalusia, la Comunitat Valenciana en tercera posició i després Madrid. Les Canàries es mantenen en l'última posició durant els dos anys, però cal remarcar que són l'única comunitat que aconseguen un creixement positiu anual, concretament de l'11,56%.

Madrid, per contra, és l'única comunitat que decreix en tots els mesos assolint la mitjana global més baixa: del 28,83%.

Al gràfic (*Gràfic 20*) permet observar la tendència trencadora de l'any 2020, on les pernотacions en el turisme rural d'Espanya aconseguen superar els valors de l'any anterior, i ho fan amb èxit durant els mesos més puntals de l'any: juliol, agost i setembre.



Gràfic 20: Pernотacions totals del turisme nacional en el turisme rural d'Espanya (2019; 2020).
Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

TURISME INTERNACIONAL

Variació interanual en les pernoctacions del turisme internacional en el turisme rural d'Espanya per comunitat autònoma (2019 - 2020)													
CA	GEN.	FEBR.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.	MITJANA
Andalusia	-17,76%	32,82%	-61,69%	n.d.	n.d.	-98,99%	-81,70%	-72,25%	-87,97%	-87,79%	-83,15%	-77,82%	-53,03%
Balears	18,51%	7,50%	-74,26%	n.d.	n.d.	-99,39%	-65,08%	-68,46%	-92,68%	-89,88%	-84,24%	-84,06%	-52,67%
Canàries	-1,13%	-2,99%	-52,21%	n.d.	n.d.	-85,21%	-68,55%	-63,46%	-74,92%	-85,53%	-78,63%	-72,89%	-48,79%
Catalunya	209,62%	-6,22%	-62,67%	n.d.	n.d.	-95,45%	-68,81%	-75,04%	-84,72%	-88,34%	-98,34%	-86,96%	-38,08%
C. Valenciana	3,70%	78,13%	-53,53%	n.d.	n.d.	-85,44%	-71,12%	-69,38%	-65,35%	-75,82%	-74,04%	-68,47%	-40,11%
Madrid	-4,52%	99,07%	-71,47%	n.d.	n.d.	-80,89%	34,83%	-8,19%	-73,90%	-66,71%	-57,03%	64,86%	-13,66%
Mitjana	34,74%	34,72%	-62,64%	n.d.	n.d.	-90,90%	-53,40%	-59,46%	-79,92%	-82,35%	-79,24%	-54,23%	-41,06%

Taula 22: Variació interanual en les pernoctacions del turisme internacional en el turisme rural d'Espanya per CA (2019-2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Les pernoctacions en el turisme rural d'Espanya per part del turisme internacional desvia molt del comportament del turisme nacional, exceptuant la tendència al creixement durant els dos primers mesos de l'any.

Tal com s'ha observat anteriorment, la tendència global durant els mesos de gener i febrer és a l'alça, però hi ha alguna excepció puntual que cal remarcar:

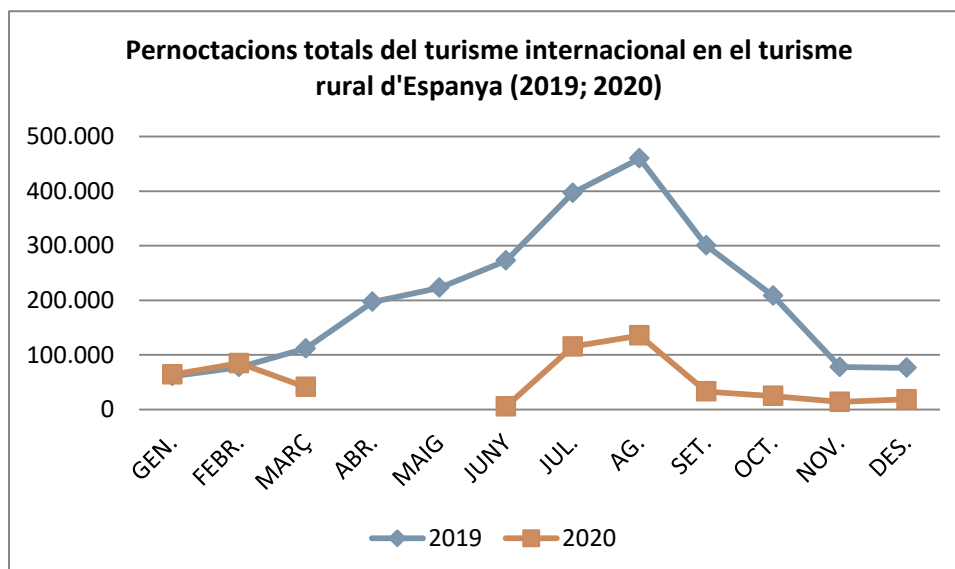
- Andalusia decreix en pernoctacions internacionals durant el gener, però es recupera al febrer amb un creixement del 32,82%.
- Les Canàries són l'única comunitat que decreix en pernoctacions durant ambdós mesos, tot i que la davallada és molt lleu: un 1,13% i un 2,99% respectivament.
- Madrid decreix un 4,52% al gener, però aconsegueix créixer significativament al febrer: un 99,07%.

Alhora, cal ressaltar el fort creixement de Catalunya durant el mes de gener, i és que les pernoctacions augmenten un 209,62% passant de 1.653 a 5.118. En qualsevol cas, en valors absoluts es col·loca en quarta posició l'any 2020 darrere de les Canàries, les Balears i Andalusia seguint aquest mateix ordre.

Durant el mes de març, i amb l'inici de la pandèmia, totes les comunitats experimenten una forta davallada en les pernoctacions que es mouen entre el 52% i el 75%. De nou, la manca de dades d'abril i maig dificulta la traçabilitat de les dades, però veient el comportament de les pernoctacions durant aquest període en la resta de variables, es podria considerar que els valors es mouen pròxims al zero.

En qualsevol cas, les pernoctacions no aconsegueixen recuperar-se durant els pròxims mesos, fet que resulta en una mitjana mensual i global negativa sempre superior al 50%. Tal com acostuma a passar, en aquest cas també hi ha una excepció: la Comunitat de Madrid aconsegueix augmentar les pernoctacions durant el juliol i el desembre, amb un creixement de fins al 64,86% en aquest darrer mes. Veient la tendència els altres mesos, aquest és un factor que ressalta molt. Alhora, però, també cal puntualitzar que en valors absoluts es col·loca en la darrera posició durant el juliol i en quarta al desembre.

El gràfic (*Gràfic 21*) adjunt a continuació mostra la forta davallada en el nombre de pernoctacions internacionals en el sector del turisme rural l'any 2020. Tot i que durant els mesos de temporada alta les pernoctacions aconsegueixen recuperar-se respecte als mesos anteriors, els valors segueixen mantenint-se significativament per sota a les xifres assolides l'any 2019.



Gràfic 21: Pernoctacions totals del turisme internacional en el turisme rural d'Espanya (2019; 2020).
Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

5.3 Despesa turística

Amb aquest punt s'inicia l'anàlisi relativa a la despesa econòmica per persona i comunitat autònoma analitzada. Les variables detallades són tres: la primera, referent a la despesa mitja per turista internacional; la segona, equivalent a la primera, però distingint els turistes per nacionalitat; i la tercera, corresponent a la despesa mitja per turista nacional. Aquesta distinció permet contraposar el comportament del turisme nacional i internacional i valorar-ne els canvis.

Les dades presentades segueixen el mateix format seguit fins ara: una taula (*Taula 23, 24, 25*) amb la variació interanual obtinguda en contrarestar les dades de 2020 amb les del 2019. Novament, les dades globals poden consultar-se als annexos 45, 46, 47, 48, 49 i 50.

5.3.1 Variable 12. Despesa mitja per persona dels turistes internacionals per comunitat autònoma

Variació interanual de la despesa mitja per persona dels turistes internacionals per comunitat autònoma (2019 - 2020)													
CA	GEN.	FEBR.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.	MITJANA
Andalusia	6,94%	7,16%	6,39%	-100,00%	-100,00%	-28,89%	-12,20%	-2,55%	-6,88%	-1,31%	7,39%	11,01%	-17,74%
Balears	8,29%	4,60%	-6,80%	-100,00%	-100,00%	-6,26%	-11,94%	-5,57%	-3,49%	-6,99%	4,27%	0,00%	-18,66%
Canàries	2,14%	-0,33%	1,77%	-100,00%	-100,00%	10,24%	-11,30%	-1,32%	3,11%	-7,61%	-1,82%	2,66%	-16,87%
Catalunya	0,39%	4,47%	3,31%	-100,00%	-100,00%	-56,19%	-22,75%	-19,76%	-40,37%	-47,49%	-20,52%	-19,83%	-34,90%
C. Valenciana	-2,74%	-3,29%	0,61%	-100,00%	-100,00%	-40,71%	-9,58%	-14,98%	-12,12%	-8,63%	3,24%	-1,14%	-24,11%
Madrid	8,36%	0,63%	6,47%	-100,00%	-100,00%	-50,49%	-3,18%	-3,30%	-4,74%	15,51%	-20,06%	-7,77%	-21,55%
Mitjana	3,90%	2,21%	1,96%	-100,00%	-100,00%	-28,72%	-11,82%	-7,91%	-10,75%	-9,42%	-4,58%	-2,51%	-22,30%

Taula 23: Despesa mitja per persona dels turistes internacionals per CA (2019-2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

La despesa mitja per turista internacional mostra un comportament similar a les variables anteriors: creixements durant els dos primers mesos de l'any i decreixements després de l'inici de la pandèmia, però hi ha un factor canviant que cal recalcar: en la majoria de comunitats la despesa també augmenta al

març, fet que no passava en els casos anteriors. Tot i que els creixements són subtils -inferiors al 6,5%-, només hi ha davallades en tres dels casos:

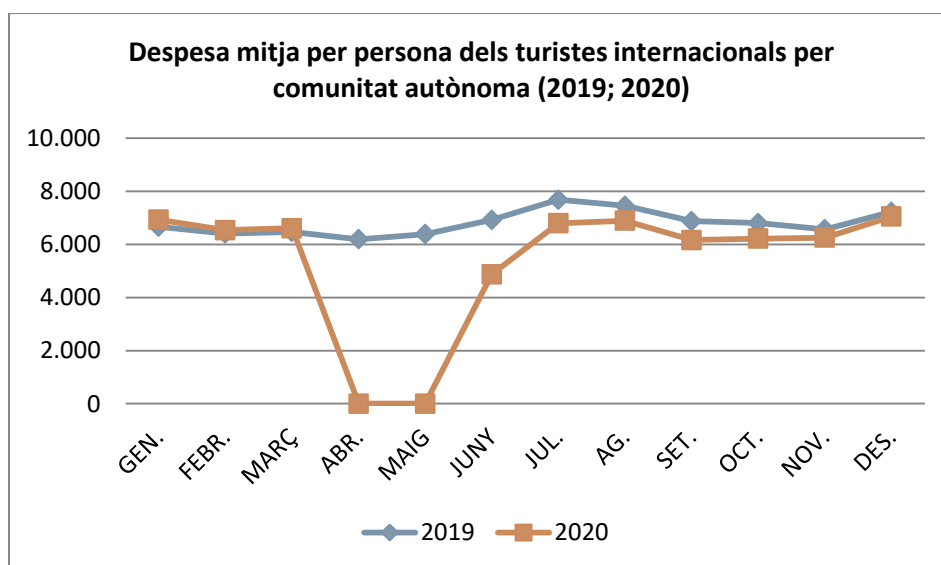
- La Comunitat Valenciana experimenta decreixements pròxims al 3% durant gener i febrer.
- La despesa a les Balears decreix un 6,80% el mes de març.

El major creixement econòmic el viu Andalusia amb una mitjana de 6,83% durant els primers tres mesos. En valors absoluts, però, es col·loca en tercera posició per darrere de les Canàries i Madrid.

Abril i maig coincideixen amb el pic de la pandèmia, fet que explica la variació del 100% en la despesa, tenint en compte els valors equivalents a zero del 2020. Les xifres es recuperen al mes de juny i, tot i que són majoritàriament inferiors a les del 2019, les Canàries aconsegueixen augmentar la despesa un 10,24% al juny i un 3,11% el setembre; juntament amb Madrid que creix un 15,51% a l'octubre.

Els únics mesos que trenquen amb la tendència global decreixent són novembre i desembre, on Andalusia i les Balears augmenten la despesa mitja per persona, juntament amb les Canàries en l'últim mes de l'any i la Comunitat Valenciana al novembre. En qualsevol cas, tant la mitja anual com mensual són negatives en tots els casos. La comunitat on més descendeix la despesa turística és Catalunya: un 34,90%. La resta de comunitats mantenen valors similars entre ells rondant el 20%. En valors absoluts, la major despesa turística és a Madrid seguit per les Canàries en tots dos períodes.

El gràfic (Gràfic 22) adjunt a continuació reflecteix perfectament la tendència en la despesa mitja dels anys analitzats: s'observa com els valors del 2020 superen els assolits l'any 2019 durant gener i febrer, i com, tot i no superar-los la resta de l'any, les xifres s'aproximen molt als valors de l'any anterior.



Gràfic 22: Despesa mitja per persona dels turistes internacionals per CA (2019; 2020).
Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

5.3.2 Variable 13. Despesa mitja per turista internacional segons nacionalitat i per comunitat autònoma

Abans de començar amb l'anàlisi de les següents dades, es considera important ressaltar que no hi ha dades disponibles del segon trimestre en cap de les nacionalitats i comunitats autònomes. Així doncs, no és possible avaluar l'impacte de la Covid-19 en els mesos simultanis al seu inici.

Variació interanual de la despesa mitja per turistes internacionals segons comunitat autònoma (2019-2020)				
CA	Trimestre 1	Trimestre 2	Trimestre 3	Trimestre 4
Andalusia				
Alemanya	-7,46%	n.d.	-12,06%	-6,46%
Bèlgica	-7,30%	n.d.	-5,34%	0,13%
França	-5,08%	n.d.	-3,32%	-2,56%
Irlanda	-15,92%	n.d.	-27,49%	-19,73%
Itàlia	-12,12%	n.d.	-7,71%	-5,92%
Països Baixos	-10,01%	n.d.	-1,72%	10,08%
Portugal	-6,56%	n.d.	-9,36%	-2,27%
Regne Unit	-10,82%	n.d.	-11,90%	-3,78%
Suïssa	-9,80%	n.d.	-2,64%	19,68%
Estats Units d'Amèrica	-13,93%	n.d.	12,38%	21,63%
Balears				
Alemanya	4,67%	n.d.	7,66%	56,13%
Bèlgica	-14,15%	n.d.	10,06%	43,69%
França	-11,38%	n.d.	15,38%	42,75%
Irlanda	-17,22%	n.d.	-16,13%	20,99%
Itàlia	-26,67%	n.d.	4,16%	20,54%
Països Baixos	4,45%	n.d.	22,16%	75,66%
Portugal	-39,63%	n.d.	10,49%	-5,21%
Regne Unit	-7,45%	n.d.	9,35%	54,93%
Suïssa	-4,23%	n.d.	6,74%	74,78%
Estats Units d'Amèrica	-20,12%	n.d.	25,80%	51,95%

Canàries				
Alemanya	-2,13%	n.d.	7,83%	8,28%
Bèlgica	-1,58%	n.d.	15,30%	8,06%
França	0,06%	n.d.	30,56%	27,76%
Irlanda	-11,62%	n.d.	-10,68%	-7,59%
Itàlia	-6,56%	n.d.	12,36%	6,70%
Països Baixos	-7,10%	n.d.	11,54%	22,16%
Portugal	-7,02%	n.d.	10,63%	9,70%
Regne Unit	-2,59%	n.d.	6,64%	9,21%
Suïssa	-2,09%	n.d.	7,67%	8,16%
Estats Units d'Amèrica	-3,59%	n.d.	25,89%	38,18%
Catalunya				
Alemanya	-12,79%	n.d.	-43,47%	-48,12%
Bèlgica	-2,28%	n.d.	-34,88%	-37,94%
França	1,27%	n.d.	-28,42%	-37,10%
Irlanda	-17,07%	n.d.	-58,68%	-53,12%
Itàlia	-11,62%	n.d.	-41,23%	-41,01%
Països Baixos	-6,24%	n.d.	-34,84%	-34,95%
Portugal	-6,55%	n.d.	-41,61%	-36,92%
Regne Unit	-13,27%	n.d.	-47,01%	-44,74%
Suïssa	-11,00%	n.d.	-32,22%	-23,03%
Estats Units d'Amèrica	-9,40%	n.d.	-27,37%	-22,10%
C. Valenciana				
Alemanya	0,38%	n.d.	0,64%	23,06%
Bèlgica	-2,05%	n.d.	0,97%	18,41%
França	3,01%	n.d.	5,58%	20,21%
Irlanda	-13,57%	n.d.	-18,27%	1,88%
Itàlia	-7,28%	n.d.	-5,31%	12,66%
Països Baixos	-6,82%	n.d.	3,55%	32,74%

Portugal	-10,62%	n.d.	-3,85%	44,77%
Regne Unit	-9,89%	n.d.	-6,10%	11,69%
Suïssa	0,05%	n.d.	3,59%	50,28%
Estats Units d'Amèrica	-3,46%	n.d.	22,00%	50,18%
Madrid				
Alemanya	5,50%	n.d.	53,08%	12,88%
Bèlgica	14,91%	n.d.	73,24%	22,87%
França	13,47%	n.d.	59,63%	15,34%
Irlanda	1,61%	n.d.	43,28%	14,44%
Itàlia	4,68%	n.d.	51,08%	9,71%
Països Baixos	7,97%	n.d.	52,08%	64,02%
Portugal	12,16%	n.d.	75,99%	32,36%
Regne Unit	-4,27%	n.d.	-50,94%	-6,98%
Suïssa	4,35%	n.d.	91,41%	50,25%
Estats Units d'Amèrica	12,00%	n.d.	99,41%	55,83%

Taula 24: Variació interanual de la despesa mitja per turistes internacionals segons CA (2019-2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Tal com es pot observar en la taula (Taula 25), les diferents nacionalitats tendeixen a expressar el mateix comportament dins d'una mateixa comunitat, és a dir, la majoria de les nacionalitats tendeixen a augmentar o disminuir conjuntament la seva despesa mitja en cadascuna de les comunitats autònomes.

Començant amb Andalusia, la tendència de la despesa mitja per turista internacional és generalment a la baixa. Durant el primer trimestre, de fet, no hi ha cap nacionalitat que augmenti la seva despesa. Aquest comportament s'arrossega fins al tercer trimestre, exceptuant el cas dels Estats Units, que augmenta la seva despesa un 12,38%. L'increment de la despesa dels americans continua durant el quart trimestre i ho fa encara més accentuat: amb un 21,63%. Durant el quart trimestre, hi ha altres nacionalitats que augmenten la seva despesa a Andalusia. Aquest és el cas de Suïssa amb un 19,68%, els Països Baixos amb un 10,08% i Bèlgica amb un lleuger 0,13%. En valors absoluts, la nacionalitat que més consumeix és Suïssa amb un total anual de 2.119,37 € l'any 2020. A continuació s'hi troba Alemanya amb 1.337,63 € i els Estats Units amb 1.191,12 €.

El següent cas és el de les Balears. De nou, les nacionalitats tendeixen a seguir el mateix comportament. En aquest cas, però, la majoria d'elles decreixen durant el primer trimestre, però es recuperen al tercer i quart. Només hi ha dues nacionalitats en les quals la despesa mitja durant els primers mesos de l'any creix: Alemanya amb un augment del 4,67% seguida dels Països Baixos amb un 4,45%. En ambdós casos, aquest comportament s'arrossega fins a finals d'any acompanyats també de Bèlgica, França, Itàlia, Regne Unit, Suïssa i els Estats Units. En el cas d'Irlanda, la despesa baixa un 16,13% durant el tercer trimestre. Portugal també decreix, però ho fa durant el quart trimestre i en menys grau percentual: un 5,21%. En valors absoluts, la nacionalitat que més consumeix és, igual que en el cas anterior, Suïssa, amb una despesa anual de 2.973,75 € el 2020; seguit dels Estats Units amb 2.197,90 € i Alemanya amb 2.173,74 €. La despesa en la resta de casos és inferior als dos mil euros.

El cas de les Canàries és molt similar al cas de les Balears: les comunitats tendeixen generalment a decreixer durant el primer trimestre de l'any, però es superen durant el tercer i quart trimestre del 2020 en comparació a l'any anterior. L'única nacionalitat que augmenta la seva despesa durant gener, febrer i març és França, però ho fa en un valor inferior al 0,10%. A partir de llavors totes les nacionalitats augmenten la seva despesa, a excepció d'Irlanda que decreix en tots els trimestres. Els Estats Units són la nacionalitat que més creix en valors percentuals, seguit de França. En valors absoluts, però, Suïssa torna a col·locar-se en primera posició amb una despesa mitjana anual de 2.440,70 € l'any 2020, seguit d'Alemanya amb 1.917,94 € i els Estats Units amb 1.781,46 €.

Catalunya afronta una situació totalment diferent en comparació a la resta: és l'única comunitat on la despesa mitja de totes les nacionalitats decreix en tots els trimestres. Només hi ha una excepció: França creix un 1,27% el primer trimestre de l'any. A partir d'aquí, tots els decreixements en la despesa mitjana són superiors al 22%. En valors absoluts, Suïssa es torna a posicionar com la nacionalitat que més consumeix amb una despesa anual de 1.163,73 € l'any 2020. En qualsevol cas, cal remarcar que l'any 2019 la despesa era significativament major: 2.016,38 €. Les nacionalitats que la precedeixen són els Estats Units amb 736,57 €; i França, Bèlgica i Alemanya amb valors molt similars pròxims als 695 €.

Similar als casos anteriors, la despesa mitja de les diferents nacionalitats en el cas de la Comunitat Valenciana tendeix a disminuir durant el primer trimestre, però augmenta en els trimestres tres i quatre. De totes maneres, cal remarcar que hi ha tres nacionalitats que trenquen amb la tendència de gener, febrer i març: Suïssa, Alemanya i França. Aquests tres països augmenten la seva despesa, tot i fer-ho en valors percentuals molt subtils inferiors al 3,1%. Durant el tercer trimestre, els valors en la despesa varien i augmenten envers l'any 2019 en la majoria de les nacionalitats, exceptuant els casos de Portugal, Itàlia, Regne Unit i Irlanda. En referència al quart i últim trimestre, la Comunitat Valenciana és l'única comunitat autònoma analitzada que aconsegueix que totes les nacionalitats

sense cap excepció augmentin la seva despesa mitja en comparació a l'any anterior. El major ascens el fa Suïssa amb un 50,28%; seguida dels Estats Units amb un valor percentual molt similar: un 50,18%. En valors absoluts, el país que més consumeix és novament i amb diferència Suïssa, amb una despesa mitja anual l'any 2020 de 3.492,89 €. En segona posició s'hi troba Alemanya amb un consum de 2.380,67 €; seguit dels Estats Units amb un valor de 2.193,24 €.

El cas de la Comunitat de Madrid és una situació excepcional: totes les nacionalitats augmenten la despesa mitja durant tots els trimestres amb una única excepció en tots els períodes: el Regne Unit. Els anglesos són l'única nacionalitat que disminueix la seva despesa a Madrid, amb una baixa significativa del 50,04% el tercer trimestre. El comportament en la despesa de la resta de nacionalitat és sempre a l'alça, amb creixements molt significatius com és el cas dels Estats Units, amb un augment del 99,41% al tercer trimestre, o d'un 91,41% de Suïssa en aquest mateix període. En valors absoluts, el poden ocupar les mateixes nacionalitats: Suïssa amb una despesa anual l'any 2020 de 2.605,45 €; seguida dels Estats Units amb 1.724,53 €. La tercera posició, però, l'ocupa Portugal, amb una despesa de 1.256,32 € i seguit molt a prop d'Alemanya amb 1.168,65 €.

Veient el comportament totalment contrari en el cas de la Comunitat de Madrid i Catalunya, es pot evidenciar com les restriccions aplicades en cadascun dels casos tenen un impacte directe sobre la repercussió de la Covid-19 en el teixit turístic de la comunitat. Madrid i Catalunya es converteixen en el paradigma de les restriccions, molt flexibles en el primer cas i molt exigents i rigoroses en el segon. El resultat obtingut arran de les mesures aplicades és el que s'ha vist en aquest punt: Catalunya experimenta el major impacte en comparació a la resta, essent també la comunitat amb les mesures més estrictes.

5.3.3 Variable 14. Despesa mitja per persona turista nacional segons comunitat autònoma de residència

La variable presentada a continuació també fa referència a la despesa, però en aquest cas dels residents a Espanya d'acord amb la seva comunitat autònoma de residència. Seguint el format de la variable anterior, la divisió no és mensual sinó trimestral.

La taula (Taula 26) adjunta a continuació exposa la variació interanual en la despesa mitja per persona resident a Espanya segons la seva comunitat autònoma de residència calculada en comparar les xifres de 2020 amb les de 2019. A diferència de la variable anterior referent a la despesa mitja per persona turista internacional, en aquest cas es disposa de totes les dades, incloent-hi les del segon trimestre.

Variació interanual de la despesa mitja per persona resident a Espanya per comunitat autònoma de residència (2020)					
CA	Trimestre 1	Trimestre 2	Trimestre 3	Trimestre 4	Mitjana
Andalusia	15,44%	-27,63%	-28,18%	-34,80%	-18,79%
Balears	-1,56%	-39,79%	-28,37%	-32,75%	-25,62%
Canàries	14,31%	-65,74%	-27,18%	-41,86%	-30,12%
Catalunya	9,25%	-43,66%	-30,66%	-21,05%	-21,53%
C. Valenciana	24,95%	-41,20%	-34,99%	-46,69%	-24,48%
Madrid	7,91%	-24,09%	-16,69%	-17,21%	-12,52%
Mitjana	11,72%	-40,35%	-27,68%	-32,39%	-22,18%

Taula 25: Variació interanual de la despesa mitja per persona resident a Espanya per comunitat autònoma de residència (2019-2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE.

Les dades mostren el mateix comportament que la majoria de variables analitzades anteriorment, on la tendència dels primers mesos de l'any 2020 és a l'alça en comparar-lo amb l'any anterior, mentre que durant els següents mesos tendeixen a decreixer.

En aquest cas concret, la majoria de les comunitats autònomes mostren un ascens en la despesa mitja per persona durant el gener, febrer i març, destacant sobretot l'increment del 24,95% de la Comunitat Valenciana. Per contra, només hi ha una comunitat que decreix: les Illes Balears; tot i fer-ho lleugerament amb un 1,56%. El fet de no disposar de les dades mensuals, fa que sigui difícil tractar sobre el març, tenint en compte l'inici de la pandèmia.

A partir del segon trimestre, però, i coincidint aquest amb el pic de la pandèmia, els valors de les despeses baixen en el conjunt de les comunitats sense cap excepció. Tant en valors percentuals com en valors absoluts, el segon trimestre és el que reflecteix un major impacte, fet que no és sorprenent tenint en compte el context d'incertesa i els confinaments aplicats per part del govern.

En valorar la mitjana conjunta de les sis comunitats autònomes durant el 2019, el tercer trimestre es converteix en el període amb una major despesa mitja per persona amb un valor de 330,47 €; seguit del segon trimestre amb 251,71 €; el quart amb 248,93 € i finalment el primer trimestre amb 226,06 €.

En observar l'any 2020, però, l'ordre anterior és completament dispar. El trimestre amb la major despesa per persona és el primer amb un valor de 248,70 €; seguit del tercer amb 240,10 €; i el quart amb 168,02 €. El segon trimestre, doncs, es converteix en el període amb una menor despesa, concretament de 146,14 €.

En valorar les dades anuals del 2019 per a cadascuna de les comunitats, les Illes Balears es posicionen com la primera comunitat en termes de despesa amb una xifra total de 1.312,23 €; seguides per les Canàries amb 1.157,14 €; Madrid amb 1.105,96 € i Catalunya amb 1.041,01 €. Andalusia ocupa la darrera posició amb 863 €, seguint de molt a prop a la Comunitat Valenciana amb 863,67 €.

La despesa anual en cadascuna de les comunitats l'any 2020 canvia discretament l'escenari: les Balears es mantenen en la primera posició amb una xifra de 978,80 €; seguit de Madrid amb 958,32 €. Catalunya es col·loca en tercera posició amb una despesa mitja per persona de 801,19€; acompanyada de les Canàries amb un consum de 769,69 €. A partir de llavors, la despesa és inferior als 700 €.

En valors percentuals, la comunitat que més decreix són les Canàries amb un valor mitjà anual del 30,12%; segurament accentuat per la caiguda en la despesa superior al 65% durant el segon trimestre. Per contra, Madrid és la comunitat que menys descendeix amb una mitjana anual del 12,52%; fet que no sorprèn tenint en compte que viu els menors decreixements en comparació a la resta de comunitats durant tots els trimestres, essent mai superiors al 25%.

5.4 Ocupació laboral

Finalment, el darrer apartat compara l'ocupació laboral del sector turístic durant el període de 2019 i 2020, i ho fa d'acord amb les Enquestes de Població Activa (EPA) publicades per Turespaña, l'Institut de Turisme d'Espanya. Tenint en compte que l'anàlisi publicada és trimestral, es seguirà el mateix format.

5.4.1 Variable 15. Ocupació laboral al primer trimestre del 2020

El primer trimestre del 2020 experimenta un augment en el nombre de treballadors actius en el marc del sector turístic¹, incloent-hi ocupats i parats. El nombre d'ocupats augmenta un 2,1% en comparació a l'any anterior, és a dir, hi ha un total de 52.059 treballadors més, assolint la xifra total de 2.540.547. El sector turístic a Espanya és un dels pilars més importants per a l'economia del país, de fet, un 12,9% de l'ocupació total va ser arran del sector turístic durant aquest període. Dins aquest percentatge d'ocupació, el nombre d'assalariats va augmentar un 3,6% assolint una representació del 81,8% dels ocupats; però, per contra, el nombre d'autònoms va disminuir un 4,3%; resultant en un 18,2%.

Les activitats turístiques que creixen són les agències de viatge, els serveis d'allotjament i el transport. D'altra banda, el sector de l'hostaleria es manté pràcticament en els mateixos paràmetres. Alhora, el nombre d'ocupats estrangers també augmenta un 3,6%; seguint amb la tendència positiva arrossegada des del 2014. El nombre d'ocupats creix en la majoria de les comunitats autònomes, exceptuant les Balears, Extremadura, Castella - La Manxa, Ceuta i Melilla. Andalusia, les Balears, Catalunya, la Comunitat Valenciana, les Canàries i Madrid es converteixen en les comunitats més turístiques de l'Estat; és per això que no és sorprenent que representin el 74,4% del total d'ocupats en el sector turístic. En valors absoluts, Catalunya es converteix en la comunitat amb un major nombre d'ocupats: 461.215 (un 5,00% més respecte al 2019); seguit d'Andalusia amb 410.984 (un 4,76% més) i Madrid amb un total de 400.862 (un 8,41% més). L'ocupació en la resta de comunitats és sempre inferior als 270.000 ocupats.

Tenint en compte que la Covid-19 no va arribar fins a la segona setmana de març, la seva influència sobre el turisme i les dades valors fins ara queda esmorteïda.

¹ Seguint les recomanacions internacionals es considera en aquesta Enquesta de Població Activa de les activitats característiques del turisme corresponents a les següents branques d'activitat de la CNAE 2009: 55 i 56 Hostaleria, 491 Transport interurbà de passatgers per ferrocarril, 493 Altre transport terrestre de passatgers, 501 Transport marítim de passatgers, 503 Transport de passatgers per vies navegables interiors, 511 Transport aeri de passatgers, 522 Activitats annexes al transport, 791 Activitats d'agències de viatges i operadors turístics, 771 Lloguer de vehicles de motor, 773 Lloguer d'altra maquinària, equips i béns tangibles, 799 Altres serveis de reserva, 900 Activitats de creació, artístiques i espectacles, 910 Activitats de biblioteques, arxius, museus i altres activitats culturals, 931 Activitats esportives, 932 Activitats recreatives i d'entreteniment. Aquesta aproximació constitueix una infraestimació en no considerar altres activitats econòmiques que en part poden contribuir a l'activitat turística i, al mateix temps, una sobreestimació en la mesura que hi ha branques considerades que no desenvolupen la seva activitat exclusivament pel turisme. (Font: Encuesta de Población Activa, EPA).

5.4.2 Variable 16. Ocupació laboral al segon trimestre del 2020

El segon trimestre engloba de ple l'inici de la pandèmia i els mesos conseqüents a aquest. És per això que es veu clarament l'afecte de la Covid-19 sobre el sector. La primera dada que així ho reflecteix és la disminució del 8,90% de treballadors actius en el sector en comparació al mateix període de l'any anterior. Espanya ha comptat amb 1,2 milions d'ocupats menys durant aquest període en comparar-ho el 2019, i cal recalcar que un 39,4% d'aquests estaven vinculats a activitats relacionades amb el turisme. En valors absoluts, aquest descens suposa 472.453 treballadors menys; per això és comprensible que el nombre d'ocupats en turisme dins l'economia d'Espanya també baixi a 11,9%.

Durant aquest període, tant els assalariats com els autònoms disminueixen en un 20,7% i un 2,6% respectivament en comparació el 2019. Els autònoms segueixen la mateixa tendència que el primer trimestre, però els assalariats trenquen amb l'evolució positiva mantinguda constant durant anys. Així doncs, els assalariats representen el 79,3% davant del 20,7% dels autònoms.

El nombre d'ocupats resulta afectat en totes les branques turístiques: cau un 21,8% en hostaleria, incloent restauració i allotjament; un 14,7% en transport de viatgers i un 6,1% en agències de viatges.

L'ocupació estrangera també disminueix, concretament un 22,5% respecte a l'any anterior, trencant amb el comportament a l'alça que arrossegava des del quart trimestre del 2014.

Totes les comunitats mostren un descens en el nombre d'ocupats exceptuant Astúries, l'única comunitat autònoma que experimenta un creixement del 8,6%. Les comunitats autònomes més turístiques esmentades anteriorment i analitzades al llarg del treball continuen representant un percentatge molt alt del total d'ocupats en el sector: un 74,2%. En valors absoluts, Catalunya segueix en primer lloc amb un total de 389.439 treballadors en el sector (un 17,09% menys respecte al 2019); seguit per Andalusia amb 347.020 (un 20,29% menys) i Madrid amb 346.038 (un 14,27% menys).

5.4.3 Variable 17. Ocupació laboral al tercer trimestre del 2020

El nombre de treballadors actius en el sector turístic segueix descendint durant el tercer trimestre del 2020 en comparació al mateix període de l'any anterior, concretament en un 9,3%. El nombre d'ocupats descendeix un 16%, representat en 697.000 treballadors dels quals 453.568 (un 65%) corresponen al sector turístic. Un 12,4% de l'economia espanyola va ser aportada pel sector turístic.

Aquest trimestre trenca amb les tendències anteriors: el nombre d'assalariats segueix disminuint, en aquest cas un 19,4%; però el nombre d'autònoms augmenta un 1,4%. El nombre d'autònoms augmenta bàsicament en transport, serveis d'allotjament i altres activitats turístiques, però cau un 4,4% en restauració. Així doncs, l'ocupació en turisme és en un 20% d'autònoms i un 80% d'assalariats.

El descens esmentat anteriorment és comprensible amb les següents dades. Novament, totes les activitats turístiques reben un impacte amb la pandèmia: el nombre d'ocupats en hostaleria, incloent restauració i allotjament, baixa un 19,3%; un 14,1% en el transport i un 17% en les agències de viatges.

L'ocupació estrangera segueix amb la tendència del trimestre anterior i descendeix un 19,3% respecte al mateix període de l'any anterior, és a dir, compta amb 491.481 treballadors menys.

En aquest cas, el nombre d'ocupats disminueix en totes les comunitats autònomes sense excepció, destacant la caiguda del 31% a les Canàries. Les comunitats autònomes més turístiques també es veuen colpejades, però segueixen representant el 73,6% del total d'ocupats en el sector.

En valors absoluts, el rànquing d'ocupats en turisme segueix l'ordre presentat fins ara: Catalunya en primer lloc amb 415.499 treballadors (un 13,82% menys respecte al mateix període de l'any anterior), seguida d'Andalusia amb 388.451 (un 20,64% menys) i Madrid amb 362.681 (un 13,02% menys).

5.4.4 Variable 18. Ocupació laboral al quart trimestre del 2020

El quart i últim trimestre compta amb un 11,6% menys de treballadors actius en el sector turístic, és a dir, 2.693.251 treballadors menys. La disminució durant aquest període es reflecteix tant en els assalariats (un -20,9%) com en els autònoms (-5,4%). En valors percentuals, la representació dels autònoms augmenta respecte als mesos anterior passant al 20,2% i els assalariats al 79,8%.

El nombre d'ocupats en les branques vinculades al turisme disminueix sense excepció amb un fort impacte sobre l'hostaleria, que decreix un 23,3%. El transport de viatgers segueix el mateix comportament: descendeix un 18,2%; juntament amb les agències de viatges que ho fan en un 11%.

L'ocupació estrangera segueix la tendència dels dos trimestres anteriors i descendeix un 24,2%. En aquest cas, el col·lectiu que viu un major descens són els assalariats amb un 26,3% mentre els autònoms experimenten una baixada percentual menys pronunciada del 16,7%.

L'ocupació mostra descensos en la majoria de comunitats autònomes a excepció del cas de Múrcia, l'única comunitat autònoma on creix el nombre d'ocupats. La tendència en el cas de les comunitats autònomes més turístiques és també a la baixa, tot i que segueixen representant a una part molt important del total d'ocupats: en aquest cas d'un 74,2%.

Novament, la comunitat amb més ocupats en turisme és Catalunya amb 398.046 treballadors (un 36,76% menys respecte el mateix període de l'any anterior). En aquest cas, però, la segona posició l'ocupa Madrid amb 375.277 treballadors (un 6,92% menys) seguit d'Andalusia amb 327.765 treballadors (un 26,78% menys).

6. Conclusions

El capítol recollit a continuació és el responsable de sintetitzar tota la informació mostrada al llarg del document. Alhora, es conclourà l'estudi amb una secció exposant les limitacions que s'han afrontat al llarg del projecte.

Una vegada elaborada l'anàlisi, es pot concloure que **hi ha un clar impacte en la variació de la demanda i l'oferta turística d'Espanya generat arran de la pandèmia de la Covid-19 viscuda l'any 2020**; punt que respon a l'objectiu principal del treball, a més d'afirmar com a verdadera la hipòtesi número 1. És una conclusió clara i evident tenint en compte les qüestions vinculades a la mobilitat; per això l'impacte en el sector turístic és proporcional al nombre de restriccions: a major grau de restriccions, menor és la mobilitat i menor és l'activitat turística.

Al llarg dels anys, el turisme s'ha anat consolidant com a una activitat fortament sòlida i assentada en la societat, tot i que encara hi ha molts factors que el poden desestabilitzar. Un d'aquests factors pot ser, per exemple, una pandèmia mundial com la viscuda l'any anterior. La ràpida propagació del virus ha estat un factor clau en la sobtada degradació del sector, on les vulnerabilitats de les zones més exposades al turisme han quedat evidenciades. Seguint aquest mateix fil, les àrees territorials més exposades a la globalització han estat també les principals víctimes de la pandèmia.

És evident que el turisme es recuperarà d'aquesta forta colpejada, però, alhora, segurament experimentarà canvis irreversibles, un d'ells relacionat amb la seguretat, ja no només enfocada a la integritat física com acostumava a ser fins ara, sinó també enfocada a la seguretat sanitària.

El turisme requereix infinitat de factors pel seu correcte desenvolupament, alguns d'ells ja esmentats anteriorment. Un altre element clau, però, és la mobilitat. Tenint en compte que el turisme és una activitat purament humana, i que la mobilitat és una qualitat intrínseca al turisme, és comprensible que també ho sigui del comportament humà. Aquesta idea s'ha vist clarament reflectida en el context actual: amb l'aplicació del confinament i del tancament de fronteres el turisme va quedar reduït a zero, i no es va començar a recuperar fins que les mesures restrictives es van flexibilitzar.

El resum anterior dels principals conceptes tractats al llarg del treball dóna resposta al primer objectiu secundari basat en la revisió de la literatura que analitza l'arribada de la Covid-19 i l'afecte d'aquesta sobre els pilars essencials del turisme amb la finalitat d'entendre la vinculació entre ambdós conceptes. Alhora, també ajuda a verificar la primera hipòtesi proposada en reafirmar que hi ha una relació directa entre els principals temes tractats.

A partir d'aquest punt, l'estudi s'ha centrat en l'anàlisi d'un conjunt de variables autonòmiques d'Espanya per detectar un possible impacte en la demanda i l'oferta turística en els moments simultanis i consegüents a l'inici de la pandèmia. S'han valorat un total de divuit variables, i la gran majoria d'elles experimenten decreixements al llarg de l'any 2020 en comparativa a l'any anterior després de l'inici de la pandèmia, fet que reafirma la correlació esmentada en l'inici de les conclusions. En qualsevol cas, a continuació s'analitzaran més detalladament per valorar el comportament i la tendència seguida en els diversos escenaris.

En analitzar el nombre de turistes a Espanya, es veu com hi ha una forta davallada en el sector turístic, destacant especialment els mesos de març, abril i maig; coincidint amb l'aplicació de les mesures restrictives més exigents en la mobilitat. La situació d'incertesa s'arrossega fins a finals d'any, fet que repercuteix directament en el nombre de turistes. En examinar aquesta mateixa variable segons nacionalitats, es comprova com el comportament és el mateix. En qualsevol cas, aquesta segona variable aporta nova informació referent a la hipòtesi número 5 del treball, afirmant que **la proximitat és un element que condiciona la recuperació turística, ja que l'aplicació de restriccions incentiven a una mobilitat reduïda**. El cas del turisme francès a Catalunya, Madrid i la Comunitat Valenciana n'és un clar exemple: el públic francès, que es posicionava com a secundari en el cas de les dues últimes comunitats esmentades durant anys anteriors a la pandèmia, es col·loca en primera posició l'any 2020. En el cas de Catalunya, el turisme provinent de França sempre ha estat la major representació del seu mercat, però l'any 2020 aquest comportament també s'intensifica.

En valorar el nombre de viatgers en les quatre tipologies d'establiments turístics, s'observa com aquests es poden agrupar en dos blocs d'acord amb la tendència de les dades: el sector hotelier amb els apartaments turístics; i el turisme rural amb els càmpings. El nombre de viatgers en el cas del primer grup tendeix majoritàriament a la baixa en els mesos posteriors a l'inici de la pandèmia, i és equivalent a zero durant els mesos d'abril i maig. Cal remarcar que la caiguda és més significativa en el cas del turisme internacional que en el cas del nacional. Per contra, el segon grup d'establiments mostra un comportament força diferent: tot i que la caiguda durant els mesos d'abril i maig és igual que en cas anterior, els mesos posteriors mostren creixements en totes les comunitats en observar el turisme nacional. En aquest punt cal comentar dos aspectes. **L'impacte de la Covid-19 sobre el turisme internacional és major que en el cas del turisme nacional, ja que molts països van optar per tancar les seves fronteres prohibint l'entrada a estrangers i aturant així la mobilitat**. D'altra banda, es demostra com l'impacte és major en els espais tancats on la gent té la sensació de no poder evitar el contacte amb tercers, com és el cas dels hotels i apartaments turístics. Per contra, el comportament de la gent s'encamina a la cerca d'espais oberts, a l'aire lliure, en plena natura i lluny de les aglomeracions; per això els allotjaments categoritzats com a càmpings o turisme rural tenen un

comportament contra intuïtiu on fins i tot augmenten les seves bases de consumidors en moments posteriors a l'inici de la pandèmia. Així doncs, **la Covid-19 impacta a tots els establiments turístics analitzats, però ho fa en diferent mesura en el cas d'hotels i apartaments turístics, i turisme rural i càmpings per l'entorn on es desenvolupen.**

Referent a les pernoctacions en els diferents establiments turístics, la tendència és similar a l'explicada en el cas anterior: les pernoctacions disminueixen significativament en el cas del sector hotelier i dels apartaments turístics, tot i descendir més fortament en els hotels; però mostren creixements en càmpings i turisme rural, destacant sobretot aquest últim. La reflexió per explicar el perquè d'aquestes dades és el mateix que en el cas previ: **els hàbits del consumidor canvien amb l'aparició de la pandèmia, generant impactes diferents en les diferents tipologies d'establiments.** De nou, el turisme internacional mostra decreixements molt més significatius que el turisme nacional; mostrant una clara desviació entre el comportament d'ambdós perfils. És evident que la mobilitat ha suposat un factor clau, impossibilitant alguns transports, com l'aeri, i incentivant així els desplaçaments curts. D'acord amb el comportament de les variables relacionades amb el nombre de viatgers i amb les pernoctacions, es confirmen com a verdares les hipòtesis número dos i tres.

En valorar l'estada mitjana en els diferents establiments turístics, es veu com el comportament en les diferents comunitats i al llarg del 2020 és molt dispar, però s'efectuen dos patrons en la majoria de casos: el mes d'abril, el decreixement en l'estada és del 100%; mentre que al mes de maig es viuen creixements molt significatius respecte al 2019. Alhora, es considera rellevant destacar el comportament de la Comunitat de Madrid envers la resta, i és que és l'única comunitat autònoma que experimenta creixements en pràcticament tots els mesos en tots els establiments. Una possible explicació seria el fet que ha estat la comunitat autònoma que ha aplicat unes restriccions més flexibles en el transcurs de la pandèmia.

Una situació similar a la descrita prèviament ocorre en analitzar la despesa mitjana per persona. La despesa de les diferents nacionalitats a Andalusia, les Canàries, les Balears i la Comunitat Valenciana mostra valors molt dispars, sense seguir un patró evident que es repeteixi al llarg dels trimestres. Per contra, Madrid i Catalunya mantenen una mateixa tendència al llarg de l'any, però ho fan amb comportaments totalment oposats: a Madrid, la despesa mitjana creix en tots els períodes i en totes les nacionalitats, exceptuant el turisme provinent del Regne Unit, segurament perquè ha tingut prohibit viatjar a Espanya pràcticament tot l'any. Catalunya, d'altra banda, decreix en totes les nacionalitats i durant tot l'any, amb l'única excepció del públic francès al primer trimestre. La despesa mitjana està directament relacionada amb majors volums, i Catalunya n'és l'exemple. Al llarg de la pandèmia, Catalunya i Madrid han aplicat restriccions totalment contràries: molt contundents en el

primer cas i molt flexibles en el segon; convertint-se així en dos casos paradoxals. Hi ha variacions rellevants entre comunitats, que depenen també de les diferents restriccions aplicades en cadascuna, sobretot a partir de la tardor del 2020. Tenint en compte aquest context i el comportament de les variables referents a l'estada i despesa mitja, es confirma com a certa la quarta hipòtesi.

En analitzar l'ocupació laboral a Espanya, s'observa com la Covid-19 també suposa un impacte rellevant sobre aquest concepte. Quelcom es veu reflectit en el nombre d'ocupats, que descendeix fortament en totes les comunitats autònomes exceptuant dos casos puntuals a Múrcia i Astúries, generant un fort impacte sobre les activitats turístiques vinculades a les agències de viatges, l'hostaleria i el transport; en el fort descens en el nombre d'assalariats, trencant amb la tendència a l'alça arrossegada des d'anys anteriors; la baixada en el nombre d'autònoms; i la disminució de l'ocupació estrangera que també acaba amb la tendència creixent aconseguida des del 2014.

Arribat aquest punt, s'ha assolit també el segon objectiu secundari del treball, ja que les dades mostren clarament com la Covid-19 ha suposat un fort impacte sobre l'activitat turística d'Espanya, un país que basa gran part de la seva economia en el turisme. En qualsevol cas, aquest punt es podria ampliar i concretar d'acord amb les dades econòmiques una vegada publicades per a futurs estudis.

Aquest impacte es veu reflectit en totes les comunitats autònomes sense excepció: totes elles pateixen forts descensos en el sector turístic amb l'arribada de la pandèmia; fet que respon al tercer objectiu secundari. En qualsevol cas, la manca de dades disponibles en algunes de les variables dificulta l'anàlisi comparativa sobre quina comunitat n'ha resultat més afectada, ja que hi ha variables on l'anàlisi entre comunitats no resulta equitatiu. De totes maneres, es pot afirmar que hi ha una relació directa entre les restriccions aplicades i l'impacte: a més restriccions, major és l'impacte; i viceversa. El paradigma Catalunya – Madrid n'és l'exemple.

El quart objectiu secundari se centra en l'efecte de la pandèmia sobre les diferents tipologies d'establiments turístics, un punt que s'ha assolit en valorar el nombre de viatgers i pernoctacions en el sector hotelier, apartaments turístics, càmpings i turisme rural. L'anàlisi anterior ha permès observar com l'impacte ha estat major en els dos primers establiments citats, i menor en els altres dos casos. Quelcom respon al canvi en els hàbits i comportament dels turistes: durant la pandèmia, la gent ha optat per allotjar-se en espais oberts, a l'aire lliure i enmig de la natura i, per contra, ha defugit dels espais tancats que impliquen el contacte inevitable amb tercers.

Així doncs, la Covid-19 ha suposat un fort impacte sobre el sector turístic d'Espanya, fet que es veu clarament reflectit en el nombre de viatgers, pernoctacions, estada i despesa mitjana, i ocupació laboral. L'objecte d'estudi, tot i no poder determinar quantitativament el valor d'aquest impacte, sí

que permet demostrar empíricament en dades que existeix una clara correlació entre el turisme i el coronavirus.

6.1 Discussions

Les variables analitzades han estat rellevants i convenients per demostrar l'impacte generat arran de la Covid-19 en el sector turístic d'Espanya, tot i que les dades es podrien contrastar amb altres variables igual d'interessants amb la finalitat d'ampliar el marc d'estudi. Una d'aquestes variables seria, per exemple, l'ocupació en els diferents establiments turístics, però la disponibilitat de les dades mensuals i segons comunitat autònoma ha suposat un repte. Cal destacar que es van descartar altres variables que es contemplaven en un inici en aquest treball per fet d'estar disponibles només en valors anuals o en fer només referència al conjunt de l'estat. Quelcom ha estat, doncs, una limitació present al llarg del treball.

Alhora, les dades presentades es podrien contrastar i ampliar amb dades econòmiques un cop publicades, així com també continuar analitzant l'impacte en el primer trimestre de 2021 i en la posterior recuperació. Aquests informes, però, no es publiquen definitivament fins al setembre, fet que també ha suposat una limitació en aquest treball. De fet, les dades econòmiques tractades engloben un ampli ventall de variables relacionades analitzades, per exemple, des de l'òptica dels ERTO, la mobilitat interna dels treballadors turístics que han defugit del sector, o el nombre d'empleats en els diferents establiments turístics.

Tenint en compte que el coronavirus ha colpejat a tots els sectors, l'impacte es podria valorar des de desenes de perspectives diferents. Tenint en compte quelcom, aquest estudi podria servir com a precedent per a un altre projecte que valori també l'impacte de la Covid-19, però des d'una òptica completament diferent amb l'objectiu d'ampliar les dades i contrastar-les, fins a obtenir una imatge més completa de l'escenari generat arran de la pandèmia.

Al mateix temps, també seria molt interessant valorar l'impacte de la Covid-19 en els anys posteriors al 2020 amb la finalitat de valorar el ritme de recuperació del turisme, a més d'analitzar la tendència seguida per les diferents variables avaluades en aquest treball.

7. Bibliografia

- Adey, P., Hannam, K., Sheller, M., Tyfield, D. (2020). Pandemic (Im)mobilities. *Mobilities*, 16(1), 1-19. <https://rsa.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/17450101.2021.1872871>
- Bringel, B. (2020). Geopolítica de la pandèmia, escalas de la crisis y escenarios en disputa. *Geopolítica(s)*, 11, 173-187. <https://revistas.ucm.es/index.php/GEOP/article/view/69310/4564456553391>
- Brunn, S. (2004). *11 September and Its Aftermath: The Geopolitics of Terror*. Recuperat de <https://books.google.es/books?hl=ca&lr=&id=OoyRAGAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=11+september+aftermath&ots=fmfnNprmoM&sig=yQYLruewYkjdmCSoolWr7mJJ23g#v=onepage&q=security%20safety&f=false>
- Burgos, A. (2017). ¿Qué ventajas y desventajas tiene la globalización en el desarrollo de un país? *Expresiones, Revista Estudiantil de Investigación*, 4(8), 67-69. Recuperat de <https://revistas.uniagustiniana.edu.co/index.php/agustiniana/issue/archive>
- Calitoui, O. (2011). Advantages and disadvantages of the globalization. *Annals of the University of Craiova Economic Sciences*, (1), 1-6. http://feaa.ucv.ro/annals/v1_2011/0039v1-026.pdf
- Cortés, F. (2003). Neoliberalismo, globalización y pobreza. *Estudios Políticos*, 22, 151-167. <file:///C:/Users/monic/Downloads/Dialnet-NeoliberalismoGlobalizacionYPobreza-5263760.pdf>
- Dann, G. (1977). Anomie, Ego-enhancement and tourism. *Annals of Tourism Research*, 4, 184-194. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/0160738377900378?via%3Dihub>
- Encuesta de Población Activa (EPA) (INE). (2020). *Nota de coyuntura de la EPA en el sector turístico. I trimestre 2020*. <https://www.tourspain.es/es-es/ConocimientoTuristico/PoblacionActiva/epa1T20.pdf>
- Encuesta de Población Activa (EPA) (INE). (2020). *Nota de coyuntura de la EPA en el sector turístico. II trimestre 2020*. <https://www.tourspain.es/es-es/ConocimientoTuristico/PoblacionActiva/epa2T20.pdf>
- Encuesta de Población Activa (EPA) (INE). (2020). *Nota de coyuntura de la EPA en el sector turístico. III trimestre 2020*. <https://www.tourspain.es/es-es/ConocimientoTuristico/PoblacionActiva/epa3T20.pdf>
- Encuesta de Población Activa (EPA) (INE). (2020). *Nota de coyuntura de la EPA en el sector turístico. IV trimestre 2020*. <https://www.tourspain.es/es-es/ConocimientoTuristico/PoblacionActiva/epa4T20.pdf>
- Epdata. (2021). *El turismo en España y en el mundo, en datos y gráficos*. Recuperat el 26 de març de 2021. <https://www.epdata.es/datos/turismo-espana-mundo-datos-graficos/272>
- Estevan, A., Sanz, A. (1996). *Hacia la reconversión ecológica del transporte en España*. Los Libros de la Catarata. Bakeaz. <http://www.upv.es/contenidos/CAMUNISO/info/U0528799.pdf>
- Farrell, H., i Newman, A. (2020). Will the Coronavirus end globalization as we know it? *Foreign Affairs*. https://www.ianfeinhandler.com/iaclub/articles/end_of_globalization.pdf

- Farzanegan, M., Feizi, M., i Gholipour, H. (2021). Globalization and the Outbreak of COVID-19: An Empirical Analysis. *J. Risk Financial Management*, 14, 105. <https://doi.org/10.3390/jrfm14030105>
- Farzanegan, M., Gholipour, H., Feizi, M., Nunkoo, R., i Andargoli, A. (2020). International Tourism and Outbreak (COVID-19): A cross-country analysis. *Journal of Travel Research*, 60(3), 687-692. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0047287520931593>
- Fernández, D. (1981). La quiebra de la política de transportes. *Información Comercial Española, ICE*, 572, 37-58. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=10196>
- García, E. (2015). Terrorismo y turismo. (Treball de fi de Grau, Universitat Jaume I, País Valencià). Recuperat de http://repositori.uji.es/xmlui/bitstream/handle/10234/152645/TFG_2014_garciaE.pdf?sequ
- Gutiérrez, A. (2012). ¿Qué es la movilidad? Elementos para (re)construir las definiciones básicas del campo del transporte. *Bitácora Urbano-Territorial*, 21(2), 61-74. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5001899>
- Hall, C. M., Timothy, D. J., Duval, D. T. (2003). *Safety and security in tourism: relationships, management and marketing*. Recuperat de https://books.google.es/books?hl=ca&lr=&id=vbdFYOeT16AC&oi=fnd&pg=PP2&dq=%22tourism%22%22safety%22&ots=aVwam78onF&sig=qVJpl3allbJiRguOKbqckx1H_UU#v=onepage&q=%22tourism%22%22safety%22&f=false
- Instituto Nacional de Estadística. (s.d.). *Distribución del gasto realizado por los visitantes extranjeros en sus visitas a España*. [Base de dades]. Recuperat de https://www.ine.es/experimental/gasto_tarjetas/trimestral.htm
- Instituto Nacional de Estadística. (s.d.). *Encuesta de ocupación en alojamiento de turismo rural: viajeros y pernoctacions por comunidades y ciudades autónomas*. [Base de dades]. Recuperat de <https://www.ine.es/jaxiT3/Tabla.htm?t=1995>
- Instituto Nacional de Estadística. (s.d.). *Encuesta de ocupación en apartamentos turísticos: viajeros y pernoctacions por comunidades y ciudades autónomas*. [Base de dades]. Recuperat de <https://www.ine.es/jaxiT3/Tabla.htm?t=1993>
- Instituto Nacional de Estadística. (s.d.). *Encuesta de ocupación en cámpings: viajeros y pernoctacions por comunidades autónomas*. [Base de dades]. Recuperat de <https://www.ine.es/jaxiT3/Tabla.htm?t=2016>
- Instituto Nacional de Estadística. (s.d.). *Encuesta de ocupación hotelera: viajeros y pernoctacions por comunidades y provincias*. [Base de dades]. Recuperat de <https://www.ine.es/jaxiT3/Tabla.htm?t=2074>
- Instituto Nacional de Estadística. (s.d.). *Estancia media, por tipo de alojamiento por comunidad y ciudades autónomas*. [Base de dades]. Recuperat de <https://www.ine.es/jaxiT3/Tabla.htm?t=2940>
- Instituto Nacional de Estadística. (s.d.). *Gasto de los turistas Internacionales según comunidad autónoma de destino principal*. [Base de dades]. Recuperat de <https://www.ine.es/jaxiT3/Tabla.htm?t=10839>

- Instituto Nacional de Estadística. (s.d.). *Número de turistas según país de residencia*. [Base de dades]. Recuperat de <https://www.ine.es/jaxiT3/Tabla.htm?t=10822>
- Instituto Nacional de Estadística. (s.d.). *Número de turistas según comunidad autónoma de destino principal*. [Base de dades]. Recuperat de <https://www.ine.es/jaxiT3/Tabla.htm?t=10823>
- Instituto Nacional de Estadística. (s.d.). *Viajes, pernoctaciones, duración media y gasto por comunidad autónoma de residencia de los viajeros*. [Base de dades]. Recuperat de <https://www.ine.es/jaxiT3/Tabla.htm?t=12448>
- Khadaroo, J., Seetanah, B. (2007). Transport infrastructure and tourism development. *Annals of Tourism Research*, 34(4), 1021-1032. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2007.05.010>
- Kôvári, I., i Zimányi, K. (2010). Safety and security in the age of global tourism: the changing role and conception of safety and security in tourism. *Abstract: Applied Studies in Agribusiness and Commerce*, 4, 67-69. <https://ojs.lib.unideb.hu/apstract/article/view/7667/7023>
- Kumar, R. (2020). Border Regulation in the post Covid-19 World. *Voices of the Nation Organiser*. <https://www.organiser.org/Encyc/2020/7/23/Border-Regulation-in-the-post-COVID19-World.amp.html>
- Kurjak, A., Stanojevic, M., Jakovljevic, M., Gaber, G., Porovic, S., Medjedovic, E., Vacek, V. (2020). Coronavirus Disease-2019 or the End of a Happy Globalization. *Donald School Journal of Ultrasound in Obstetrics and Gynecology*, 14(3), 279-287. <https://www.dsjuog.com/doi/pdf/10.5005/jp-journals-10009-1649>
- Lavau, S. (2014). Viruses. Dins P. Adey et al. (ed), *The Routledge Handbook of Mobilities*. (p. 298-305). <https://www.book2look.com/embed/9781317934134>
- Lazreg, H., Garnaoui, W. (2020). Reversal of (Im)mobility Privilege and Borders During COVID-19. *E-international Relations*. <https://www.e-ir.info/2020/05/18/reversal-of-immobility-privilege-and-borders-during-covid-19/>
- Lévy, J. (2000). Les nouveaux espaces de la mobilité. Dins M. Bonnet (ed.), *Les Territoires de la mobilité* (p. 155-170). <https://doi.org/10.3917/puf.bonne.2000.01.0155>
- López, J. E. (2020). Flexibilidad, protección del empleo y Seguridad social durante la pandemia global del Covid-19. *Documentos de Trabajo IELAT*, (134), 4-73. https://ebuah.uah.es/xmlui/bitstream/handle/10017/42590/flexibilidad_lopez_IELATDT_2020_N134.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Mansfeld, Y., i Pizam, A. (2006). *Tourism, security & safety: from theory to practice*. Routledge. https://books.google.es/books?hl=ca&lr=&id=TGQABAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=%22tourism%22%22safety%22&ots=zwpztLZ9P2&sig=LqJNLpb_T1hfNkjqwXztqHLDHRE#v=onepage&q=%22tourism%22%22safety%22&f=false
- Mas-Coma, S., Jones, M., i Marty, A. (2020). Covid-19 and globalization. *Elsevier: One Health*, 9, 1-4. <https://doi.org/10.1016/j.onehlt.2020.100132>
- Menchero, M. (2020). Flujos turísticos, geopolítica y COVID-19: cuando los turistas Internacionales son vectores de transmisión. *Geopolítica(s)*, 11, 105-114. <https://revistas.ucm.es/index.php/GEOP/article/view/69249/4564456553386>

- Millán, N., i Santander, G. (2020). El virus cosmopolita: lecciones de la COVID-19 para la reconfiguración del Estado-Nación y la gobernanza global. *Geopolítica(s)*, 11, 251-263. <https://revistas.ucm.es/index.php/GEOP/article/view/69383/4564456553397>
- Mingarro, F. (2020). Las respuestas del derecho a las crisis de salud pública. *CEFD, Cuadernos Electrónicos de Filosofía del Derecho*, 42, 320-326. <https://ojs.uv.es/index.php/CEFD/article/view/17354/pdf>
- Miralles, C., Cebollada, A. (2009). Movilidad cotidiana y sostenibilidad, una interpretación desde la geografía humana. *Boletín de la A.G.E.*, 50, 193-216. https://www.researchgate.net/publication/40700310_Movilidad_cotidiana_y_sostenibilidad_un_a_interpretacion_desde_la_geografia_humana/link/0046353a32b1e01d68000000/download
- Padrón, N., i Hernández, R. (2020). Turismo, Covid-19 y la diversificación inteligente de la economía canaria. Dins M. Simancas et al. (ed.), *Turismo pos-COVID-19: reflexiones, retos y oportunidades* (p. 725-735). https://www.researchgate.net/profile/Raul-Hernandez-Martin/publication/343994670_La_crisis_turistica_y_las_singularidades_del_modelo_de_Canarias/links/5f4d056792851c6cfd0f9e7a/La-crisis-turistica-y-las-singularidades-del-modelo-de-Canarias.pdf#page=107
- Popescu, L., i Vîlcea, C. (2021). General population perceptions of risk in the Covid-19 pandemic: a Romanian case study. *Moravian Geographical Reports: The Journal of Institute of Geonics AS CR*, 29(2), 113-124. <https://sciendo.com/issue/MGR/28/2>
- Quiroa, M. (2020). *Globalización. Ventajas que ofrece la globalización*. Recuperat de <https://economipedia.com/definiciones/globalizacion.html>
- Roldán, L. (2005). Globalización, educación costarricense y didáctica universitària hoy. *Revista Reflexiones*, 83 (2), 37-49. <https://revistas.ucr.ac.cr/index.php/reflexiones/article/view/11401/10750>
- Roldán, P., Husillos, M., Sevilla, A. (2021). *Liberalismo económico*. <https://economipedia.com/definiciones/liberalismo-economico.html>
- Ruiz-Chavez, M., Jimenez-Aguado, R., Marquez-Laposse, M., i A. O. Alleyne, G. (1994). Salud y turismo. *Salud Pública De México*, 36(1), 61-69. <https://saludpublica.mx/index.php/spm/article/view/5732>
- Ryan, C. (1998). The travel career ladder An Appraisal. *Annals of Tourism Research*, 25(4), 936-957. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0160738398000449?casa_token=1hA8wAlzX6cAAAAA:Pkzp0jc5XepD4zJEvpDynwritKCcHoBKVPIXMyAqKe6lb-Y-4K1qs1_bHiftxZlsNpMh68v5#BIB53
- Serrano, J. M., García, R., Espejo, C. (2015). Transporte y accesibilidad a la ciudad de Lorca como factores para su desarrollo turístico. Dins D. López (ed.), *Turismo y Movilidad: interrelaciones y nuevas oportunidades*. (p. 59-84). <https://biblioteca-tirant-com.eu1.proxy.openathens.net/cloudLibrary/ebook/show/9788491191674>
- Singh, D., Pérez, V., Hernández, C., Velázquez, M. (2020). Movilidad pública, activa i segura. Reflexiones sobre la movilidad urbana en tiempos de COVID-19. *Dossier: Pandemia y sociedad. Claves, efectos y desafíos*, 1(25), 67-84. <http://revistas.ungs.edu.ar/index.php/po/article/view/34/30>

- Smeral, E. (1998). The impact of globalization on small and medium enterprises: new challenges for tourism policies in European countries. *Tourism Management*, (19), 371-380. Recuperat de https://www.academia.edu/1463812/The_impact_of_globalization_on_small_and_medium_enterprises_new_challenges_for_tourism_policies_in_European_countries
- Stiglitz, J. (2018). *El malestar en la globalització*. https://books.google.es/books?hl=ca&lr=&id=w9H2vFtNenIC&oi=fnd&pg=PT4&dq=desventajas+de+la+globalizaci%C3%B3n&ots=9DuEte0Cdj&sig=ul_CcicZn4DcB7DmY3HGePiuZUk#v=onepage&q=desventajas%20de%20la%20globalizaci%C3%B3n&f=false
- Troncoso, C., Kuper, D., Almirón, A. (2011). Dossier turismo, movilidad y territorio. *Transporte y territorio*, 5, 1-5. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3790424>
- Van de Pas, R. (2020). Globalization paradox and the Coronavirus pandemic. *Clingendael Report*. https://www.researchgate.net/profile/Remco-Van-De-Pas/publication/342051600_Globalization_Paradox_and_the_Coronavirus_pandemic_Clingendael_Report/links/5edfc73f92851cf1386f3504/Globalization-Paradox-and-the-Coronavirus-pandemic-Clingendael-Report.pdf

8. Annexos

Annex 1. Nombre de turistes a Espanya per comunitat autònoma (2019)

Nombre de turistes a Espanya per comunitat autònoma (2019)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	574.761	626.983	842.934	1.131.483	1.204.749	1.243.394	1.256.656	1.403.701	1.375.342	1.191.120	614.169	557.861
Balears	141.922	184.351	365.813	1.081.557	1.701.167	2.065.353	2.344.094	2.256.991	2.006.475	1.224.498	182.713	124.847
Canàries	1.158.782	1.179.673	1.340.619	1.105.470	888.777	931.782	1.030.598	1.040.312	952.069	1.143.699	1.173.313	1.200.768
Catalunya	910.329	1.030.292	1.280.871	1.671.426	1.835.129	2.176.726	2.378.593	2.363.331	2.011.704	1.676.430	1.047.153	993.169
C. Valenciana	413.553	459.309	648.462	826.158	857.711	938.591	1.243.375	1.270.706	1.011.901	870.088	541.121	454.520
Madrid	584.339	499.245	683.364	640.694	758.323	702.026	626.031	542.359	667.799	742.086	665.927	528.787
TOTAL	3.783.686	3.979.853	5.162.063	6.456.788	7.245.856	8.057.872	8.880.347	8.877.400	8.025.290	6.847.921	4.224.396	3.859.952

Taula 26: Nombre de turistes a Espanya per CA (2019).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 2. Nombre de turistes a Espanya per comunitat autònoma (2020)

Nombre de turistes a Espanya per comunitat autònoma (2020)												
CA	GEN.	FEBR.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	605.451	626.653	298.332	0	0	13.997	359.725	364.111	179.214	143.378	49.227	60.577
Balears	103.772	185.554	115.784	0	0	28.388	588.431	453.794	119.279	84.139	20.102	22.083
Canàries	1101164	1170238	459546	0	0	2826	215.600	240.666	92.586	136.896	160.662	207.064
Catalunya	870.157	966.356	399.140	0	0	76.780	436.742	459.271	276.064	230.580	58.794	97.305
C. Valenciana	433.023	528.712	248.509	0	0	31.385	383.013	430.092	185.256	176.971	53.946	71.865
Madrid	611.184	518.594	250.316	0	0	20.221	76.239	60.816	48.123	39.575	32.799	47.885
TOTAL	3.724.751	3.996.107	1.771.627	0	0	173.597	2.059.750	2.008.750	900.522	811.539	375.530	506.779

Taula 27: Nombre de turistes a Espanya per CA (2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 3. Nombre de turistes internacionals segons nacionalitat i per comunitat autònoma (2019)

Nombre de turistes internacionals segons nacionalitat i per comunitat autònoma (2019)												
	GEN.	FEBR.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia												
França	56.382	72.507	84.611	125.298	128.123	119.460	129.338	235.152	96.844	108.138	58.220	60.048
Regne Unit	122.322	150.208	229.738	296.588	356.600	312.606	326.841	327.039	331.482	291.640	138.247	129.537
Alemanya	54.001	56.286	90.713	135.955	111.904	110.793	110.847	72.310	119.132	141.692	56.113	54.609
Itàlia	33.378	44.036	35.505	50.343	56.100	52.082	40.178	63.377	54.745	38.651	37.297	33.413
Països Baixos	31.147	35.127	48.431	36.023	77.382	45.185	49.444	68.953	84.288	82.723	22.103	33.161
Portugal	n.d.	n.d.	n.d.	41.457	n.d.	n.d.	69.890	106.443	61.693	n.d.	n.d.	n.d.
Bèlgica	21.597	26.474	37.864	48.186	45.016	41.406	74.172	62.934	66.411	39.473	25.812	30.661
Suïssa	n.d.	12.181	11.856	n.d.	38.357	26.764	24.816	25.297	38.349	47.148	n.d.	n.d.
Estats Units	12.494	n.d.	23.852	27.438	43.693	55.677	27.629	25.039	45.717	22.652	17.739	26.722
Irlanda	17.189	16.259	21.850	46.778	61.799	74.554	71.015	66.493	75.435	58.544	16.325	13.652
Balears												
França	4.863	4.685	9.619	54.735	106.019	98.396	147.685	161.094	94.693	64.842	8.608	8.395
Regne Unit	19.050	21.641	42.834	220.957	529.542	620.718	614.946	646.813	606.611	337.509	15.415	15.391
Alemanya	69.944	110.542	213.742	447.365	536.168	641.570	624.084	593.696	645.933	466.520	108.237	69.008
Itàlia	n.d.	n.d.	5.375	38.073	54.115	101.837	189.340	192.856	102.521	29.927	5.582	3.419
Països Baixos	3.878	5.111	11.632	71.879	96.049	106.984	125.737	108.556	76.201	48.883	5.557	2.933
Portugal	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	16.003	14.010	n.d.	6.598	n.d.	n.d.	n.d.
Bèlgica	n.d.	1.612	n.d.	30.590	31.116	46.597	46.952	41.162	35.823	14.214	n.d.	n.d.
Suïssa	10.034	6.798	10.109	56.221	39.401	78.608	89.557	61.803	62.384	45.825	5.966	3.878
Estats Units	n.d.	n.d.	n.d.	14.441	n.d.	22.504	37.277	30.292	23.669	n.d.	n.d.	n.d.
Irlanda	n.d.	n.d.	n.d.	9.371	20.935	26.512	46.003	34.028	28.954	n.d.	n.d.	n.d.
Canàries												
França	33.912	53.871	48.082	60.843	49.565	41.029	48.386	59.475	38.499	46.753	34.004	41.790

Regne Unit	375.487	384.063	422.980	399.628	393.432	402.877	447.983	455.188	414.224	415.943	373.910	394.803
Alemanya	237.708	229.331	268.785	199.020	168.149	189.777	175.067	161.553	179.064	218.245	251.712	238.218
Itàlia	32.408	32.746	42.765	39.602	15.849	17.713	28.956	37.381	38.613	30.640	35.824	42.197
Països Baixos	51.861	45.938	60.716	52.307	51.104	43.004	52.292	56.283	41.203	54.450	57.054	42.809
Portugal	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	5.940	8.403	4.963	n.d.	n.d.	n.d.
Bèlgica	30.676	33.697	39.952	48.895	29.043	34.356	44.787	38.770	31.907	17.399	31.154	39.816
Suïssa	16.786	15.162	19.981	18.789	n.d.	n.d.	16.975	10.805	9.968	16.937	24.690	24.962
Estats Units	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Irlanda	45.473	42.963	54.650	54.673	55.957	58.805	57.000	64.221	55.978	57.482	43.511	42.334
Catalunya												
França	176.076	226.501	266.425	411.211	372.700	358.526	502.137	710.169	345.159	312.515	215.130	186.495
Regne Unit	79.883	93.619	104.915	161.153	213.690	255.256	257.622	268.023	269.620	172.551	72.508	66.647
Alemanya	54.230	57.768	96.755	141.810	133.236	198.600	168.325	167.429	162.773	126.707	71.570	52.734
Itàlia	64.102	65.211	104.691	124.344	110.471	124.780	105.263	156.772	103.331	65.847	89.564	88.457
Països Baixos	17.481	29.256	33.223	52.549	74.639	88.862	149.472	103.969	73.842	58.845	33.744	31.006
Portugal	n.d.	13.535	n.d.	18.261	18.414	n.d.	n.d.	21.144	27.160	n.d.	n.d.	11.270
Bèlgica	18.420	15.217	29.514	23.647	20.438	31.312	72.013	56.878	38.749	26.271	23.159	13.955
Suïssa	16.003	22.131	33.049	31.869	n.d.	24.304	45.102	26.849	36.446	26.403	13.664	20.133
Estats Units	57.074	58.012	94.537	115.154	172.354	210.165	192.182	113.173	169.288	159.830	94.924	70.303
Irlanda	10.438	12.492	16.734	26.679	43.964	69.329	59.479	44.976	36.861	25.955	9.064	9.077
C. Valenciana												
França	45.202	67.245	112.814	118.836	111.717	135.023	243.644	383.414	152.735	113.167	76.330	79.735
Regne Unit	118.427	132.650	192.092	260.357	303.259	310.912	324.729	318.642	326.750	267.394	169.150	113.285
Alemanya	35.721	30.686	50.838	61.796	58.401	58.552	80.088	50.088	62.773	57.644	30.635	27.378
Itàlia	38.364	25.452	39.808	54.798	43.624	35.985	56.623	69.556	33.215	44.966	34.621	38.010
Països Baixos	25.707	34.506	44.203	37.108	68.057	52.521	73.936	69.068	60.221	60.346	31.878	32.674
Portugal	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	16.953	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Bèlgica	24.087	27.501	36.125	54.560	47.820	48.981	91.113	57.755	49.966	41.113	31.479	25.320

Suïssa	10.916	9.781	19.332	29.210	11.014	27.747	34.810	39.414	23.419	29.165	15.562	13.519
Estats Units	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	16.482	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Irlanda	5.565	9.800	9.490	17.923	26.914	26.858	30.394	29.583	23.837	25.311	8.694	8.670
Madrid												
França	41.463	37.056	43.109	54.359	62.276	42.382	43.354	40.087	43.878	54.539	65.532	43.409
Regne Unit	41.782	51.935	60.535	36.117	61.069	57.530	37.053	24.714	45.646	64.325	54.363	28.233
Alemanya	29.944	28.933	45.544	39.875	42.148	27.101	28.224	14.250	42.261	62.471	30.776	26.004
Itàlia	58.421	79.329	72.351	52.054	82.320	36.845	27.195	18.455	40.355	52.932	70.746	66.318
Països Baixos	n.d.	n.d.	n.d.	19.651	30.790	27.048	n.d.	n.d.	11.752	14.236	n.d.	n.d.
Portugal	n.d.	18.957	39.173	24.436	19.818	28.280	n.d.	27.506	n.d.	26.295	21.248	19.239
Bèlgica	13.479	9.487	17.700	18.068	n.d.	16.947	23.063	13.279	n.d.	12.485	17.565	n.d.
Suïssa	n.d.	n.d.	n.d.	16.654	n.d.	13.731	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Estats Units	51.097	44.938	86.361	70.319	82.856	88.237	103.909	72.660	63.419	79.740	73.381	44.253
Irlanda	n.d.	n.d.	12.555	n.d.	n.d.	7.680	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.

Taula 28: Nombre de turistes internacionals segons nacionalitat i per CA (2019).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 4. Nombre de turistes internacionals segons nacionalitat i per comunitat autònoma (2020)

Nombre de turistes internacionals segons nacionalitat i per comunitat autònoma (2020)												
	GEN.	FEBR.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia												
França	44.239	63.049	25.851	n.d.	n.d.	3.704	61.014	84.319	51.158	26.628	4.792	13.782
Regne Unit	112.897	153.590	82.073	n.d.	n.d.	n.d.	76.636	66.573	42.251	31.824	9.350	7.756
Alemanya	66.932	50.795	35.266	n.d.	n.d.	n.d.	33.097	22.266	10.691	11.290	5.366	5.212
Itàlia	38.162	32.717	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	18.685	12.205	5.039	2.558	4.045	2.000
Països Baixos	43.604	41.286	21.579	n.d.	n.d.	937	31.519	35.206	5.945	8.039	2.872	3.520
Portugal	n.d.	29.229	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	46.034	19.692	n.d.	n.d.	n.d.
Bèlgica	20.467	26.852	n.d.	n.d.	n.d.	595	25.028	24.403	3.975	7.506	4.556	2.233
Suïssa	11.247	5.662	11.060	n.d.	n.d.	n.d.	9.034	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Estats Units	19.285	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Irlanda	17.136	21.821	10.716	n.d.	n.d.	n.d.	7.150	7.615	3.244	4.462	1.628	1.627
Balears												
França	3.253	6.987	5.669	n.d.	n.d.	1.486	49.767	73.612	19.971	17.754	1.250	1.892
Regne Unit	7.760	19.509	14.181	n.d.	n.d.	n.d.	95.552	49.799	23.659	10.287	2.188	1.198
Alemanya	54.769	110.432	66.920	n.d.	n.d.	19.936	248.716	140.062	28.336	30.482	9.233	8.500
Itàlia	3.208	n.d.	961	n.d.	n.d.	2.153	35.850	49.770	14.005	2.665	451	442
Països Baixos	3.604	4.902	3.081	n.d.	n.d.	1.608	38.234	27.387	5.634	5.234	771	1.954
Portugal	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Bèlgica	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	361	17.928	15.935	1.388	2.875	n.d.	n.d.
Suïssa	1.729	6.388	n.d.	n.d.	n.d.	1.153	29.060	12.858	3.912	2.131	1.642	1.144
Estats Units	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Irlanda	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	2.901	2.716	1.448	n.d.	n.d.	n.d.
Canàries												
França	42.438	57.219	21.540	n.d.	n.d.	n.d.	8.130	20.565	6.839	19.943	3.542	13.171

Regne Unit	321.463	369.396	145.666	n.d.	n.d.	n.d.	67.617	45.233	24.198	47.778	51.893	72.110
Alemanya	228.096	227.403	103.697	n.d.	n.d.	672	54.571	67.303	12.589	15.647	46.368	50.787
Itàlia	33.970	38.639	10.085	n.d.	n.d.	n.d.	8.213	17.421	8.996	7.641	3.592	3.944
Països Baixos	52.647	51.121	24.266	n.d.	n.d.	n.d.	16.783	22.689	1.985	2.396	6.680	7.851
Portugal	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Bèlgica	34.940	28.929	12.814	n.d.	n.d.	n.d.	18.556	17.788	11.467	7.138	9.696	9.655
Suïssa	22.278	19.201	6.246	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	5.585	n.d.	n.d.	2.944	4.831
Estats Units	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Irlanda	46.791	41.471	14.003	n.d.	n.d.	n.d.	10.101	7.960	3.857	5.734	4.799	7.319
Catalunya												
França	177.918	240.037	108.454	n.d.	n.d.	35.749	180.758	253.619	123.051	137.460	14.977	45.908
Regne Unit	61.466	106.107	36.472	n.d.	n.d.	n.d.	27.994	15.710	15.701	9.746	2.902	3.268
Alemanya	51.087	55.710	30.396	n.d.	n.d.	6.056	37.329	17.459	14.035	7.001	4.170	5.007
Itàlia	63.039	46.903	17.728	n.d.	n.d.	4.091	14.719	13.734	18.173	10.724	4.683	4.144
Països Baixos	18.094	31.568	14.669	n.d.	n.d.	4.196	42.068	16.883	7.815	3.637	2.592	n.d.
Portugal	n.d.	19.184	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	1.814	2.251	n.d.
Bèlgica	15.172	14.213	7.303	n.d.	n.d.	n.d.	20.703	9.230	4.547	n.d.	n.d.	n.d.
Suïssa	9.987	10.731	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	7.511	2.809	3.271	2.355	1.247	2.893
Estats Units	51.123	47.898	26.965	n.d.	n.d.	n.d.	4.773	6.914	4.089	2.110	1.558	1.508
Irlanda	n.d.	10.145	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	1.744	735	n.d.	n.d.
C. Valenciana												
França	60.662	78.626	41.117	n.d.	n.d.	9.744	92.275	206.448	78.811	63.769	8.388	14.525
Regne Unit	122.203	164.935	76.785	n.d.	n.d.	n.d.	70.096	50.036	36.213	35.610	10.967	12.799
Alemanya	35.025	35.916	14.262	n.d.	n.d.	3.250	28.908	25.724	9.325	10.625	4.943	4.109
Itàlia	30.845	46.235	9.983	n.d.	n.d.	2.135	20.348	21.722	6.511	3.259	2.583	4.813
Països Baixos	26.738	43.783	19.403	n.d.	n.d.	3.531	41.062	36.011	6.097	10.571	3.436	4.752
Portugal	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Bèlgica	28.176	27.720	20.119	n.d.	n.d.	3.285	46.620	35.219	9.828	16.553	8.934	7.769

Suïssa	11.774	17.386	7.240	n.d.	n.d.	1.205	14.472	8.559	4.419	4.212	n.d.	5.388
Estats Units	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Irlanda	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	5.820	3.802	3.197	1.780	806	n.d.
Madrid												
França	53.860	34.726	15.629	n.d.	n.d.	5.941	10.588	10.355	10.563	8.571	7.721	8.882
Regne Unit	42.777	36.993	14.948	n.d.	n.d.	n.d.	5.790	2.250	1.713	800	3.514	2.699
Alemanya	30.522	25.759	n.d.	n.d.	n.d.	1.614	4.664	2.389	1.353	n.d.	2.052	1.618
Itàlia	48.976	51.771	12.644	n.d.	n.d.	n.d.	2.213	2.724	2.020	4.234	3.701	n.d.
Països Baixos	10.720	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Portugal	n.d.	32.443	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	2.758	n.d.	3.000	n.d.
Bèlgica	10.500	22.582	7.903	n.d.	n.d.	n.d.	4.695	1.957	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Suïssa	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Estats Units	42.029	40.029	30.058	n.d.	n.d.	n.d.	2.188	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Irlanda	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	405	n.d.

Taula 29: Nombre de turistes internacionals segons nacionalitat i per CA (2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 5. Nombre de viatgers nacionals en el sector hotelier d'Espanya per comunitat autònoma (2019)

Nombre de viatgers nacionals en el sector hotelier d'Espanya per comunitat autònoma (2019)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	522.098	695.868	807.372	863.405	940.680	1.051.680	1.198.072	1.346.828	696.409	790.448	660.806	685.364
Balears	26.306	51.587	73.394	112.304	168.744	187.072	198.977	218.030	167.143	119.164	45.381	28.477
Canàries	110.257	114.156	139.417	182.947	200.990	235.759	265.749	315.289	225.877	182.455	144.980	150.461
Catalunya	368.764	441.263	534.207	650.899	637.040	810.104	824.209	893.325	657.336	564.919	443.718	490.219
C. Valenciana	277.707	345.367	434.002	463.413	467.182	588.068	654.250	712.118	470.731	412.498	383.010	330.175
Madrid	504.310	528.779	579.601	544.970	568.723	577.243	528.508	470.435	504.841	564.969	561.920	569.533

Taula 30: Nombre de viatgers nacionals en el sector hotelier d'Espanya per CA (2019).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 6. Nombre de viatgers nacionals en el sector hotelier d'Espanya per comunitat autònoma (2020)

Nombre de viatgers nacionals en el sector hotelier d'Espanya per comunitat autònoma (2020)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	559.758	778.068	321.333	0	13.535	192.253	739.810	1.005.953	625.987	404.682	137.780	178.632
Balears	26.331	57.578	26.387	0	1.878	17.945	103.363	210.102	88.454	39.258	15.535	12.341
Canàries	117.564	132.233	53.248	0	955	10.581	101.681	219.124	159.339	119.324	58.330	67.105
Catalunya	388.954	454.073	194.947	0	7.101	121.451	487.947	794.837	469.034	221.716	106.441	162.285
C. Valenciana	259.717	371.385	134.504	0	9.016	78.801	361.994	514.025	292.492	226.984	118.164	128.689
Madrid	536.968	562.388	194.620	0	11.479	85.913	161.697	144.500	176.970	140.390	166.193	194.346

Taula 31: Nombre de viatgers nacionals en el sector hotelier d'Espanya per CA (2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 7. Nombre de viatgers internacionals en el sector hotelier d'Espanya per comunitat autònoma (2019)

Nombre de viatgers internacionals en el sector hotelier d'Espanya per comunitat autònoma (2019)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	436.073	472.605	659.339	923.021	1.033.106	962.995	884.341	924.449	1.048.117	994.193	545.964	453.304
Balears	33.085	79.968	184.534	546.683	1.237.844	1.467.241	1.604.594	1.601.142	1.403.608	895.159	73.047	58.580
Canàries	639.124	634.664	710.417	647.035	568.963	576.967	622.600	607.832	562.768	673.109	634.648	628.113
Catalunya	591.034	655.777	828.120	1.135.985	1.360.338	1.490.200	1.612.316	1.692.776	1.407.132	1.259.647	760.696	642.367
C. Valenciana	200.449	220.135	278.272	339.874	372.194	363.828	387.411	399.839	392.044	363.309	266.983	201.863
Madrid	368.785	393.872	499.689	520.538	604.232	595.166	589.400	515.112	574.638	610.908	496.122	412.019

Taula 32: Nombre de viatgers internacionals en el sector hotelier d'Espanya per CA (2019).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 8. Nombre de viatgers internacionals en el sector hotelier d'Espanya per comunitat autònoma (2020)

Nombre de viatgers internacionals en el sector hotelier d'Espanya per comunitat autònoma (2020)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	494.918	505.918	248.711	0	933	20.431	160.073	196.113	114.798	89.711	27.441	37.067
Balears	41.350	84.874	55.721	0	158	5.824	250.766	253.130	50.626	26.604	5.590	5.823
Canàries	628.105	688.464	289.279	0	291	1.775	96.156	132.506	51.522	67.411	83.379	102.366
Catalunya	628.748	647.772	243.759	0	3.462	35.012	254.074	263.729	138.147	92.626	36.780	56.887
C. Valenciana	204.530	227.564	103.922	0	1.091	10.438	93.108	108.210	55.697	51.615	25.978	25.119
Madrid	391.639	391.693	142.457	0	3.464	15.175	47.482	46.839	46.205	35.807	38.073	44.738

Taula 33: Nombre de viatgers internacionals en el sector hotelier d'Espanya per CA (2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 9. Nombre de viatgers nacionals als càmpings d'Espanya per comunitat autònoma (2019)

Nombre de viatgers nacionals als càmping d'Espanya per comunitat autònoma (2019)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	9.109	19.373	23.138	44.900	48.815	98.368	168.217	233.941	65.576	32.311	14.324	19.309
Balears	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	2.372	4.122	3.393	5.256	3.081	104	n.d.	n.d.
Canàries	1.153	1.420	1.954	4.405	2.991	3.945	4.044	4.047	2.072	1.980	1.093	913
Catalunya	24.545	39.467	94.271	228.377	200.145	381.709	322.365	456.354	220.883	114.892	60.757	42.959
C. Valenciana	12.380	15.746	25.449	58.783	45.931	89.617	106.835	151.079	49.726	33.583	22.061	24.372
Madrid	7.306	10.049	13.797	15.781	16.514	32.772	34.899	37.153	18.433	17.778	11.260	13.085

Taula 34: Nombre de viatgers nacionals als càmping d'Espanya per CA (2019).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 10. Nombre de viatgers nacionals als càmpings d'Espanya per comunitat autònoma (2020)

Nombre de viatgers nacionals als càmping d'Espanya per comunitat autònoma (2020)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	9.792	26.052	4.877	0	0	46.594	143.483	173.672	61.653	34.236	2.291	7.762
Balears	n.d.	n.d.	n.d.	0	0	n.d.	3.777	6.688	2.137	n.d.	n.d.	n.d.
Canàries	673	1.065	n.d.	0	0	n.d.	3.426	3.998	1.761	2.119	811	638
Catalunya	31.356	56.423	20.411	0	0	147.715	334.582	496.691	265.918	107.856	10.504	21.191
C. Valenciana	11.916	18.214	4.716	0	0	41.891	85.570	140.838	64.321	46.360	13.527	22.199
Madrid	8.379	11.325	2.721	0	0	17.170	35.337	33.056	16.322	11.959	11.537	11.207

Taula 35: Nombre de viatgers nacionals als càmping d'Espanya per CA (2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 11. Nombre de viatgers internacionals als càmpings d'Espanya per comunitat autònoma (2019)

Nombre de viatgers internacionals als càmping d'Espanya per comunitat autònoma (2019)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	17.522	19.882	24.945	30.771	39.777	27.227	24.626	39.086	34.931	31.547	18.834	15.396
Balears	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	1.715	3.417	5.861	5.484	3.466	1.111	n.d.	n.d.
Canàries	1.007	989	1.288	306	369	326	366	90	211	63	137	169
Catalunya	5.929	8.622	23.418	74.915	105.528	157.293	302.314	321.749	130.893	49.984	11.849	8.259
C. Valenciana	24.900	21.863	30.862	29.521	46.340	33.899	34.802	45.859	39.835	44.431	24.738	20.640
Madrid	1.284	1.595	2.789	4.162	8.546	4.862	4.862	6.264	5.277	2.704	1.573	1.302

Taula 36: Nombre de viatgers internacionals als càmpings d'Espanya per CA (2019).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 12. Nombre de viatgers internacionals als càmpings d'Espanya per comunitat autònoma (2020)

Nombre de viatgers internacionals als càmping d'Espanya per comunitat autònoma (2020)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	21.701	28.907	12.947	0	n.d.	2.463	10.407	10.936	7.194	7.809	2.374	3.249
Balears	n.d.	n.d.	n.d.	0	n.d.	n.d.	3.336	2.002	435	n.d.	n.d.	n.d.
Canàries	264	177	n.d.	0	n.d.	n.d.	4	27	96	30	161	220
Catalunya	7.724	11.432	5.183	0	n.d.	8.380	91.459	57.092	19.915	8.065	843	1.120
C. Valenciana	25.515	24.005	15.462	0	n.d.	1.969	11.845	12.676	8.167	9.747	4.711	5.484
Madrid	1.425	1.092	2.133	0	n.d.	208	1.446	1.568	639	341	224	168

Taula 37: Nombre de viatgers internacionals als càmpings d'Espanya per CA (2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 13. Nombre de viatgers nacionals en apartaments turístics d'Espanya per comunitat autònoma (2019)

Nombre de viatgers nacionals en apartaments turístics d'Espanya per comunitat autònoma (2019)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	53.847	68.915	82.194	105.595	108.080	133.554	160.382	199.436	128.706	74.214	63.748	81.051
Balears	802	822	2.337	6.332	25.007	46.318	45.527	52.955	38.195	15.026	1.822	1.960
Canàries	21.308	23.028	31.844	61.203	63.886	77.500	93.096	105.048	67.067	46.147	28.467	30.469
Catalunya	15.202	16.536	21.320	37.981	30.576	65.501	65.155	87.173	51.833	27.945	16.603	22.022
C. Valenciana	16.427	23.861	35.136	60.771	48.938	97.400	146.073	190.082	69.318	31.747	29.294	39.794
Madrid	15.359	18.622	25.107	21.469	22.010	23.720	22.670	18.634	23.744	24.911	25.971	29.042

Taula 38: Nombre de viatgers nacionals en apartaments turístics d'Espanya per CA (2019).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 14. Nombre de viatgers nacionals en apartaments turístics d'Espanya per comunitat autònoma (2020)

Nombre de viatgers nacionals en apartaments turístics d'Espanya per comunitat autònoma (2020)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	58.007	76.660	17.040	0	n.d.	26.495	124.275	175.209	93.172	50.952	9.375	23.074
Balears	1.060	1.371	227	0	n.d.	4.758	24.335	57.236	29.282	4.677	601	1.355
Canàries	21.551	26.373	9.509	0	n.d.	8.281	57.658	88.785	54.670	38.768	21.584	22.329
Catalunya	14.583	18.412	5.306	0	n.d.	18.488	56.663	106.869	51.701	19.041	3.732	7.588
C. Valenciana	21.906	25.997	5.186	0	n.d.	15.480	91.694	146.248	43.843	23.526	9.010	14.747
Madrid	21.385	23.553	5.543	0	n.d.	5.527	8.721	7.758	8.686	6.055	6.462	8.788

Taula 39: Nombre de viatgers nacionals en apartaments turístics d'Espanya per CA (2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 15. Nombre de viatgers internacionals en apartaments turístics d'Espanya per comunitat autònoma (2019)

Nombre de viatgers internacionals en apartaments turístics d'Espanya per comunitat autònoma (2019)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	75.409	83.142	100.492	136.850	140.548	148.319	150.670	154.215	141.448	140.639	78.812	68.350
Balears	1.541	3.936	7.128	36.870	147.791	201.808	247.631	268.290	196.939	92.753	4.632	4.294
Canàries	245.365	255.090	284.881	229.818	198.500	211.040	235.720	244.951	221.268	255.841	258.458	258.511
Catalunya	15.348	19.163	23.246	41.557	59.842	84.375	125.843	140.576	86.339	47.394	17.413	20.209
C. Valenciana	33.945	38.802	53.776	77.561	90.582	104.193	120.002	139.047	97.694	82.395	46.542	40.532
Madrid	14.500	17.054	24.978	29.988	30.174	32.604	30.913	26.989	31.292	34.137	25.508	22.273

Taula 40: Nombre de viatgers internacionals en apartaments turístics d'Espanya per CA (2019).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 16. Nombre de viatgers internacionals en apartaments turístics d'Espanya per comunitat autònoma (2020)

Nombre de viatgers internacionals en apartaments turístics d'Espanya per comunitat autònoma (2020)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	69.992	79.154	26.447	0	n.d.	1.519	23.462	33.608	16.078	11.615	2.996	4.975
Balears	1.534	3.273	888	0	n.d.	741	42.441	38.804	15.782	2.892	507	527
Canàries	244.126	257.985	82.342	0	n.d.	824	41.429	43.481	20.538	31.662	38.156	44.726
Catalunya	13.722	18.090	3.508	0	n.d.	3.020	31.672	43.769	9.865	4.414	1.157	1.056
C. Valenciana	38.921	45.047	14.428	0	n.d.	1.761	26.902	42.138	10.011	7.738	2.947	3.553
Madrid	24.976	26.083	4.917	0	n.d.	1.685	2.315	3.508	2.164	1.500	1.406	1.514

Taula 41: Nombre de viatgers internacionals en apartaments turístics d'Espanya per CA (2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 17. Nombre de viatgers nacionals en el turisme rural d'Espanya per comunitat autònoma (2019)

Nombre de viatgers nacionals en el turisme rural d'Espanya per comunitat autònoma (2019)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	9.933	15.454	14.610	19.930	14.263	20.492	29.617	35.750	19.335	21.544	23.687	30.557
Balears	1.893	2.740	3.774	3.875	5.134	7.418	7.662	8.684	6.881	5.096	3.435	3.423
Canàries	2.126	1.876	2.112	2.490	2.380	2.207	3.172	4.340	2.849	2.258	2.157	2.407
Catalunya	19.635	24.022	33.857	35.219	33.238	46.098	37.150	45.642	35.782	35.354	40.867	43.116
C. Valenciana	6.366	7.784	11.146	17.021	14.391	19.073	16.966	21.589	10.184	14.740	13.741	14.972
Madrid	8.492	11.688	14.800	12.016	13.408	14.367	15.569	15.614	11.613	14.486	13.998	16.426

Taula 42: Nombre de viatgers nacionals en el turisme rural d'Espanya per CA (2019).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 18. Nombre de viatgers nacionals en el turisme rural d'Espanya per comunitat autònoma (2020)

Nombre de viatgers nacionals en el turisme rural d'Espanya per comunitat autònoma (2020)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	12.276	17.857	3.141	n.d.	n.d.	17.186	39.192	40.916	21.369	12.982	1.174	5.258
Balears	2.460	3.394	992	n.d.	n.d.	1.295	7.163	12.987	6.262	4.120	2.006	2.755
Canàries	2.037	2.309	524	n.d.	n.d.	1.347	3.710	5.098	3.389	3.058	1.728	2.764
Catalunya	24.014	29.386	6.815	n.d.	n.d.	21.157	45.765	56.516	35.027	18.264	3.066	17.284
C. Valenciana	7.613	9.472	2.181	n.d.	n.d.	5.595	14.211	20.037	10.748	12.307	6.725	12.286
Madrid	6.375	9.785	2.200	n.d.	n.d.	8.599	11.055	10.971	5.833	5.027	7.816	10.621

Taula 43: Nombre de viatgers nacionals en el turisme rural d'Espanya per CA (2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 19. Nombre de viatgers internacionals en el turisme rural d'Espanya per comunitat autònoma (2019)

Nombre de viatgers internacionals en el turisme rural d'Espanya per comunitat autònoma (2019)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	2.803	3.938	5.427	13.507	15.383	15.846	19.346	22.877	16.033	13.785	5.117	3.819
Balears	3.123	5.366	12.119	23.066	29.911	35.663	38.436	42.956	42.039	27.938	5.486	4.351
Canàries	6.043	6.612	6.840	4.393	2.669	1.847	2.214	2.241	2.708	3.951	5.646	5.363
Catalunya	796	2.997	3.098	3.862	6.448	7.612	14.706	16.847	7.614	4.791	2.213	2.818
C. Valenciana	668	823	1.056	1.781	1.818	1.775	2.525	2.968	1.805	1.570	1.157	907
Madrid	266	308	393	453	684	1.078	642	1.253	2.887	661	439	501

Taula 44: Nombre de viatgers internacionals en el turisme rural d'Espanya per CA (2019).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 20. Nombre de viatgers internacionals en el turisme rural d'Espanya per comunitat autònoma (2020)

Nombre de viatgers internacionals en el turisme rural d'Espanya per comunitat autònoma (2020)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	2.333	3.179	1.364	n.d.	n.d.	233	4.773	6.336	1.521	1.098	271	532
Balears	2.940	5.152	2.620	n.d.	n.d.	271	14.089	13.278	3.683	3.044	639	722
Canàries	6.138	6.459	2.788	n.d.	n.d.	33	479	762	541	629	905	1.484
Catalunya	1.576	1.597	609	n.d.	n.d.	458	4.748	4.152	1.408	735	48	412
C. Valenciana	844	1.459	469	n.d.	n.d.	169	736	774	413	472	214	205
Madrid	269	564	72	n.d.	n.d.	229	732	1.332	613	343	276	1.126

Taula 45: Nombre de viatgers internacionals en el turisme rural d'Espanya per CA (2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 21. Estada mitja en el sector hotelier d'Espanya per comunitat autònoma (dies) (2019)

Estada mitja en el sector hotelier d'Espanya per comunitat autònoma (dies) (2019)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	2,33	2,28	2,56	2,68	2,64	2,86	3,24	3,34	3,00	2,68	2,32	2,17
Balears	3,09	3,88	4,45	4,65	5,05	5,57	5,84	5,96	5,73	5,74	3,33	3,31
Canàries	7,42	6,82	6,73	6,59	6,43	6,69	7,06	7,19	7,12	6,69	6,91	6,94
Catalunya	2,27	2,24	2,35	2,60	2,71	2,98	3,35	3,45	3,18	2,65	2,15	2,15
C. Valenciana	2,99	2,81	3,04	3,12	3,07	3,15	3,50	3,63	3,46	3,22	2,90	2,78
Madrid	2,03	1,91	2,02	2,06	2,00	1,98	2,03	2,05	2,10	2,01	2,02	2,05

Taula 46: Estada mitja en el sector hotelier d'Espanya per CA (dies) (2019).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 22. Estada mitja en el sector hotelier d'Espanya per comunitat autònoma (dies) (2020)

Estada mitja en el sector hotelier d'Espanya per comunitat autònoma (dies) (2020)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	2,22	2,34	2,62	0,00	2,83	1,85	2,74	2,97	2,44	2,00	1,94	1,70
Balears	3,42	3,73	4,43	0,00	2,79	2,90	4,69	4,63	3,72	2,57	2,17	2,25
Canàries	7,49	6,55	7,73	0,00	4,85	2,43	5,18	5,46	4,54	3,97	5,42	5,48
Catalunya	2,23	2,17	2,33	0,00	2,79	1,88	2,43	2,62	2,08	1,88	1,94	1,78
C. Valenciana	2,81	2,72	3,27	0,00	2,17	1,91	2,48	2,72	2,45	2,09	1,92	1,86
Madrid	2,03	1,96	2,34	0,00	2,27	2,47	2,20	2,23	2,06	2,15	1,99	1,92

Taula 47: Estada mitja en el sector hotelier d'Espanya per CA (dies) (2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 23. Estada mitja en els càmpings d'Espanya per comunitat autònoma (dies) (2019)

Estada mitja en els càmpings d'Espanya per comunitat autònoma (dies) (2019)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	8,19	6,13	5,12	3,83	3,22	3,11	3,90	4,12	3,77	3,69	5,58	6,45
Balears	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	4,62	4,87	6,69	6,74	5,43	8,08	n.d.	n.d.
Canàries	4,24	4,34	3,86	3,25	3,07	2,90	4,07	4,63	3,60	3,52	5,67	6,49
Catalunya	2,54	2,39	2,43	3,83	3,89	4,37	6,31	6,68	5,45	3,61	2,53	2,75
C. Valenciana	16,38	16,08	11,57	7,29	7,03	5,92	7,25	6,82	7,77	9,31	12,52	13,91
Madrid	3,44	2,76	3,20	3,40	3,07	2,81	3,74	4,02	3,27	3,14	3,16	3,31

Taula 48: Estada mitja en els càmpings d'Espanya per CA (dies) (2019).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 24. Estada mitja en els càmpings d'Espanya per comunitat autònoma (dies) (2020)

Estada mitja en els càmpings d'Espanya per comunitat autònoma (dies) (2020)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	7,55	5,32	8,15	0,00	13,16	3,26	3,60	3,82	3,43	3,46	17,88	8,65
Balears	n.d.	n.d.	n.d.	0,00	n.d.	n.d.	4,23	5,62	4,83	n.d.	n.d.	n.d.
Canàries	7,06	5,89	n.d.	0,00	n.d.	n.d.	3,94	3,89	3,98	3,50	5,89	6,93
Catalunya	2,66	2,33	2,85	0,00	2,40	2,84	4,73	5,42	3,86	2,96	2,84	3,46
C. Valenciana	17,35	15,91	20,99	0,00	9,08	6,43	6,65	6,10	6,21	7,66	16,88	12,18
Madrid	3,58	3,12	3,59	0,00	4,91	3,71	3,66	4,02	3,63	3,82	3,30	3,56

Taula 49: Estada mitja en els càmpings d'Espanya per CA (dies) (2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 25. Estada mitja en els apartaments turístics d'Espanya per comunitat autònoma (dies) (2019)

Estada mitja en els apartaments turístics d'Espanya per comunitat autònoma (dies) (2019)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	3,76	3,57	3,62	3,66	3,57	3,89	4,75	4,86	4,14	3,93	3,65	3,48
Balears	9,48	7,27	6,09	5,81	5,59	5,96	6,06	5,96	6,13	6,36	5,81	5,28
Canàries	9,54	8,56	8,13	7,52	7,14	6,98	7,78	8,08	7,77	7,52	8,16	8,28
Catalunya	5,82	5,31	4,79	4,25	4,67	5,11	6,36	7,03	5,84	5,03	5,06	4,82
C. Valenciana	7,70	6,41	5,87	4,94	4,91	5,39	6,94	7,49	6,36	5,79	5,34	5,13
Madrid	4,08	3,59	3,47	3,35	3,30	3,19	3,28	3,42	3,20	3,19	3,30	3,42

Taula 50: Estada mitja en els apartaments turístics d'Espanya per CA (dies) (2019).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 26. Estada mitja en els apartaments turístics d'Espanya per comunitat autònoma (dies) (2020)

Estada mitja en els apartaments turístics d'Espanya per comunitat autònoma (dies) (2020)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	3,71	3,65	5,31	0,00	6,46	3,08	4,00	4,60	3,70	3,23	4,95	3,49
Balears	7,86	6,78	9,31	0,00	11,31	4,71	5,47	5,54	5,09	5,71	6,94	7,21
Canàries	9,35	8,32	11,01	0,00	11,26	3,26	5,24	5,80	4,97	4,37	5,96	6,52
Catalunya	5,74	4,75	10,91	0,00	14,69	3,27	5,32	5,90	4,28	6,52	20,91	12,01
C. Valenciana	6,49	6,01	7,00	0,00	22,29	5,69	6,38	6,73	6,63	6,36	9,34	5,89
Madrid	3,45	3,12	5,88	0,00	7,21	6,40	5,56	5,52	6,79	10,12	7,78	7,60

Taula 51: Estada mitja en els apartaments turístics d'Espanya per CA (dies) (2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 27. Estada mitja en el turisme rural d'Espanya per comunitat autònoma (dies) (2019)

Estada mitja en el turisme rural d'Espanya per comunitat autònoma (dies) (2019)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	2,62	2,19	2,63	3,35	3,27	3,57	4,26	4,82	3,72	3,11	2,33	2,75
Balears	2,76	2,72	3,19	3,68	3,74	3,96	4,24	4,16	3,81	3,44	3,13	3,30
Canàries	4,85	4,70	4,66	4,84	3,99	4,35	4,84	4,79	4,44	4,60	4,34	4,78
Catalunya	1,84	1,84	1,84	2,50	1,93	2,18	3,28	4,50	2,18	1,87	1,87	2,45
C. Valenciana	2,20	1,93	2,05	2,59	2,15	2,13	3,65	3,30	2,22	2,02	2,06	2,41
Madrid	1,77	1,67	1,60	1,93	1,57	1,73	1,91	2,09	1,61	1,65	1,62	1,81

Taula 52: Estada mitja en el turisme rural d'Espanya per CA (dies) (2019).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 28. Estada mitja en el turisme rural d'Espanya per comunitat autònoma (dies) (2020)

Estada mitja en el turisme rural d'Espanya per comunitat autònoma (dies) (2020)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	2,48	2,68	3,51	n.d.	2,69	2,54	3,85	4,63	3,02	2,77	4,92	2,92
Balears	3,00	2,87	3,64	n.d.	6,61	2,48	3,86	3,86	2,93	2,61	2,64	2,19
Canàries	4,75	4,70	5,78	n.d.	16,11	4,03	4,71	4,73	4,25	3,32	4,27	3,95
Catalunya	1,98	2,00	2,19	n.d.	5,19	2,06	3,32	4,53	2,45	2,17	3,17	2,35
C. Valenciana	2,32	2,04	2,61	n.d.	4,13	2,29	3,23	3,26	2,18	2,31	2,43	2,31
Madrid	1,80	1,68	1,97	n.d.	2,54	1,98	2,34	2,48	1,91	1,78	1,96	1,87

Taula 53: Estada mitja en el turisme rural d'Espanya per CA (dies) (2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 29. Pernotacions del turisme nacional en el sector hotelier d'Espanya per comunitat autònoma (2019)

Pernotacions del turisme nacional en el sector hotelier d'Espanya per comunitat autònoma (2019)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	1.013.139	1.329.316	1.842.272	2.125.055	2.028.654	2.473.358	3.621.961	4.374.388	2.526.242	1.583.316	1.307.808	1.334.777
Balears	54.408	153.099	215.128	354.124	514.204	648.436	776.686	969.715	608.876	294.200	91.267	57.813
Canàries	458.846	408.776	492.992	668.328	732.051	911.977	1.145.170	1.502.397	938.620	680.526	546.615	564.789
Catalunya	674.311	759.928	1.070.819	1.504.697	1.281.802	1.653.374	2.011.315	2.499.681	1.455.608	1.011.581	787.645	886.312
C. Valenciana	704.581	836.184	1.166.465	1.346.924	1.291.722	1.684.079	2.235.222	2.570.301	1.535.854	1.096.940	951.138	785.055
Madrid	881.136	880.621	979.040	949.015	962.658	959.259	907.375	833.852	896.359	943.801	985.092	1.003.989

Taula 54: Pernotacions del turisme nacional en el sector hotelier d'Espanya per CA (2019).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 30. Pernotacions del turisme nacional en el sector hotelier d'Espanya per comunitat autònoma (2020)

Pernotacions del turisme nacional en el sector hotelier d'Espanya per comunitat autònoma (2020)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	1.051.756	1.529.765	694.896	0	33.632	348.173	1.954.643	2.922.512	1.489.464	765.069	244.442	286.596
Balears	55.272	149.209	75.721	0	5.055	51.712	308.828	725.222	290.021	84.185	29.575	24.471
Canàries	493.404	453.723	183.551	0	4.418	24.164	361.528	884.710	569.253	371.225	156.942	202.145
Catalunya	708.981	807.251	389.436	0	21.431	224.169	1.046.444	2.005.931	938.225	394.820	200.186	276.192
C. Valenciana	619.126	846.599	354.598	0	19.608	150.413	888.656	1.390.911	714.807	456.233	210.128	225.773
Madrid	920.594	938.373	356.134	0	26.084	157.408	302.744	277.195	330.083	269.544	303.498	348.018

Taula 55: Pernotacions del turisme nacional en el sector hotelier d'Espanya per CA (2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 31. Pernoctacions del turisme internacional en el sector hotelier d'Espanya per comunitat autònoma (2019)

Pernoctacions del turisme internacional en el sector hotelier d'Espanya per comunitat autònoma (2019)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	1.217.380	1.339.252	1.915.822	2.657.112	3.179.861	3.283.558	3.130.527	3.212.837	3.522.524	3.205.630	1.490.327	1.132.729
Balears	129.311	357.932	932.094	2.710.493	6.592.341	8.564.483	9.755.705	9.879.075	8.394.762	5.531.878	302.720	230.187
Canàries	5.099.806	4.695.875	5.224.836	4.802.794	4.220.862	4.521.239	5.125.520	5.135.576	4.678.079	5.042.697	4.842.439	4.842.214
Catalunya	1.505.126	1.693.048	2.125.254	3.134.919	4.129.421	5.200.609	6.151.341	6.421.100	5.107.852	3.815.630	1.806.090	1.548.327
C. Valenciana	723.409	754.324	1.002.297	1.156.068	1.282.066	1.310.415	1.410.611	1.464.160	1.449.296	1.400.413	936.678	695.332
Madrid	888.710	881.619	1.197.738	1.243.947	1.384.625	1.366.216	1.367.073	1.189.764	1.375.365	1.416.809	1.150.362	1.011.203

Taula 56: Pernoctacions del turisme internacional en el sector hotelier d'Espanya per CA (2019).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 32. Pernoctacions del turisme internacional en el sector hotelier d'Espanya per comunitat autònoma (2020)

Pernoctacions del turisme internacional en el sector hotelier d'Espanya per comunitat autònoma (2020)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	1.293.668	1.470.266	796.798	0	7.266	44.798	508.843	646.521	318.815	223.813	76.832	79.127
Balears	175.890	381.782	288.059	0	622	17.196	1.351.854	1.421.509	227.508	84.967	16.234	16.431
Canàries	5.092.164	4.922.267	2.462.585	0	1.627	5.807	662.900	1.034.428	387.194	370.640	611.016	726.062
Catalunya	1.564.883	1.580.896	634.518	0	8.076	70.526	758.781	765.277	326.526	196.149	77.421	113.751
C. Valenciana	684.803	780.864	425.880	0	2.301	20.177	241.315	303.921	138.209	126.024	67.178	59.740
Madrid	959.850	928.339	432.520	0	7.825	92.380	156.776	149.245	129.176	108.755	102.248	111.136

Taula 57: Pernoctacions del turisme internacional en el sector hotelier d'Espanya per CA (2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 33. Pernoctacions del turisme nacional en càmpings d'Espanya per comunitat autònoma (2019)

Pernoctacions del turisme nacional en càmpings d'Espanya per comunitat autònoma (2019)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	31.210	54.724	77.494	155.341	141.326	282.472	648.181	977.230	243.745	94.288	47.409	58.832
Balears	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	6.780	14.676	17.091	31.763	12.695	813	n.d.	n.d.
Canàries	2.475	3.439	4.750	12.919	6.003	8.231	13.741	15.321	5.070	3.765	2.558	2.204
Catalunya	50.893	76.757	191.893	819.339	605.131	1.204.861	1.439.211	2.442.807	884.013	281.784	142.903	103.113
C. Valenciana	60.912	58.348	92.195	243.575	182.262	337.495	627.881	906.423	252.947	128.973	88.408	95.771
Madrid	26.074	28.168	45.429	56.418	46.980	87.068	133.340	158.761	64.725	54.217	35.864	43.379

Taula 58: Pernoctacions del turisme nacional en càmpings d'Espanya per CA (2019).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 34. Pernoctacions del turisme nacional en càmpings d'Espanya per comunitat autònoma (2020)

Pernoctacions del turisme nacional en càmpings d'Espanya per comunitat autònoma (2020)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	30.400	68.862	21.810	0	n.d.	131.484	498.099	650.547	193.350	92.026	26.156	31.489
Balears	n.d.	n.d.	n.d.	0	n.d.	n.d.	12.854	35.012	10.289	n.d.	n.d.	n.d.
Canàries	1.780	2.617	n.d.	0	n.d.	n.d.	9.378	11.959	4.137	4.146	1.627	1.663
Catalunya	67.364	106.975	55.224	0	n.d.	417.652	1.287.127	2.409.764	951.220	304.642	27.938	71.396
C. Valenciana	63.185	61.613	30.155	0	n.d.	192.462	464.207	741.154	263.244	172.599	67.118	94.391
Madrid	30.851	34.689	8.220	0	n.d.	64.145	131.473	133.403	58.405	46.046	38.303	40.069

Taula 59: Pernoctacions del turisme nacional en càmpings d'Espanya per CA (2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 35. Pernoctacions del turisme internacional en càmpings d'Espanya per comunitat autònoma (2019)

Pernoctacions del turisme internacional en càmpings d'Espanya per comunitat autònoma (2019)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	186.832	185.783	168.651	134.519	143.743	108.629	104.419	148.238	135.040	141.090	137.496	164.855
Balears	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	12.118	22.008	44.790	40.640	22.846	9.005	n.d.	n.d.
Canàries	6.692	7.010	7.748	2.411	4.298	4.144	4.215	3.817	3.154	3.417	4.419	4.815
Catalunya	26.516	38.075	93.667	343.287	583.230	1.153.205	2.503.893	2.758.068	1.034.016	313.720	40.888	37.858
C. Valenciana	549.793	546.345	559.480	399.749	466.730	394.239	398.481	435.899	443.165	597.080	497.293	530.518
Madrid	3.457	3.968	7.643	11.340	29.849	18.578	15.335	15.768	12.796	10.122	4.673	4.188

Taula 60: Pernoctacions del turisme internacional en càmpings d'Espanya per CA (2019).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 36. Pernoctacions del turisme internacional en càmpings d'Espanya per comunitat autònoma (2020)

Pernoctacions del turisme internacional en càmpings d'Espanya per comunitat autònoma (2020)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	207.441	223.265	123.480	0	n.d.	28.343	56.408	54.735	42.619	53.349	57.245	63.735
Balears	n.d.	n.d.	n.d.	0	n.d.	n.d.	17.202	13.843	2.128	n.d.	n.d.	n.d.
Canàries	4.838	4.694	n.d.	0	n.d.	n.d.	4.150	3.704	3.261	3.373	4.096	4.287
Catalunya	36.490	51.292	17.614	0	n.d.	25.123	725.930	593.025	150.695	38.007	4.318	5.824
C. Valenciana	586.387	610.083	393.397	0	n.d.	89.642	183.864	194.563	186.889	257.304	240.680	242.761
Madrid	4.257	4.053	9.185	0	n.d.	360	3.257	5.670	3.184	881	515	433

Taula 61: Pernoctacions del turisme internacional en càmpings d'Espanya per CA 2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 37. Pernoctacions del turisme nacional en apartaments turístics d'Espanya per comunitat autònoma (2019)

Pernoctacions del turisme nacional en apartaments turístics d'Espanya per comunitat autònoma (2019)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	133.125	140.924	182.512	288.740	272.072	404.256	707.771	927.735	442.440	169.026	137.605	199.890
Balears	4.611	5.336	7.340	28.627	84.992	196.710	231.582	277.007	175.824	59.435	6.887	7.554
Canàries	117.925	111.575	143.921	257.516	257.488	320.561	444.675	571.733	322.342	189.597	138.334	141.683
Catalunya	93.728	89.236	106.766	161.152	139.264	279.984	349.282	555.283	275.610	137.430	92.895	111.248
C. Valenciana	77.361	83.381	123.995	233.132	190.394	448.109	1.010.715	1.378.502	426.166	121.443	98.886	131.331
Madrid	57.103	60.715	81.091	69.508	71.368	73.181	71.433	63.788	68.410	71.464	75.256	84.955

Taula 62: Pernoctacions del turisme nacional en apartaments turístics d'Espanya per CA (2019).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 38. Pernoctacions del turisme nacional en apartaments turístics d'Espanya per comunitat autònoma (2020)

Pernoctacions del turisme nacional en apartaments turístics d'Espanya per comunitat autònoma (2020)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	135.286	163.508	48.851	0	n.d.	78.323	474.761	784.344	320.248	137.210	35.514	64.417
Balears	5.721	5.182	1.244	0	n.d.	19.797	111.242	281.378	146.333	22.715	2.489	7.874
Canàries	119.713	123.167	48.801	0	n.d.	22.883	223.573	423.057	211.488	129.804	75.892	84.203
Catalunya	90.736	89.913	62.185	0	n.d.	58.576	262.618	602.175	204.144	111.898	72.860	78.283
C. Valenciana	86.495	95.042	26.162	0	n.d.	76.569	569.435	945.465	273.969	116.514	57.901	62.656
Madrid	67.822	68.363	27.695	0	n.d.	27.413	39.012	37.241	47.955	47.489	41.390	53.650

Taula 63: Pernoctacions del turisme nacional en apartaments turístics d'Espanya per CA (2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 39. Pernotacions del turisme internacional en apartaments turístics d'Espanya per comunitat autònoma (2019)

Pernotacions del turisme internacional en apartaments turístics d'Espanya per comunitat autònoma (2019)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	353.312	402.287	479.069	599.235	616.292	692.200	771.221	791.393	675.925	674.534	383.190	320.733
Balears	17.598	29.230	50.270	222.549	880.404	1.282.728	1.546.124	1.637.862	1.265.869	626.317	30.622	25.498
Canàries	2.426.100	2.269.263	2.432.496	1.931.483	1.616.325	1.692.032	2.114.041	2.256.186	1.917.920	2.081.378	2.203.675	2.251.355
Catalunya	84.120	100.495	106.647	176.757	282.939	485.423	866.341	1.046.353	530.718	241.562	79.376	92.240
C. Valenciana	310.495	318.342	397.640	449.909	494.929	638.555	836.617	1.086.084	636.004	539.820	306.321	280.524
Madrid	64.634	67.501	92.945	102.992	100.587	106.689	104.443	92.105	107.575	116.743	94.418	90.781

Taula 64: Pernotacions del turisme internacional en apartaments turístics d'Espanya per CA (2019).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 40. Pernoctacions del turisme internacional en apartaments turístics d'Espanya per comunitat autònoma (2020)

Pernoctacions del turisme internacional en apartaments turístics d'Espanya per comunitat autònoma (2020)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	339.367	405.683	181.909	0	n.d.	7.861	115.743	175.682	84.226	64.586	25.757	33.518
Balears	14.654	26.313	9.140	0	n.d.	6.129	253.981	250.242	82.816	20.495	5.202	5.703
Canàries	2.363.778	2.241.490	962.152	0	n.d.	6.791	295.719	344.146	162.032	177.848	279.932	353.208
Catalunya	71.846	83.474	33.970	0	n.d.	11.743	207.366	285.901	59.248	40.960	29.396	25.526
C. Valenciana	308.327	332.109	111.155	0	n.d.	21.513	187.114	322.606	83.260	82.410	53.788	45.087
Madrid	92.286	86.396	33.793	0	n.d.	18.784	22.360	24.905	25.765	28.964	19.779	24.598

Taula 65: Pernoctacions del turisme internacional en apartaments turístics d'Espanya per CA (2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 41. Pernoctacions del turisme nacional en el turisme rural d'Espanya per comunitat autònoma (2019)

Pernoctacions del turisme nacional en el turisme rural d'Espanya per comunitat autònoma (2019)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	20.912	27.523	32.041	49.844	30.016	45.813	83.116	130.710	44.956	44.867	50.124	76.863
Balears	4.089	4.766	7.282	9.141	13.283	22.073	24.046	32.248	20.149	11.092	6.726	7.624
Canàries	5.862	4.184	5.216	7.314	6.037	5.830	10.506	15.571	8.527	6.242	5.487	7.047
Catalunya	35.984	43.488	61.897	85.930	60.912	96.156	98.009	186.541	72.277	63.638	74.630	106.315
C. Valenciana	12.424	13.794	20.888	42.424	27.444	38.793	60.460	68.830	20.922	27.429	26.278	35.280
Madrid	15.099	19.654	23.531	23.197	21.056	24.765	29.560	32.574	19.711	23.599	22.574	29.556

Taula 66: Pernoctacions del turisme nacional en el turisme rural d'Espanya per CA (2019).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 42. Pernoctacions del turisme nacional en el turisme rural d'Espanya per comunitat autònoma (2020)

Pernoctacions del turisme nacional en el turisme rural d'Espanya per comunitat autònoma (2020)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	25.913	36.605	7.860	n.d.	n.d.	43.346	146.161	176.788	58.611	31.063	4.247	12.994
Balears	4.626	6.000	1.970	n.d.	n.d.	2.972	22.198	43.696	16.960	8.292	3.639	4.735
Canàries	5.486	6.561	1.684	n.d.	n.d.	3.811	14.844	21.873	12.636	9.011	5.160	8.619
Catalunya	45.563	56.055	13.939	n.d.	n.d.	43.597	145.353	250.893	85.942	39.956	9.778	40.801
C. Valenciana	16.460	17.182	5.018	n.d.	n.d.	12.411	45.236	64.132	22.338	28.171	15.690	27.923
Madrid	11.587	16.506	4.271	n.d.	n.d.	17.098	25.628	28.032	11.382	9.093	15.451	20.287

Taula 67: Pernoctacions del turisme nacional en el turisme rural d'Espanya per CA (2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 43. Pernoctacions del turisme internacional en el turisme rural d'Espanya per comunitat autònoma de destí (2019)

Pernoctacions del turisme internacional en el turisme rural d'Espanya per comunitat autònoma de destí (2019)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	12.475	14.885	20.701	62.245	66.795	83.867	125.444	151.734	86.619	64.993	17.017	17.736
Balears	9.778	17.244	43.392	89.872	117.937	148.704	171.589	182.727	166.218	102.551	21.187	18.028
Canàries	33.727	35.702	36.521	26.010	14.114	11.792	15.539	15.932	16.143	22.309	28.389	30.111
Catalunya	1.653	6.339	6.137	11.880	15.526	20.959	72.178	94.722	22.138	11.524	5.731	6.306
C. Valenciana	3.084	2.853	4.104	6.240	7.405	5.536	10.766	12.226	5.637	5.451	4.387	3.029
Madrid	398	432	743	887	1.007	1.889	1.444	2.638	3.666	1.418	882	1.013

Taula 68: Pernoctacions del turisme internacional en el turisme rural d'Espanya per CA (2019).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 44. Pernoctacions del turisme internacional en el turisme rural d'Espanya per comunitat autònoma (2020)

Pernoctacions del turisme internacional en el turisme rural d'Espanya per comunitat autònoma (2020)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	10.260	19.770	7.931	n.d.	n.d.	843	22.957	42.101	10.423	7.933	2.867	3.933
Balears	11.588	18.538	11.171	n.d.	n.d.	905	59.916	57.636	12.164	10.382	3.340	2.873
Canàries	33.346	34.636	17.453	n.d.	n.d.	1.744	4.887	5.821	4.048	3.228	6.068	8.164
Catalunya	5.118	5.945	2.291	n.d.	n.d.	953	22.513	23.641	3.382	1.344	95	822
C. Valenciana	3.198	5.082	1.907	n.d.	n.d.	806	3.109	3.744	1.953	1.318	1.139	955
Madrid	380	860	212	n.d.	n.d.	361	1.947	2.422	957	472	379	1.670

Taula 69: Pernoctacions del turisme internacional en el turisme rural d'Espanya per CA (2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 45. Despesa mitja per persona dels turistes internacionals a Espanya segons comunitat autònoma (€) (2019)

Despesa mitja per persona dels turistes internacionals a Espanya per comunitat autònoma (2019)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	1.037	991	1.049	871	975	997	1.115	1.097	988	1.065	1.096	1.199
Balears	953	914	971	917	945	1.039	1.231	1.239	1.060	1.059	1.030	1.143
Canàries	1.264	1.226	1.301	1.254	1.204	1.221	1.443	1.436	1.285	1.248	1.264	1.241
Catalunya	1.037	984	967	984	1.090	1.155	1.257	1.174	1.132	1.114	926	1.089
C. Valenciana	1.060	1.035	979	866	870	980	1.096	1.115	998	962	958	1.051
Madrid	1.316	1.264	1.205	1.303	1.304	1.535	1.541	1.396	1.414	1.354	1.296	1.506

Taula 70: Despesa mitja per persona dels turistes internacionals a Espanya per comunitat autònoma (€) (2019).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 46. Despesa mitja per persona dels turistes internacionals a Espanya segons comunitat autònoma (€) (2020)

Despesa mitja per persona dels turistes internacionals a Espanya per comunitat autònoma (2020)												
CA	GEN.	FEB.	MARÇ	ABR.	MAIG	JUNY	JUL.	AG.	SET.	OCT.	NOV.	DES.
Andalusia	1.109	1.062	1.116	0	0	709	979	1.069	920	1.051	1.177	1.331
Balears	1.032	956	905	0	0	974	1.084	1.170	1.023	985	1.074	1.143
Canàries	1.291	1.222	1.324	0	0	1.346	1.280	1.417	1.325	1.153	1.241	1.274
Catalunya	1.041	1.028	999	0	0	506	971	942	675	585	736	873
C. Valenciana	1.031	1.001	985	0	0	581	991	948	877	879	989	1.039
Madrid	1.426	1.272	1.283	0	0	760	1.492	1.350	1.347	1.564	1.036	1.389

Taula 71: Despesa mitja per persona dels turistes internacionals a Espanya per comunitat autònoma (€) (2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 47. Despesa mitja per turistes internacionals segons comunitat autònoma (€) (2019)

Despesa mitja per turistes internacionals segons comunitat autònoma (2019)				
CA	Trimestre 1	Trimestre 2	Trimestre 3	Trimestre 4
Andalusia				
Alemanya	541,75	455,17	466,48	455,48
Bèlgica	450,85	381,29	381,86	397,63
França	339,81	275,87	299,50	295,38
Irlanda	488,34	427,55	426,95	396,59
Itàlia	334,94	287,05	297,69	272,45
Països Baixos	361,05	308,27	311,73	301,47
Portugal	370,35	308,20	339,67	321,73
Regne Unit	451,92	379,47	386,50	374,19
Suïssa	799,29	625,50	656,38	634,52
Estats Units d'Amèrica	421,26	340,90	370,33	339,04
Balears				
Alemanya	529,36	546,82	641,24	595,18
Bèlgica	477,44	423,07	491,54	471,26
França	413,23	321,46	413,91	373,13
Irlanda	366,46	406,68	465,31	384,24
Itàlia	485,42	438,32	533,65	466,53
Països Baixos	333,24	305,90	369,06	352,65
Portugal	582,91	431,04	540,74	563,35
Regne Unit	418,63	373,90	453,24	386,05
Suïssa	775,38	711,19	863,67	749,12
Estats Units d'Amèrica	637,27	467,59	624,35	594,53
Canàries				
Alemanya	633,41	564,65	602,27	598,95

Bèlgica	505,79	458,61	465,63	496,77
França	398,55	339,34	372,85	383,11
Irlanda	581,25	483,36	528,06	489,75
Itàlia	440,78	383,26	416,91	381,93
Països Baixos	341,22	302,99	310,17	322,15
Portugal	372,38	356,62	409,06	356,06
Regne Unit	469,84	397,39	436,33	437,49
Suïssa	799,72	707,91	772,70	763,45
Estats Units d'Amèrica	484,74	429,55	533,27	465,20
Catalunya				
Alemanya	329,81	384,00	430,16	313,48
Bèlgica	276,87	324,15	374,51	286,26
França	279,51	297,58	327,81	284,39
Irlanda	244,10	310,28	352,21	235,08
Itàlia	264,46	292,89	323,75	241,96
Països Baixos	227,14	265,68	316,83	217,75
Portugal	232,86	247,92	290,40	213,76
Regne Unit	256,90	283,31	316,13	237,58
Suïssa	495,91	516,78	545,83	457,86
Estats Units d'Amèrica	274,27	330,57	365,70	285,60
C. Valenciana				
Alemanya	754,62	615,72	788,51	674,20
Bèlgica	639,11	530,76	652,63	600,98
França	478,22	396,07	543,79	460,14
Irlanda	617,93	521,34	700,74	567,08
Itàlia	443,41	369,79	515,87	394,64
Països Baixos	530,13	422,02	540,40	476,42
Portugal	440,76	351,83	590,45	380,12

Regne Unit	714,88	567,14	724,56	633,62
Suïssa	1.060,97	823,92	1.016,26	917,35
Estats Units d'Amèrica	584,60	464,45	674,06	537,04
Madrid				
Alemanya	310,63	332,30	299,40	338,96
Bèlgica	250,12	268,24	250,28	307,03
França	211,70	225,79	222,20	257,01
Irlanda	271,75	290,15	262,10	295,57
Itàlia	269,22	278,77	260,06	292,87
Països Baixos	239,08	245,08	230,45	265,94
Portugal	290,32	285,14	273,01	340,15
Regne Unit	393,84	392,09	361,01	404,52
Suïssa	584,75	592,94	539,04	641,25
Estats Units d'Amèrica	348,64	364,30	349,67	408,63

Taula 72: Despesa mitja per persona per turistes internacionals segons CA (2019).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 48. Despesa mitja per turistes internacionals segons comunitat autònoma (€) (2020)

Despesa mitja per turistes internacionals segons comunitat autònoma (2020)				
CA	Trimestre 1	Trimestre 2	Trimestre 3	Trimestre 4
Andalusia				
Alemanya	501,32	n.d.	410,24	426,07
Bèlgica	417,94	n.d.	361,47	398,15
França	322,54	n.d.	289,56	287,82
Irlanda	410,59	n.d.	309,57	318,33
Itàlia	294,35	n.d.	274,74	256,33
Països Baixos	324,91	n.d.	306,37	331,85
Portugal	346,06	n.d.	307,88	314,43
Regne Unit	403,03	n.d.	340,52	360,05
Suïssa	720,93	n.d.	639,03	759,41
Estats Units d'Amèrica	362,58	n.d.	416,16	412,38
Balears				
Alemanya	554,07	n.d.	690,39	929,28
Bèlgica	409,87	n.d.	540,97	677,16
França	366,20	n.d.	477,55	532,65
Irlanda	303,37	n.d.	390,27	464,88
Itàlia	355,95	n.d.	555,85	562,36
Països Baixos	348,06	n.d.	450,85	619,45
Portugal	351,92	n.d.	597,45	533,99
Regne Unit	387,43	n.d.	495,61	598,11
Suïssa	742,55	n.d.	921,89	1.309,31
Estats Units d'Amèrica	509,07	n.d.	785,44	903,39
Canàries				
Alemanya	619,94	n.d.	649,43	648,57

Bèlgica	497,82	n.d.	536,86	536,83
França	398,77	n.d.	486,78	489,48
Irlanda	513,68	n.d.	471,64	452,59
Itàlia	411,87	n.d.	468,44	407,52
Països Baixos	317,01	n.d.	345,97	393,54
Portugal	346,25	n.d.	452,55	390,61
Regne Unit	457,66	n.d.	465,31	477,79
Suïssa	782,98	n.d.	831,95	825,77
Estats Units d'Amèrica	467,33	n.d.	671,33	642,80
Catalunya				
Alemanya	287,62	n.d.	243,17	162,64
Bèlgica	270,56	n.d.	243,89	177,64
França	283,07	n.d.	234,64	178,87
Irlanda	202,43	n.d.	145,54	110,21
Itàlia	233,72	n.d.	190,28	142,74
Països Baixos	212,97	n.d.	206,44	141,64
Portugal	217,61	n.d.	169,57	134,83
Regne Unit	222,82	n.d.	167,52	131,28
Suïssa	441,36	n.d.	369,94	352,43
Estats Units d'Amèrica	248,49	n.d.	265,61	222,47
C. Valenciana				
Alemanya	757,45	n.d.	793,58	829,64
Bèlgica	625,98	n.d.	658,95	711,64
França	492,60	n.d.	574,13	553,15
Irlanda	534,09	n.d.	572,71	577,75
Itàlia	411,12	n.d.	488,48	444,59
Països Baixos	493,98	n.d.	559,60	632,41
Portugal	393,94	n.d.	567,73	550,30

Regne Unit	644,17	n.d.	680,38	707,71
Suïssa	1.061,54	n.d.	1.052,78	1.378,57
Estats Units d'Amèrica	564,36	n.d.	822,38	806,50
Madrid				
Alemanya	327,70	n.d.	458,33	382,62
Bèlgica	287,41	n.d.	433,59	377,24
França	240,22	n.d.	354,70	296,43
Irlanda	276,13	n.d.	375,53	338,25
Itàlia	281,82	n.d.	392,90	321,30
Països Baixos	258,13	n.d.	350,46	436,19
Portugal	325,63	n.d.	480,48	450,21
Regne Unit	377,01	n.d.	177,12	376,28
Suïssa	610,20	n.d.	1.031,77	963,48
Estats Units d'Amèrica	390,49	n.d.	697,27	636,77

Taula 73: Despesa mitja per turistes internacionals segons CA (2020).
 Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 49. Despesa mitja per persona resident a Espanya per comunitat autònoma de residència (2019)

Despesa mitja per persona resident a Espanya per comunitat autònoma de residència (2019)					
CA	Trimestre 1	Trimestre 2	Trimestre 3	Trimestre 4	Mitjana
Andalusia	176,41	183,97	262,68	239,94	215,75
Balears	329,22	311,99	356,82	314,20	328,06
Canàries	220,31	319,60	337,13	280,10	289,29
Catalunya	226,40	237,25	371,05	206,31	260,25
C. Valenciana	171,68	201,81	285,30	204,88	215,92
Madrid	232,35	255,62	369,85	248,14	276,49
Mitjana	226,06	251,71	330,47	248,93	264,29

Taula 74: Despesa mitja per persona resident a Espanya per comunitat autònoma de residència (2019).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).

Annex 50. Despesa mitja per persona resident a Espanya per comunitat autònoma de residència (2020)

Despesa mitja per persona resident a Espanya per comunitat autònoma de residència (2020)					
CA	Trimestre 1	Trimestre 2	Trimestre 3	Trimestre 4	Mitjana
Andalusia	203,65	133,13	188,66	156,43	170,47
Balears	324,08	187,85	255,58	211,29	244,70
Canàries	251,84	109,50	245,49	162,86	192,42
Catalunya	247,35	133,66	257,29	162,89	200,30
C. Valenciana	214,52	118,66	185,46	109,23	156,97
Madrid	250,73	194,05	308,11	205,43	239,58
Mitjana	248,70	146,14	240,10	168,02	200,74

Taula 75: Despesa mitja per persona resident a Espanya per comunitat autònoma de residència (2020).

Font: INE. (Elaboració: pròpia, a partir de les dades extretes de l'INE).